

Fra bakgården til Oslo City

- en casestudie fra Hausmannsområdet, en diskusjon om Oslo sentrum, et håndslag for byens offentlige rom og en vennlig hilsen til barn og voksne ved Møllergata skole.

Guro Voss Gabrielsen
Mina Hauge Nærland
Cecilia Løyning Stokkeland

bolig:urban, Temahefte 6, Oslo – oktober 2004, 2.opplag

Prolog

– med SFO i Kristparken

Parakou og Matias er begge 9 år og elever i tredje klasse ved Møllergata skole. De har et fast sted de pleier å sitte når de er i Kristparken. De peker og går til utetaket ved siden av ballbanen. «Vi pleier å sitte her, her er det skygge», sier Parakou. Kan dere fortelle meg hvordan dere bruker de forskjellige stedene her i parken, spør jeg? «Der nede spiller vi frisbee og kaster sånne tunge kuler på en liten ball, der hvor han mannen ligger nå», de peker. Så snur de seg mot banen igjen hvor skolekameratene spiller fotball med en håndfull unge, mannlige lærere. Det er kult når de kan spille med voksne. Helst vil guttene tilbake til kampen, men de tar seg tid til å forklare at parken brukes til drageflyvning, sykling og aking. Jeg spør dem om det er noen forskjell på hva gutter og jenter gjør i parken. De svarer at jentene bare går rundt, men at de også løper litt opp og ned i bakkene (i vestenden av parken). Noen ganger spiller de også fotball.

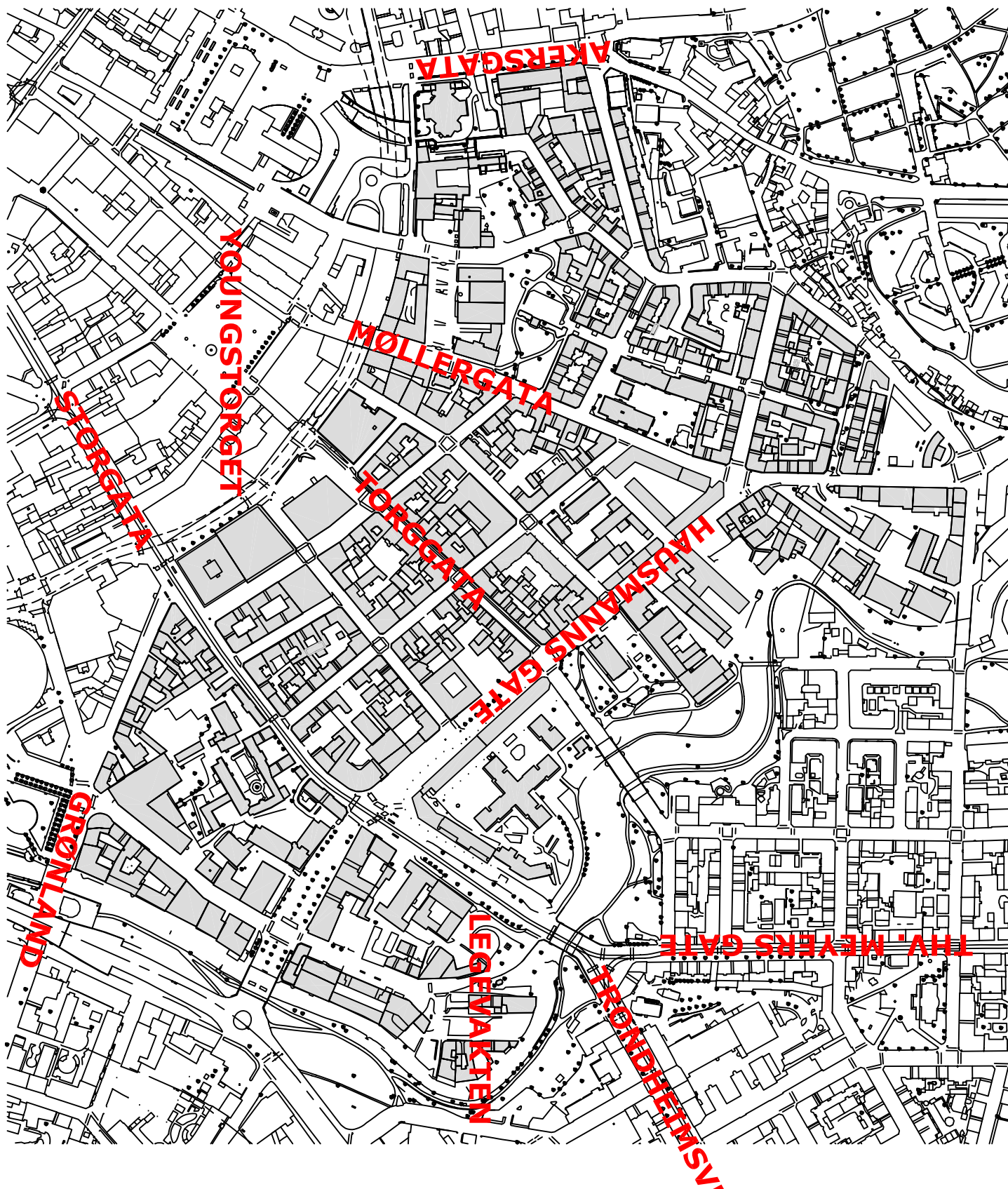
Jeg ber dem fortelle om andre ting de gjør etter skolen. Matias bor på Grünerløkka. Etter skolen spiller han spill, PlayStation II og dataspill. Dessuten ser han video og TV. Det kommer etter hvert fram at han er den i gjengen som har mest spill og leker hjemme. Derfor får han alltid mye besøk av kamerater. Han synes det er litt dumt og litt slitsomt, for han vil gjerne være ute og leke. Parakou sier han aldri er inne. Han har hjem både på Grünerløkka og Grønland. I tillegg til Kristparken og skolegården på Møllergata, leker han ofte på Vahl skole. Og på Eplestedet. Det er en bakgård i kvartalet ved Sultan mat. Dit går han når han er sulten. Så slipper han å gå hjem for å spise. For å komme inn må han klatre over porten som er låst. Jeg spør om det er vanlig å klatre over porter på den måten. Begge guttene nikker. Av og til kan vi stikke hendene inn bak og låse opp selv. Og noen ganger er det steiner vi kan stå på for å komme opp. De klatrer over gjerdene. «Bakgårder er bra når det er mange steder å gjemme seg», sier Matias. Parakou følger med på kampen med armene i kors over bar overkropp, og han nikker «Ja, det er vanlig å klatre over.»

Matias forteller at han av og til går alene til Oslo City, men også med broren (15) eller med venner. Han liker Oslo City fordi det er kule klær der, fordi det er et stort hus og på grunn av alle PC-spillene. Det er mange forskjellige spennende spill på Oslo City. Matias har tatt Danskebåten. Der var det også spill. Han liker best spill der man kan vinne penger. Parakou har ikke vært på DFDS, men han har vært i Sverige og i Liseberg. 'Hangover'n' er lagt ned. Oslo City er bra fordi det er mange folk. Og spill. Han liker fotballbutikken og G-Sport, og han pleier å møte vennene sine ved hovedinngangen. Han går aldri til Oslo City alene. Det meste han har fått når han skulle dit var 200 kroner. Ellers har han kanskje 50 kroner. Det er ikke alltid han kjøper noe. Ofte blir han sulten og tørst. Matias også. Da kanskje de kjøper, brus.

Parakou er på Oslo City nesten hver dag, kanskje to timer om dagen. I mai var det mange barn på Oslo City fordi russen var der. Da kunne han og de andre få russekort. Matias liker ikke russekort, men han er der to eller tre timer hver dag. «Hva gjør dere når Oslo City er stengt», spør jeg? Matias svarer at da er han ute og leker med kamerater. De spiller fotball på Dælenenga. Parakou presiserer at klubben deres «Grüner» trener på Dælenenga, men at hjemmebanen deres er Valle Hovin. Matias synes at Dælenenga likevel, for ham, er mest hjemmebane. Guttene forteller at det som er med Dælenenga er at alle kommer dit. Der treffer de alltid noen de kjenner. Jeg spør om Megazone og Tusenfryd, og Parakou forteller at han har vært der mange ganger. Matias har vært på Megazone en eller to ganger. Og så liker han Spiderman. Det er en butikk i byen som også har mye spill. «...lekebutikker?» spør jeg, men guttene sier det er kjedelig. «Det blir kjedelig når man er mellom sju og ni år». De likte det før. Matias' bror ble kastet ut av en lekebutikk en gang. Det var fordi han ikke hadde spurt om lov til å være der og leke med tingene i butikken. Hvis man gjør det, går det som oftest greit. Nå har begge guttene blitt veldig utålmodige. De skal på banen. Jeg får ta et par bilder, og så er de ute i strømmen igjen.

Ei jente kommer og setter seg for å se guttene spille. Under armen har hun en fotball. Det ser ikke ut til at hun har tenkt å invitere seg selv med i kampen, så jeg går bort til henne. Hun heter Camilla, og går også på Møllergata. Hun går i femte klasse. Hun sier hun pleier å spille fotball. Det er ikke noen forskjell på gutter og jenter, alle spiller like mye. Hun forteller at nesten annenhver dag blir barn jaget fra fotballbingen i skolegården på Møllergata eller fra banen i Kristparken. Når det skjer, har ikke barna andre steder å gå. Men hun synes parken er fin. Det eneste er når det kommer narkomane. Da går hun, det har moren hennes sagt at hun skal gjøre. Camilla forteller at skoledagen er slutt ca. klokka to. Da går hun hjem og spiser, før hun går ut igjen. Hun går til Kristparken eller skolegården hvor hun spiller fotball eller klatrer. Når hun er alene, venter hun, enten i parken eller i krysset Wilsesgate/ Deichmannsgate. Der er det benker, hun kan sitte og ha utsikt mot parken og inngangen til skolen i tilfelle noen skulle komme. Hun er ute til fem-seks-tiden. Da går hun hjem, gjør lekser og er inne. Jeg er interessert i om hun bruker Akerselva til lek. Hun svarer at hun ikke liker seg der; det er bratt, hun faller, skrapet seg opp og mister ballen i elva. En gang falt hun selv ut i elva. Hun er redd for at det skal skje igjen. «Dessuten er det kjedelig der, ingenting å gjøre, liksom, ingen lekeapparater». «Gjør det noe om du faller og slår deg litt da», spør jeg? «Når barn leker i skogen, så lærer de jo etter hvert å ikke falle, de lærer å klatre, ha balanse og sånne ting...?» «Jeg liker ikke skogen,» sier Camilla. Men det er jo så mange rare, små, steder langs Akerselva, fortsetter jeg. Er det ikke fint der da? «Nei, det er ikke det.» Camilla er helt klar. «Men jeg liker å klatre...». «I trærne langs elva?» erter jeg. «Nei, i skolegården,» smiler hun. Camilla nevner ikke andre steder i byen hvor hun pleier å gå for å være – bortsett fra skolegården, parken og Dælenenga. Jeg spør henne om det er riktig av meg å tro at barn liker å ha lekeplasser og andre steder enn bakgården, der de kan være ute og leke. Camilla svarer bestemt ja på det svært ledende spørsmålet. «Det er viktig å treffe andre barn ute, for da kan man bli kjent med deres venner også. Etter at storesøsteren min fikk kjæreste, kan jeg ikke være så mye sammen med henne som før. Hun er alltid hjemme med kjæresten, og de ligger i sengen. Jeg pleier å gå ut. Jeg liker å være ute.» Camilla har lyst til å begynne å trene styrke på Kurbadet i Thor Olsens gate. Tanten hennes trener der. Tanten tar henne av og til med til Oslo City.

2. pinsedag var hun ute med tante, selv om det var helligdag var mange butikker åpne, blant annet Spaceworld. Den dagen så hun mange av barna fra skolen i byen. Når Camilla er ute alene, har moren hennes sagt at hun skal holde seg i nærheten av der hvor hun bor. Egentlig får hun lov til å gå hvor hun vil, bare hun finner veien hjem. Hvis hun har med seg mobiltelefon, kan hun gå steder hvor hun ikke pleier å være. Moren er veldig godt kjent i området og kan komme og hente henne. «Men det er en ting som er rart med foreldre», sier Camilla, «de sier at vi barn ikke skal snakke med fremmede, men så gjør de det selv»

Hausmannsområdet slik vi har definert det i vår studie.

Barna forholdt seg til et tilsvarende kart på verkstedet og det er dette kartet som ligger til grunn for alle de andre kartene du vil finne i denne rapporten.

Thorvald Meyersgate peker rett nord.

SAMMENDRAG

Denne rapporten beskriver de fysiske rammene rundt barn som har sin oppvekst i Hausmannsområdet. Studieområdet befinner seg innenfor Brugata, Henrik Ibsens gate, Akersgata, Thor Olsens gate, Fredensborgveien, Møllerveien og Akerselva.

«Slike sentrumsmiljøer egner seg ikke for barnefamilier,» sier en av Olav Thons ansatte på direkte spørsmål. Egnet eller ikke fant vi 106 grunnskolebarn i Hausmannsområdet. Barn under skolealder er ikke medregnet, ei heller barn som ikke har fast bostedsadresse (helgebarn, skilsmissebarn, mine barn/dine barn). På bakgrunn av grunnkretsdata fra Folke- og boligtellings fra 3/11-01, anslår vi at det i skrivende stund er bosatt ca. 290 barn i alderen 0-15 år her. Antallet beboere innenfor studieområdet på samme tidspunkt, anslås være ca. 3400 personer.

Studiens utgangspunkt er barna. De har tegnet og fortalt hvordan de leker og beveger seg i nærmiljøet sitt. Foreldre, fra begge sider av Akerselva, har svart på spørsmål om deres og skolens nærmiljø. Lokalt næringsliv/organisasjoner/institusjoner er kontaktet om hva de tilbyr barna, og flere typer kartlegging og vandringer er foretatt for å belyse barnas oppvekstmiljø.

I sum ser det ut som familiene i Hausmannsområdet ikke har tilgang på gode offentlige områder annet enn skolegården. Strøket har klare sentrumsfunksjoner ved at flere butikker, kontorer og institusjoner som betjener større deler av byen enn lokalområdet holder til her. Boligene i området er ofte små, gårdene er kompakte, lysforholdene dårlige og gatene er trange. For suburban strøk har Norges Byggforskningsinstitutt (NBI), regnet seg fram til ca 80 m² fellesareal per bolig som tilstrekkelig uteareal. Et slikt tall er uoppnåelig i tett by, men Husbanken anbefaler 25 m² fellesareal per bolig for nye byggeprosjekter i bymessige strøk. I Hausmannsområdet finnes i dag ca. 7,5 m² tilrettelagt fellesareal per bolig. Om lag 30% av hustandene eier boligen sin, mens 70% leier. I Oslo som helhet eier i overkant av 70% boligen sin, mens litt under 30% leier. Familiene i Hausmannsområdet bor trangere enn gjennomsnittet i Oslo. Området har til dels stor trafikk-, miljø- og støybelastning og mange pågående byggeprosjekter.

For de små barna er bakgården viktig. De forteller at de er glad i bakgården sin, mens de fleste foreldrene som har bakgård er middels fornøyde. Blant foreldrene i Hausmannsområdet oppga 8 av 22 som svarte på spørreskjemaet vårt, at familien ikke har tilgang på en bakgård, hage eller uterom der barna kan leke. Flere av barna forteller at de bare, eller nesten bare, leker inne. De minste barna som ikke har arealer tilknyttet boligen hvor de kan leke trygt, er frarøvet en arena for å knytte kontakt med andre barn og for å lære uorganisert samvær med likesinnede. Dette gjelder særlig i et byrom som Hausmannsområdet, der det er svært få trygge og veltilpassede møteplasser for barna. I selve Hausmannskvartalene er de fleste bakgårdene så små at man kan diskutere om de i det hele tatt er bakgårder. Barn fra 3. - 4. klasse og oppover, er ikke så opptatt av bakgården som de små. Mange sier Oslo City er «hjerTESTedet deres», og at kjøpesenteret fungerer som deres lekeplass.

Barna i Hausmannsområdet har få steder utenom bakgården og skolegården å oppholde seg. Verken skolen eller foreldrene føler Kristparken er et godt sted å ta med barna. Skolen bruker parken, men det er vanskelig for lærere og SFO-ansatte når de aldri vet hva som venter dem. I perioden 18. juni til 6. august meldte politiet om 41 utrykninger. Parken er overført til bydelens ansvarsområde. Foreldrene på Grünerløkka siden av Akerselva har flere *lokale* steder de tar med barna, slik som Sofienbergparken, mens de som er bosatt i Hausmannsområdet knapt har noen. I den grad det finnes grøntområder i Hausmannsområdet (og foreldrene oppgir at parker og grøntområder er svært viktige for barna) fungerer de overhodet ikke for barna vi har studert.

Akerselva er utmark, bratt og ulendt og Kristparken er forsøplet og ofte i bruk av eldre ungdommer og/eller rusmisbrukere. Ankertorget utearealer er åpne for alle barna i byen, og er kanskje det

tryggeste stedet å leke fordi det har flere ulike steder innenfor en rimelig trafikkisikker enklave. Oslo City er en magnet på barna så snart de har forlatt bakgården. Senteret er et torg, men uten demokratiske avgjørelser og diskusjoner. Det semi-offentlige rommet er underlagt et hierarkisk maktforhold der ledelsen bestemmer. Senteret har klare strategier rettet mot barn og unge. Barn er framtidens forbrukere og det er viktig for senteret å gi et positivt inntrykk. Oslo City har en langt mer offensiv holdning til barn og unge enn noe offentlige rom i Hausmannsområdet.

Uvisshet angående bruk og regulering har bidratt til at Hausmannsområdet i lang tid har vært forsømt som boligområde. Barnerepresentantene, som skal representere barna i planleggingsarbeidet, har lite tid satt av til vervet. De har sjelden planlegging- eller juridisk bakgrunn og mangler et godt felles fora hvor de kan møtes på tvers av bydeler. Det rapporteres om tidvis motarbeidelse fra så vel egen administrasjon som av interessenter i bygge- og byutviklingssaker.

Med tilflyttingen til sentrale strøk og manges søken inn mot sentrum øker behovet for boliger. «Boligfiseringen» gir grunn til bekymring. Naturvernforbundet slo i juni 2004 fast hvor viktig det er å sikre også uregulerte grønne områder. «Med den nedbyggingstakten vi ser i dag, vil mye av grøntstrukturen i Oslo være borte i løpet av et par tiår,» uttalte de.

Rapporten gir en beskrivelse av et område i indre by, Oslo. De konklusjonene vi trekker for Hausmannsområdet er ikke nødvendigvis gyldige andre steder i byen. Vi vil derfor på det sterkeste anbefale at det utarbeides et kartleggingsverktøy som kan tas i bruk, enkelt og direkte, i hver bydel. Denne rapporten kan i så måte tjene som inspirasjon og bakgrunnsmateriale.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Prolog; med SFO i Kristparken.....	2
Kart: Hausmannsområdet.....	3
SAMMENDRAG.....	4
METODISKE OVERVEIELSER.....	8
Studieområde.....	8
Barn med erfaring.....	8
Bybegrepet.....	9
Kort om: metode.....	10
Kart: Barne- og ungdomsskoleelever bosatt i området.....	11
KAPITTEL 1 FRA BAKGÅRDEN TIL OSLO CITY.....	12
Kart: Bakgårder, felles ute- oppholdsareal.....	14
Kort om: Uteareal og barnas alder.....	15
KAPITTEL 2 REGISTRERINGER FRA HAUSMANNSOMRÅDET.....	17
Navnebruk - en avklaring.....	17
Erverv.....	17
Kart: Livet i gata, en registrering av barnas deltakelse i bylivet.....	18
Boligområdet.....	19
Historisk sveip.....	19
Eie eller leie - urbane boformer, Husbanken og det norske.....	22
Trafikk.....	23
Kart: Situasjonsbeskrivelse.....	25
Støy.....	26
Byggeprosjekter.....	26
Luftforurensning.....	27
Kart: Endringsområder.....	28
Kart: Barnetrekke, ut av bakgården etter 2. klasse.....	29
Kart: Servering med alkohol.....	30
KAPITTEL 3 BAKGÅRDEN.....	31
Kvartal 6.....	32
Fjerdingen.....	34
Osterhaus gate 16.....	35
Kart: Bygningstopografi.....	37
Jess Carlsen kvartalet - Kvartal 1.....	38
Grünerløkka sør/vest.....	38
Andre steder å være.....	38
Kart: Slagskygger i Oslo ved ulike byggehøyder og årstider.....	39
Kart: Voksen med verksted (småskalabedrifter).....	41
KAPITTEL 4 MELLOMSTØRRELSER.....	42
Teknologien.....	42
Mellomrom som ikke er ledige.....	43
Skolegården.....	45
Mens vi venter - på parken.....	46
Kristparken.....	47
Kart: Prinsippskisse over Kristparken, Møllergata, Huset.....	49
Hvor går veien?.....	50
Kart: Hvor går veien.....	51
Regulering og eierstruktur.....	52
Kart: Eiendomsstruktur og eiere.....	52
Thon i byen.....	53
Kart: Olav Thon møter Oslo kommune.....	54
KAPITTEL 5 STORE ROM.....	56
Ankertorget.....	56
Akerselva.....	58
Oslo City.....	59
KAPITTEL 6 TRIVSEL, TRYGGHET OG ADMINISTRASJON.....	61
Frykter barna byen?.....	62
Administrative innretninger for planlegging av barns miljø.....	65
Kort om: Barnerepresentanter og gang i plansaker.....	68
Politikk.....	69
KAPITTEL 7 AVSLUTNING.....	72
Kort om: Oppsummering av hovedpunkter så langt.....	72
Mulighetenes land.....	73
Collage: Van Eyck i Mariboers gate.....	74
Drømmen om Prinds Christian Augusts Minde.....	76
Noen ublyge anbefalinger.....	77
The Last Waltz.....	78
KILDER.....	80
Mange, mange takk til.....	81
Fotnoter.....	82
Vedlegg, spørreskjema.....	84
Epilog; øvingsfelt Østlandet.....	89

METODISKE OVERVEIELSER

Denne rapporten er resultat av behovet for å vite mer om barns virkelighet i Hausmannsområdet. Den er en del av prosjektet bolig:urban¹, som igjen er et samarbeid mellom Norsk Form og Husbanken. Rapporten er ikke et forskningsprosjekt, men en gjennomarbeidet undersøkelse og har blitt til i løpet av våren og sommeren 2004. Underveis i arbeidet har det dukket opp flere tema forfatterne mener er interessante. I en tid da aktørene i byplanlegging definerer sine roller på nytt er denne rapporten høyst aktuell. Det er vår anbefaling at kartlegginger av denne typen gjennomføres og oppdateres kontinuerlig i alle Oslos bydeler.

En av forfatterne av denne rapporten, bor på Tøyen med to små barn. Hennes førsteinntrykk av Hausmannsområdet var at det hadde langt færre uterom, parker og plasser hvor barna kunne oppholde seg, enn på Tøyen. Men hvordan er egentlig en by som egner seg for barn? Hvilke barn bor i dette området, hva gjør de, hva liker de å gjøre og hvor oppholder de seg?

Forfatterne av denne rapporten ser på byen som en kontinuerlig og ustoppelig prosess. Barnas søte uskyld, deres åpenhet og universalitet til tross: vi har måttet ta inn over oss tesen om at *Vi får de barna vi lager*.

Raja er seks og et halvt år og går i første klasse på Møllergata skole. I samtale med damen som har satt seg foran ham med kart og fargeblyenater for å høre hva og hvor han leker forteller han:

«Jeg går på gata og finner et mysterium... Jeg ser noe mystisk på gata, en person for eksempel, og følger etter den personen og sånn.»

Han leker ofte detektiv med vennene sine:

«Vi har magiske krefter og kriger mot en ond dame som heter Kelly. Da kan jeg skyte spyd og ildkuler fra kroppen og skyte laser fra øynene.»

Rajas fortelling illustrerer barns entusiastiske lek, enten det er i Hausmannsområdet eller andre steder. Det har imidlertid vært vårt hovedtema å finne ut av hvilke fysiske omgivelser barna tilbys og hvordan de beveger seg, hvor de møtes og hva de leker.

Studieområde

Studieområdet strekker seg fra Fredensborgveien i nord, til Henrik Ibsens gate i vest og følger Akerselva i sør og øst. Vi har valgt «Hausmannsområdet» som betegnelse for rapportens nedslagsfelt. Området består av hele eller deler av kjente størrelser som Hammersborg, Fredensborg, Hausmannskvartalene, Ankerløkka, Brugata og i navnet mindre kjente størrelser som Bergfjeringen, Fjeringen og Prins Christian Augusts Minde.

«Slike sentrumsmiljøer egner seg ikke for barnefamilier,» sier en av Olav Thons ansatte på direkte spørsmål fra oss. Eget eller ikke fant vi 106 grunnskolebarn i området. Av disse er 79 elever ved Møllergata skole. Barn under skolealder er ikke medregnet, ei heller barn som ikke har fast bostedsadresse (helgebarn, skilsmissebarn, mine barn – dine barn). Vi har grunn til å tro at antallet barn som har dette «uegnede» området som del av sin oppvekst er betydelig høyere. På bakgrunn av grunnkretsdata fra Folke- og bolig tellingen fra 3/11-01², anslår vi at det i skrivende stund bor ca. 290 barn i alderen 0-15 år her. Antallet beboere innefor studieområdet på samme tidspunkt er ca. 3400 personer.

Barn med erfaring

Møllergata skole har elever med familier i alle land. Det internasjonale miljøet preger området og skolen. Elevene har alle sin historie og disse kan være vidt forskjellige. Hugo i 6. klasse forklarer at han:

«...er enebarn, men har eget rom med køyeseng og pappa som bor i Amerika».

Njong i 2. klasse sier at det beste med å bo i by er at

«...her er snille venner, klubb, ikke krig og så er det rolig».

Subjektive og kollektive erfaringer fra et vell av kulturelle bakgrunner, ligger i bunnen for barnas opplevelse av byen. Byen selv gis store variasjoner i deres fortellinger, alt fra trafikalt inferno til stille stjernehimmel. Byen kan være kjedelig eller rush av aktivitet.

Bybegrepet

Det er interessant å forsøke å danne seg et bilde av unge menneskers forståelse av byen. Barnas bruk av byen synes ofte å være sammenfallende med det de legger i «bybegrepet.» I det et barn tok i bruk mer abstrakte bilder for å beskrive byen, dukket begrepet «landet» opp som en egen kategori. «Landet» sto i motsetning til byen. Mange hadde referanser til landet fordi de selv hadde bodd *der* eller selv hadde vært *der*.

De minste barna som ikke var nevneverdig brydd over møtene med oss fremmede damer, fortalte nokså direkte om hva de gjorde i byen, når de skulle forklare hva byen var. Andre ble «lammet» av spørsmålet, kanskje fordi de ikke forsto, med mest sannsynlig fordi de ikke var sikre på hvilke ord de skulle velge for å svare oss. For de minste barna virker det som om «by» konsekvent faller sammen med stedet de leker og med det de gjør, enten de er alene, med venner eller foreldre. Altså som om det er et diffust skille mellom leken og de fysiske omgivelsene. De mindre barna har også leker som går på tvers av voksen/ungdom/store barns kategorier.

Tredjeklassingene og barna oppover i klassene viste oftere til mer tydelig definerte aktiviteter som «fotball», «sykling», «basket» eller «sitte i treet og prate» - kategorier de voksne forstår, og som det blir laget egne idrettshaller og baner for. Barna forteller gjerne om noe de liker, noe de synes er fint, stygt eller pent, men uten en etablert vektlegging av sosial og kulturell status. De skiller ikke mellom Oslo City og Deichmann, men mener begge er like bra. Barna vet godt forskjellen på by og land og noen av dem vet også om mange andre steder i Oslo enn Hausmannsområdet.

Vi spurte Saman og Oscar i 5. klasse om hva det var som var fint med å bo i by, og de svarte:

«Butikker, venner, besøke venner, gå hvor man vil, at man kan bade og dusje, kjøpe mat i gata, fint å sole seg og frukt.»

På spørsmål om hva byen var laget av, svarte de:

«Byen er gress, mur, vann, jord, trær, stein, plater, grus, rør, containere, fluss, piper, tak, klær, strøm, plakater, fabrikker, dører, tre, lys, sol, maling, menn, damer, gutter, jenter, mennesker, narkomane og masse hus».

Hvorfor har vi byer, fortsatte vi? Oscar svarte umiddelbart: «For å ha det kult». Saman derimot, uttrykte det annerledes: «For å ha legesenter, apotek, brannstasjon, biblioteker, skoler, for å lære, for å snakke, ringe i nødsituasjoner, for å ha klær og oksygen, frisører og isolasjon».

Inan i 7. klasse liker ikke byen fordi den er bråkete og skitten. Hun har bodd på landsbygda i Tyrkia og der hadde de ikke slikt.

Med økende alder og abstrakt kapasitet, forkludres den klare tanken om og den klare beskrivelsen av byen. Det blir vanskeligere å svare fordi begrepet inkluderer etiske dilemmaer, sosiale valg og den enorme tekniske kompleksiteten. Da blir det lett å svare.... «Jeg vet ikke....», trekke på det, eller bli uinteressert.

Møllergata skole (offentlig skole siden 1861) tilhører fra 1.1.2004 bydel St.Hanshaugen. Tilbudet fra skolen består av grunnskoleundervisning på trinnene 1.-7. klasse. Skolen hadde, da studien ble gjennomført, ca. 230 elever i ordinær undervisning, og ca. 40 elever i alfabetiserings- og mottaksklasser for «nyankomne» minoritetsspråklige elever. Av elevene er 79 barn fra Hausmannsområdet. Grunnskolen i Oslo har 48.700 elever som fordeler seg med 34.500 barn på barnetrinnet og ca. 13.450 på ungdomstrinnet. Møllergata skole har ca. 60% minoritetsspråklige elever, mens gjennomsnittet i Osloskolen er ca. 30%. I dag fremstår Møllergata skole som en godt vedlikeholdt, typisk byskole, med 100 år gamle bygninger i 3-4 etasjer om en asfaltert skolegård. Skolegården er i flittig bruk store deler av døgnet og åpen for barna også utenom skoletid. Beliggenheten gjør skolen til en utpreget sentrumsskole med hard trafikkbelastning på nærområdene, små ute/lekearealer. Skolen har i det senere hatt stigende elevtall. Utenom ordinær skoletid er det tilbud om SFO for barna fra 1-4. klasse (1.-7. klasse for funksjonshemmede barn), skolekorps og svømmehall. Oslo kommunes Skolemuseum holder til skolens lokaler. Skolekorpsset Mølla skal «vise barn og voksne i nærmiljøet at det er flere likheter enn forskjeller, uansett kulturell og sosial bakgrunn. Mølla arbeider for økt forståelse og omsorg for menneskeverdet gjennom innsats, åpenhet, samspill og glede. Mølla skal gi barna på Møllergata skole positiv tilhørighet til Oslo indre by. Korpssets sammensetning skal gjenspeile skolens elevsammensetning. Rekruttering og måten korpsset drives på skal understøtte dette. Terskelen for medlemskap skal være lav. Selv elever med foreldre som ikke kan bidra med stor foreldreinnsats, skal kunne være med, og medlemskap i korpsset skal være økonomisk overkommelig, slik at det favner flest mulig» (fra Møllastrofen nr.1.2004). Møllergata skolekorps er landets eldste.

Over to dager samlet vi 34 elever fra 1. - 7. klasse til **verksted**. I grupper på en voksen og to til tre barn tegnet og forklarte elevene hvordan de bruker nærmiljøet sitt. De som deltok ble plukket ut av lærerne og representerer således skolens utvalg. Kjønn og nasjonalitet er representativt for skolen, og alle elevene hadde bostedsadresse i Hausmannsområdet. Å intervju barn er en krevende fagdisiplin, og noen ganger fant vi det betimelig å stille spørsmålsteget ved de svarene vi fikk inn. Vi er klar over at noen av de svarene vi fikk nok var preget av at barna ønsket oppmerksomhet eller ville gjøre inntrykk gjennom spektakulære svar. Tilsvarende oppfattet flere av barna spørsmålene om lek dithen at de skulle svare med en bestemt aktivitet. Når vi fikk liten respons på «lek på vei til eller fra skolen» kan det vel så gjerne handle om at barna ikke betegner det å gå og drømme, trekke en pinne langs et gjerde eller snakke om helgen som har vært, som lek. Vi har valgt å trekke ut noen sitater, men grunnlaget for hele rapporten er summen av samtaler med barna. Det er deres erfaring og kommentarer, samt våre egne observasjoner som ga støtet til de undersøkelsene vi videre foretok oss.

Et **spørreskjema** ble sendt ut til samtlige foreldre ved Møllergata skole. Vi fikk inn til sammen 114 svar. Vi delte inn svarene ettersom de oppga at det bodde på Grünerløkka siden eller Hausmannssiden av elva. Delingen gjorde det mulig å sammenligne de voksnes erfaringer fra Hausmannsområdet med familier som lever i et noe annerledes miljø. Ingen oppga navn eller andre personopplysninger. En del foreldre skrev på skjemaet at de ikke forsto spørsmålene, og en del lot være å krysse av på mange spørsmål. En del leverte ikke i det hele tatt. Vi valgte å utelate de skjemaene der det ikke var krysset av for bosted, samt å utelate noen skjema med svært mange manglende svar. I analysen brukte vi 22 svar fra foreldre i Hausmannsområdet, disse oppga å ha til sammen 40 barn på Møllergata skole. Det representerer så vidt over halvparten (79 barn) på Møllergata skole som bor i Hausmannsområdet. Vi analyserte videre 59 svarskjema fra Grünerløkkaforeldrene, og disse oppga å ha til sammen 93 barn på Møllergata skole. En spørreundersøkelse av denne typen bør ideelt sett gjennomgå en omfattende prosess med teoretiske og metodiske overveielser, med testgrupper, reformuleringer og langvarig analyse og testing av svarene. Vi har ikke hatt slike ambisjoner med spørreskjemaet, og vi har heller ikke hatt noe i nærheten av de ressurser som kreves for å gjøre et slikt arbeide. Noen små feil og misforståelser oppsto fordi det kunne gå litt raskt i svingene underveis, men vi betrakter likevel svarene fra foreldrene som et viktig bakteppe for å forstå barnas situasjon. Vi nådde fram til over halvparten av barna ved Møllergata skole som bor i Hausmannsområdet, vi fikk en del viktige svar, og vi har vært nøye med å ikke påstå mer enn det er grunnlag for.

Spørsmål til lokalt næringsliv/organisasjoner/institusjoner

På bakgrunn av hvor barna fortalte oss at de gikk, og hva vi selv observerte sendte vi ut følgende spørsmål:

1. Hva mener du/dere at dere tilbyr bybarna?
2. Hva gjør barna når de er hos dere?
3. Hvilke behov opplever dere at disse barna har?

De som mottok forespørsel var: MegaZone, Hennes & Mauritz på Oslo City, Villmarkshuset, Hammersborg fritidsklubb, Oslo Skate Shop, ShowTime AS (videobutikk og storkiosk), Oslo Bowling AS, Platekompaniet på Oslo City, Games WorkShop, Jazzklubben BLÅ, Hausmania og Jokerbutikken på Ankertorget. De som står i kursiv fikk vi ikke svar fra.

Kartlegging og vandring

De tre forfatterne av denne rapporten har hatt kontakt med barne- og ungdomsrepresentantene, med bydelene, med Oslo Kommune, henvendt oss direkte til politikerne, deltatt på folkemøter, gitt omvisning for Fylkesmannen og Barnerepresentantene, hentet inn statistikk på rodenivå fra Statistisk Sentralbyrå, funnet fram til og fått tilgang på ulikt kartmateriale, vært i kontakt med et utall organisasjoner og institusjoner representert i området, fått uttalelser om trafikk, støy, desibel og kollektivandeler, intervjuet senterledelsen ved Oslo City, vært på byvandring med barna, vært på tur med SFO til Kristparken, samt fysisk vært inne i samtlige baggårder i hele studieområdet for å vurdere om det er egnet for barn eller ikke. Det har vært en krevende jobb for tre personer, og vi våger påstanden om at gitt budsjettammene leverer vi nå den grundigste undersøkelsen av dette området siden Nærmiljøundersøkelsen i 1988 (Sommerfelt/Sæterdal).

Barne- og ungdomsskoleelever bosatt innenfor Hausmannsområdet

Naboskoler:

Nedenfor vises en oversikt over hvor mange skolebarn som er bosatt innenfor studieområdet og som har sin ordinære skolegang ved følgende andre skoler enn Møllergata skole. Barna ved Møllergata skole søker normalt til Ila skole idet man starter på ungdomstrinnet.

BARNESKOLER:

Vahl skole:	1 barn/267
Grünenløkka skole:	0 barn/317
Lakkegata skole:	3 barn/307
Tøyen skole:	1 barn/335
Boltefløkka skole:	0 barn/ca.
Ruseløkka skole:	0 barn/ca.300
Ila skole:	2 barn/264

Barneskolebarn bosatt i studieområdet, men som er elever ved andre skoler: **7 barn**

UNGDOMSSKOLEN:

Ila skole:	15 barn/215
Ruseløkka:	0 barn/ca. 200
Hersleb skole:	5 barn/369

Ungdomsskolebarn bosatt i studieområdet: **20 barn**

MØLLERGATA SKOLE:

Barneskolebarn i st.omr.: 77 barn/228	
Barneskolebarn:	84 personer
Ungdomsskolebarn:	20 personer
Grunnskolebarn i området:	104 barn

Legende:

● Elever ved Møllergata skole

● Elever ved barneskoler utenfor skolekretsen

● Elever i ungdomsskole

Studieområdet -

Hausmannskvartalene utvidet

Formalisert areale for lek

Akerselva

Målestokk: 1:5000

KAPITTEL 1 FRA BAKGÅRDEN TIL OSLO CITY

Hvis man spaserer inn i skolegården en varm ettermiddag, kan det hende det er badedag på Møllergata skole. Overalt kryr det av barn som er ferdige for dagen, som er på vei hjem eller som skal til skolefritidsordningen. I praksis spiller det liten rolle om man har betalt for plass på SFO, for alle kan leke i skolegården uansett.

På taket ligger vaktmester Geir og spruter på barna med vannslange. Fornøyde skolebarn løper lykkelig rundt på skoleplassen. Vann er morsomt, men vaktmesterens spyling av asfalten har en mer alvorlig side ved seg. Etter oppføringen av Jess Carlsen-kvartalet har gjennomluftingen av skolegården blitt så dårlig, at han på varme vårdager må kjøle ned overopphetet asfalt (og barn) med vann.

Vaktmesteren på Møllergata vet at større tenåringer og voksne ofte okkuperer ballbingen i skolegården slik at barna ikke får leke der. Barna gir uttrykk for at det er bra og trygt når Geir passer på skolegården. Mange av barna i Hausmannsområdet forteller at akkurat skolegården er favorittstedet deres å leke etter skoletid og i helgene. Under intervjuene med barna lånte vi begrepet «hjertested⁴» som betegnelse på hvor barna var aller mest glad i å være. Skolegården figurerte hyppig som hjertested, særlig i fortellingene til de minste barna. Grunnen er at skolegården har «ganske kule» lekeapparater, en innhegnet ballbinge, en drikkfontene som fungerer som beyblade-bane og voksne som passer på. De voksne som passer på er glade i bybarna sine, og ser på den flerkulturelle hverdagen som en ressurs.

Små jenter under administrativ omsorg av skolefritidsordningen (SFO) ligger i bikini på håndlær rett på den varme asfalten, og barn med og uten klær løper under vannregnet fra taket over hovedinngangen.

Byen skaper barn som behersker ulendt terreng middels godt, og som har et abstrakt forhold til «natur».

«Ungene her blir livredde hvis de ser et dyr i skogen, men kan løpe under en trailer i fart for å krysse gata,»

sier vaktmester Geir stolt.

«Elevene våre var klart dårligst av alle barna på skiskolen, og de har ikke noe 'norsk' forhold til marka og naturen og sånn, men er mye tøffere enn vestkantbarna likevel – våre barn er ikke *push overs*.»

ansatte på SFO

I tillegg til skolegården er bakgården et viktig sted for mange av de barna vi snakket med. På spørreskjemaet svarte om lag 64 % av foreldrene som bor i Hausmannsområdet at deres familie hadde tilgang til en hage, bakgård eller uterom der barna kan leke.⁵ De fleste foreldrene er middels fornøyd med bakgården sin.

Saida går i 2. klasse og har nettopp kommet til Norge fra Pakistan. Via tolk forteller hun at de av og til tar med en matte ut i bakgården som de kan sitte på. Da sitter Saida og moren på matta og ser på de yngre søsknene leke. Førsteklassingen Raja (detektiven) forteller at han leker i bakgården og at det er dumpe, husker og sklie der.

I tillegg til de voksne på SFO, er vaktmester Geir ofte i skolegården utover kvelden på eget initiativ.

Bakgårder - felles utendørs oppholdsareal

Antall boliger: 2450

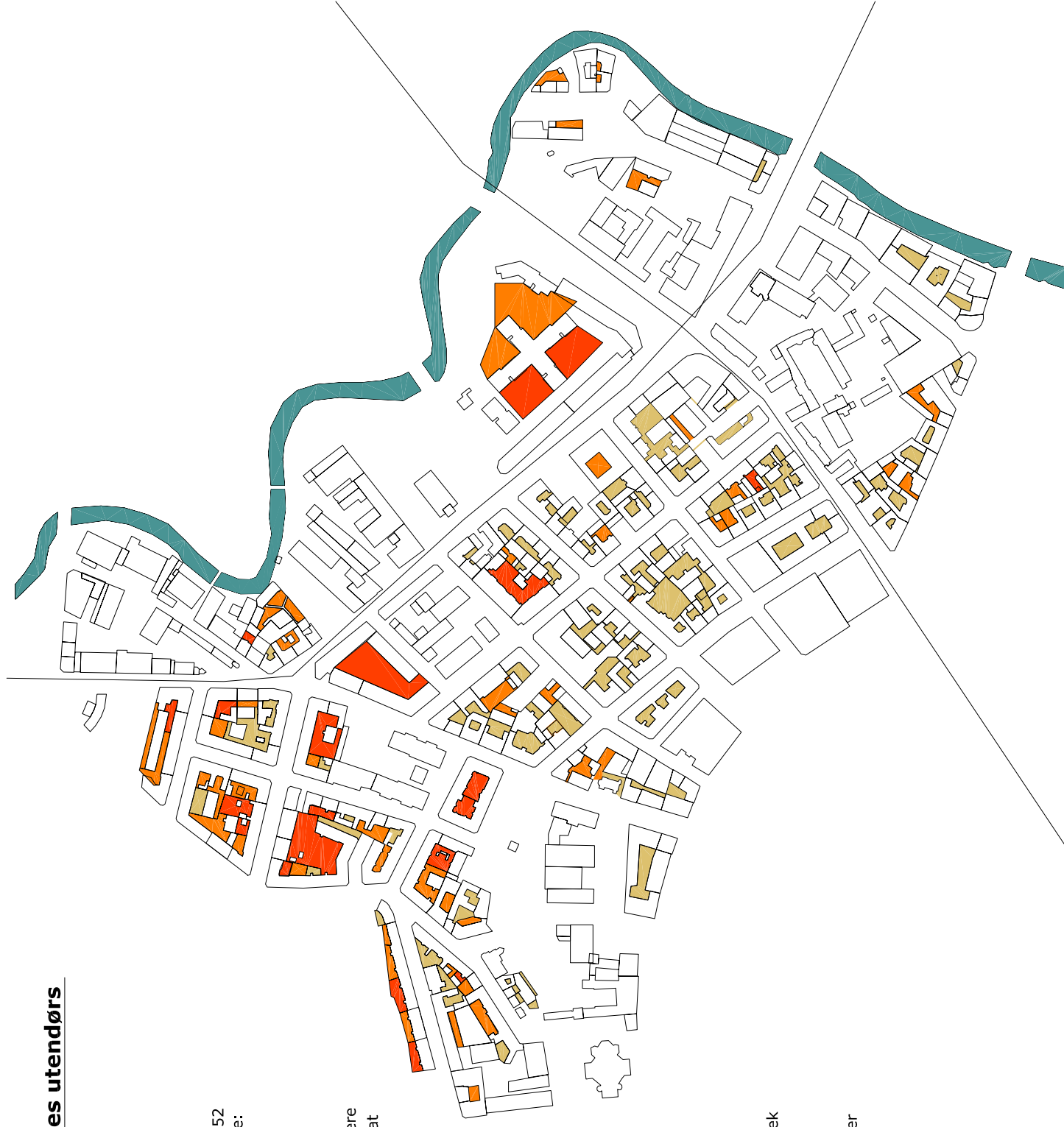
Samlet bakgårdsareal: 36100m²

Samlet antall bakgårder tilknyttet bolig: 152

Samlet areal tilrettelagt* barn eller voksne: 20700 m²

Tilrettelagt uteareal pr. bolig: 7,5m²

* Tilrettelagt betyr her at det minimum er satt ut ett ikon eller markør for demonstrere at bakgården er knyttet til "hjemmet" og at noen bryr seg om den.

Legende:

Tilrettelagt for barn og lek

Tilrettelagt for voksne

Kun lager, avfall og / eller parkering (15400m²)

Skala 1:5000

Kartet⁶ på forrige side, viser hvilke bakgårder som finnes i Hausmannsområdet. Fargene indikerer hvilke som er rustet opp og kan fungere som lekested for barn, og hvilke som ikke er det. Som det går fram av registreringen, er de fleste bakgårdene ikke annet enn asfalterte parkerings- eller søppeloppstillingsplasser - altså slett ikke noe rekreasjonsområde verken for barn eller voksne.

Større barn, i 3.- 4. klasse og oppover, er ikke like opptatt av bakgården som de små. Det å bli stor har nær sammenheng med det å ha egen nøkkel, kunne klokken og beherske trafikken. Flere av barna hevdet at i niårs-alderen sluttet man å leke. De får gradvis større aksjonsradius, og har beretninger om steder i nabolaget, naboområdet Grünerløkka og om sykkelen som transportmiddel. Hvor langt de får lov å gå, henger gjerne sammen med et krav fra foreldrene om at de måtte klare å finne veien hjem selv. Disse barna sier ofte at lekeapparater er kjedelige, og forteller om dataspill, Gameboy, venninneturer og kule butikker. Mange sier Oslo City er hjertestedet deres, og at kjøpesenteret fungerer som deres «lekeplass». En del av barna forteller at lekebutikken på Gunerius også er et favorittsted, men Oslo City peker seg ut som det mest populære.

Uteareal og barnas alder

Barnerepresentantens Faktaperm presenterer et forsøk på å oppsummere barn og ungdomsbehov på ulike alderstrinn. Den understreker individuell variasjon og at variasjonen vil være større blant store barn enn blant små barn. Vi utelater karakteristikken som gis av de enkelte aldersgruppene, men presenterer de konsekvenser Faktapermen mener er relevante for planlegging for de ulike aldersgruppene:

0 - 5 år:

Uteområder og arealer satt av til ballspill må skjermes for biltrafikk, pga. aldersgruppens manglende evne til å vurdere fare. Lekeplasser må stimulere den fysiske utviklingen - viktige stikkord er mestring, utfordringer og kreativitet innenfor trygge rammer (akrobatikk, klatring, balansering, hoppe ned, løping). Denne gruppens arealer avviker fra arealene større barn bruker.

6 år:

Stor variasjon i modning til tross; barn i denne alderen har ofte en vekstspurt. Dette kan resultere i en mer impulsiv, ukonsentrert og klossete adferd, noe som gjør at heller ikke denne aldersgruppen er klare for trafikken. Har lært å sykle, svømme, hoppe paradis, hoppe tau. Trenger sammenfallende stimuli med den yngste gruppen, men trenger større plass og andre typer arealer.

7 - 10 år:

Utvikler styrke, kroppskontroll, behersker et økende antall grov- og finmotoriske aktiviteter. Ved 8-9 års alder kommer evnen til å oppfatte flere sanseintrykk samtidig, men er ikke modne for å ferdes i trafikken. Uteområdene må gi mulighet for kraftig lek og utfoldelse, både i nærmiljøet og i skolegården. Man må kartlegge og trafikksikre skoleveien, samt andre ferdselsveier barn bruker i fritiden. Det er viktig at barna har tilgang til naturområder. Disse må kartlegges og sikres.

9 - 12 år:

Denne aldersgruppen beskrives som initiativrike, aktive, lykelige, udisiplinerte, ulydige og uregjerlige. Under ligger behov både for å prøve nye ting, og for å innordne seg. De er viktige formidlere av barnekultur til de yngre barna. Vennene blir stadig viktigere, ofte er de av samme kjønn. Det kreves muligheter for kraftig lek og muligheter for aktiviteter som er populære i perioder (ballspill, rullebrett og skøyter). Nærmiljø-/ idrettsanlegg blir viktige. Det er først og fremst de harde flatene som blir oftest brukt til lek. Viktig med mulighet for aktivitet på tvers av aldersgrupper, gjennom ulike grupper eller klubber. Muligheten til å delta aktivt i utformingen av eget oppvekstmiljø.

11 - 15 år:

Store forandringer skjer, først hos jentene, så hos guttene. Sosial samhandling med jevnaldrende er viktige for utvikling av identitet, vennskap og sosial handlingsdyktighet. I tillegg til nærmiljø- og idrettsanlegg, har ungdom behov for uformelle treffsteder (kiosken, internettkafeen, parken, skolegården, fritidsklubben). Kommunen bør ivareta barn og ungdoms egne initiativ og idéer til å bedre oppvekstmiljøet, f.eks. gjennom midler til nærmiljøtiltak som de selv bestemmer over. Naturområdene må gi mulighet for ulike former for friluftsliv.

13 - 18 år:

Ungdommene opplever økt frihet og innflytelse over eget liv. Mange melder seg ut av organiserte aktiviteter, til fordel for nye miljøer og sosiale situasjoner som er viktige for den selvstendiggjøringen man står foran. Mange unge kommer i kontakt med rus, kriminalitet og voldsbruk. Mulighet for aktiv medvirkning i positive miljøer er svært viktige i forebyggingen av problemer knyttet til nettopp dette. Mangel på "steder" å være gjør at mange trekker til sentrumsområdene. Dette behøver ikke være uheldig negativt, og man må derfor legge til rette for positive steder for de eldste også i sentrum.

Byrommene, forstått som mellomrommene mellom husene – altså gatene, parkene, fortauene, torgene og elva – er det påfallende få av barna som snakker om. I strøkets to parkområder, Akerselva Miljøpark og i Kristparken, er det få som oppholder seg med mindre skolen eller SFO tar dem med på tur. Vi fikk, med ett hederlig unntak, ingen beretninger om steder der barna bare henger for å støte på eller leke tilfeldig med andre barn. Mange barn avtaler å møtes per sms og har ikke behov for steder å henge/vente. Vi tror likevel ikke det er den fulle forklaringen. I spørreskjemaet spurte vi om steder i nærmiljøet der foreldrene tar med barna hvor de kan leke. Det er stort sett foreldrene til de minste barna som er med dem ut, men kontrasten mellom de som bor i Hausmannsområdet og Grünerløkka er slående. Nesten alle foreldrene på Grünerløkka tar med barna til Sofienbergparken. Hausmannsforeldrenes svar spriker i langt større grad. De tar sjelden barna med til områder i nærmiljøet. De besøker heller familie andre steder i byen, drar til Tøyenbadet, Aker Brygge eller lenger. Det ser rett og slett ut som familiene i Hausmannsområdet ikke finner offentlige områder, annet enn skolegården, som fungerer slik at barn og voksne kan utfolde seg.

Hausmannsområdet er i ferd med å bli satsningsområde for utbyggere og næringsinteresser. De unge, urbane og kreative er målgruppen for boligbyggere og kafeiere. Fortetting er arkitektenes, utbyggers og byplanleggers foretrukne løsning på byens boligmangel. Den utviklingen kan fort bli det motsatte av å skape de mellomrommene barna i området trenger. Vi skal diskutere byen og barnas utfordringer mer inngående i det som følger, og samtidig vise at det finnes en rekke muligheter for utvikling som også inkluderer barnas interesser.

Det neste kapittelet ser nærmere på det fysiske området barna befinner seg i.

KAPITTEL 2 REGISTRERINGER FRA HAUSMANNSOMRÅDET

Det er fredag morgen, sola forsøker seg på en vårlig inspeksjon og ei katte døser på toppen av en vaklevoren trevegg. I Torggata sitter Omar på trappa til grønnsaksbutikken sin og myser mot bilene i gata. Et brøl ryster sitronene i det en varebil gir gass forbi en forvirret syklist. I et portrom i Ebbelsgate smeller en dør. Ei jente med langt, lyst hår kommer til syne mellom de parkerte bilene. Hun runder hjørnet og stopper for vare bilen som skal inn til trelasthandelen i Calmeyersgate. I samme øyeblikk ser innehaversken av den vietnamesiske kafeen sønnen sin vingle litt ustø oppover Bernt Ankers gate på den nye sykkel sin. I Møllergata svinger han til venstre før han stopper foran skoleporten og venter. Over gatetunet kommer en litt større gutt. De vinker, smiler og slår følge inn til første time.

Navnebruk – en avklaring

For flertallet av Oslos befolkning vil ordet Hausmannsgate eller Hausmannskvartalene lede tankene til østre deler av sentrum øst. «Hausmann» brukes i mange konstellasjoner.

«*Hausmannskvartalet*»: brukes av Kulturhuset Hausmania om det området Oslo kommune kjøpte av Statsbygg. Dette området ligger innenfor Veste Elvebakke, Hausmannsgate, Brenneriveien og Akerselva.

«*Hausmannskvartalene*»: også kalt Hausmannsområdet i Planleggingsprogram Hausmann, vedtatt av Byrådet i 2002, betegner kvartalene innenfor Hausmannsgate, Storgata, Henrik Ibsens gate og Møllergata. Disse er Hausmannskvartalene, og er blitt nummerert av det offentlige/PBE som Kvartal 1-15.

«*Hausmannsområdet*»: betegnelse brukt i denne rapporten om et større område enn Hausmannskvartalene 1-15. Dette området avgrenses av Brugata, Henrik Ibsens gate, Akersgata, Thor Olsens gate, Fredensborgveien, Møllerveien og Akerselva. Avgrensingen av området har to begrunnelser. Den fysiske avgrensingen av området er lett leselig i landskaps- og bytopografien, forklart med den bratte fjellsiden i nord, (som er den samme ryggen som St.Hanshaugen ligger på), Akerselva i øst og sør, og den høye, sterke og tydelige kontor- og forretningsbyggtopografien i vest. Den byfunksjonelle avgrensingen av området er forklart med at området utgjør et sammenhengende bolig- og ervervsområde som ligger helt inntil hovedstadens kommersielle sentrum. Hausmannsområdet er et «parallelt» univers – det har en egen puls, et eget liv og har på grunn av sin collageaktige «bolig-, produksjons-, bevertnings-organisasjons- og religionsshistorie», en unik formula sammenliknet med mer funksjonelt homogene bysoner.

Erverv

Hausmannsområdet er et terreng hvor en rekke mennesker har sitt nærmiljø og sin «FarEastEnders-tilværelse». Men strøket har også klare sentrumsfunksjoner ved at flere butikker, kontorer og institusjoner som betjener større deler av byen enn lokalområdet holder til her. Et søk i Gule Sider viser at Hausmannsområdet rommer ca. 1000 bedrifter og næringsrettede virksomheter, og at det finnes et trettitalls offentlige kontorer og instanser. Mange steder er det fortsatt håndverks og ervervsmessig drift i den gamle bakgårdsbebyggelsen.

Hausmannsområdet leverer et bombardement av sanseintrykk. Farger, mat, søppel, musikk, kopimaskiner, etno-klubber, verksteder, sex-bedrifter, kontorer og sportsbutikker. Et søk på «Torggata» på Internett gir på sin side to typer svar, hvorav den ene dreier seg om knivstikking, mens den andre handler om eksotisk mat. Mellom disse ytterpunktene – frisk paprika og natterangel, vokser barna i Hausmannsområdet opp.

Livet i gata -

registrering av barnas deltakelse i bylivet sett i lys av bolig-, nærings- og organisasjonsformål i bebyggelsens førsteetasje.

Skala: 1:7500

Legende:

Økonomisk motivert aktivitet

Idéelt motivert aktivitet

Boliger

Barnestjerner

Registrerte barnetråkk

Attraktive soner å oppholde seg i fordi handel, reklamering eller kommunikasjon som taler til barna gir en opplevelse av at noe

Games & Workshop

Oslo City

- Boligformål antar vi forklarer seg selv og tydeliggjør skillet mellom privatliv og offentlig liv.
- Ideell motivasjon viser om bygningens førsteetasje huser aktiviteter som i en eller annen form er avhengig av privat eller offentlig sponning for å drive sitt virke – slik som kirker, skoler, organisasjoner, bibliotek, bydelsadministrasjon og ulike foreninger.
- Økonomisk motivert aktivitet er slik aktivitet som betaler husleien sin selv, og som driver for å tjene penger.
- Skravuren av gater viser hvor i særlig grad butikker, men også andre, har en offensiv (les: lokkende) henvendelse mot gata. Fordi butikker kommuniserer med dem som går i gata, er de med på å gjøre byen interessant. Til sammenlikning er det påfallende å registrere hvor lite formidende f.eks. Helsetilsynets fasade i Calmeyersgate er utad, og generelt hvor «hemmelig» det aller meste av den offentlige aktiviteten tilsynelatende er.
- Punkter med tekst markerer hvor på kartet ulike steder som fungerer som magneter for barna, er plassert: f.eks. steder som Oslo Skate Shop og Hammersborg Fritidsklubb.
- Røde linjer viser de opplysningene vi har om barnas bevegelser som kan være av interesse i barnetråkksammenheng.

Boligområdet

Hausmannsområdet ble aldri bygget med representasjon som formål, og boligene er ofte små. Leiegårdene i området har dels blitt oppført for å bøte på bolig mangelen blant håndverkere og lavere funksjonærer i det tidligere sentrum, dels har de blitt bygget som gårder hvor hjem og hjemmeindustri skulle lokaliseres på samme eiendom. Begrepet «working town» er en god beskrivelse av dette bygningsmiljøet. I tillegg til et godt antall tyngre industrielle prosjekter, har aktørene har vært mange og kapitalen beskjeden. Vi snakker nærmest om et bebodd industriområde.

I første rekke er leilighetene i Hausmannsområdet bygget for utleie. Diskusjonene omkring livskvalitet som gjennom tidene må ha vært ført i tilknytning til Hausmannsområdet, har lite gjenklang i de forventninger som stilles til bolig og uteareal i dag. Gårdene er kompakte, lysforholdene dårlige, leilighetene er små, og gatene er trange. Fra politisk hold ønsker man at området skal få en mer stabil og strøkslojal befolkning. For å få dette til er det bred enighet om at dette miljøet trenger en vesentlig tilførsel av større boliger som evner å romme familier med små barn, og som takler en livssyklus innad i en familie (med andre ord ha en viss fleksibilitet f.eks. gjennom muligheter for utleie, av-/ oppdeling eller sammenslåing. Man er også enige om at bakgårdene (les: boligens uteoppholdsrom) må ha en god opparbeidelse.

Norges Byggforskningsinstitutt (NBI), har regnet seg fram til ca 80 m² fellesareal per bolig som tilstrekkelig areal. Det omfatter alt ubebygd areal som ikke er disponert til trafikkformål, men som ellers dekker behovet for interne gangveier i tillegg til oppholds- og lekearealer. Et slikt tall er uoppnåelig i tett by. Husbanken anbefaler 25 m² fellesareal per bolig for nye byggeprosjekter i bymessige strøk⁷. En norm Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune opererer med i sentrumsstrøk⁸ sier at minimum 25% av boligens areal, eller 25% av T_BRA (tillatt boareal), bør avsettes til uteoppholdsareal. I det nye boligprosjektet i Jess Carlsensgate, kreves det 15m² felles uteareal per bolig, hvor kun 8 m² av disse finnes på bakkeplan. Innenfor Hausmannsområdet finnes 152⁹ bakgårder/ felles utearealer som er tilknyttet bolig. Disse har et samlet bakgårdsareal på ca. 36 000 m². Det finnes ca. 2450¹⁰ boliger i studieområdet. Det gir om lag 14,7 m² bakgård per bolig. Når vi trekker fra de arealene som kun fungerer som søppelplass/parkering, og hvor det overhodet ikke er gjort anstrengelser for å øke bokvaliteten, får vi samlet et areal på 21000 m². Korrigert for parkering, trafikk, lagring ¹¹ får vi at det i dag finnes ca. 7,5 m² «tilrettelagt» fellesareal per bolig innefor studieområdet¹².

Historisk sveip

Hausmannsområdet står i en spesiell posisjon i Oslos byutviklingshistorie fordi man mellom Møllergata og Storgata finner deler av byens eldste leiegårdsmiljø. Disse to gatene er koplet til to gamle hovedfartsårer inn til sentrum. Fra nord løp Maridalsveien over i Møllergata, og fra nordøst ble Trondheimsveien ført inn i Storgata i det den krysser Akerselva. Disse to årene er selvgrodde vei- og gateløp, og viktige ledd i kontakten mellom by, omland og land. En håndfull mindre områder utgjør til sammen vårt studieområde.

Bergfjerdings er en gammel trehusbebyggelse og forstad til Oslo fra 1700-tallet. Bebyggelsen strakk seg fra Wilsesgate til krysset Maridalsveien/Møllerveien, og opp rundt berghammeren kalt Udsigten med bla. gatene Dopsgate, Damstredet og Damplassen. Den gjenværende trehusbebyggelsen er datert tidlig 1800, og har i dag ressurssterke beboere med sans for bevaring av det opprinnelige trehusmiljøet. Byantikvaren påpeker at det i dag er lite interaksjon, og et påfallende skille mellom nabomiljøene i trehusbebyggelsen og de øvrige murgårdsbosetningene på den andre siden av Fredensborgveien.

Fredensborg var opprinnelig en løkke¹³ innenfor området Rostedsgate, Møllergata, Kristparkens sørside og Fredensborgveien. Når man bruker navnet Fredensborg i dag, omfatter dette også bebyggelsen helt bort til Nordre gate. Fredensborgbebyggelsen er datert 1880-90. Byantikvaren beskriver området som et konsolideringsområde. En bygningsmessig homogenitet og en relativt forsiktig anvendelse av gateplan til næringsformål, gjør livet i gatene stille og uttrykker et klart formål, nemlig det å bo. Næring kommer til uttrykk i butikklokaler vendt ut mot trafikkmessig viktige gater. Dette området er ikke et viktig punkt for handel. På Fredensborg finner man et av de få eksemplene innenfor studieområdet, hvor byfornyelsesmidler har vært anvendt til oppgradering av ute- og bygningsmiljøet.

Kristparken er en tidligere utvidelse av Christ kirkegård (1654), og ble tatt i bruk som gravplass i første halvdel av 1800-tallet. På 1960-tallet ble området mellom Grubbegata og Møllergata gjort til park. I dag finnes en fotballbane, et bordtennisbord, en sandkasse og noen benker her. Parken huser i tillegg til et fåtall barn og unge som leker, en del alkoholikere og narkomane.

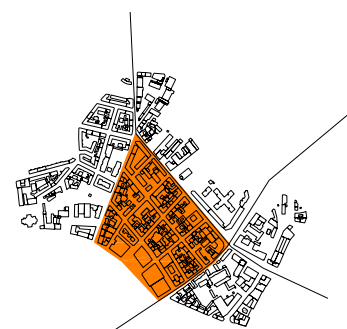

I disse dager er parken gjenstand for en mobilisering fra nærmiljøet og Bydel St.Hanshaugen. Målet er å fjerne kratt hvor narkomane kan skjule seg, søppel, sprøyter og de narkomane og alkoholisererte selv. Parken slik den fungerer i dag har gitt den tilnavnet «Sprøyteparken». Verken voksne eller barn uttrykker tilfredshet med parken som sted for fritid, rekreasjon og lek. Man håper at en mer åpen park, med bedre innsyn, vil gjøre parken mer attraktiv for voksne ressurspersoner, og dermed også tryggere for barn i lek.

Hammersborghøyden var opprinnelig en trehusforstad til Oslo. Store deler av den nåværende murbebyggelse er datert ca. 1850, og har karakter av å være et lavere og enklere uttrykk enn bebyggelsen lenger nede på Fredensborg. Hammersborg forsvant i realiteten gjennom en nyregulering av området før 2.verdenskrig, der hvor man i dag finner Deichman og Margaretakyrkan.

Hausmannskvartalene ligger på en slette nedenfor Fredensborg, og ble innlemmet i Christianias handelssentrum i 1794. Denne delen av byen er bygget opp i en pre-planleggingsæra, hvor private interesser drev byutviklingen og det finnes få spor av en tydelig, offentlig vilje bak planleggingen. Det var privat initiativ som drev frem en kvartalsstruktur mellom innfartsårene Møllergata og Storgata, Stortorvet og Ankerløkkens kirkegård. Plassmangelen innenfor bygrensen gjorde at boliger, verksteder og kontorer ble flyttet fra det gamle sentrum til områder som dette med lavere tomtepriser og bedre plass. Tomtenes form og størrelse ble i stor grad tilpasset kjøperens ønsker.

Torggata ble ryggstøyen i utfyllingen av det nye gatenettet. Fra 1855 ble Nedre Torvegata, Torggata mellom Youngstorget (Nytorget) og Ankertorget bebygget med hus i

en til to etasjer. Etter 1870 ble husene ombygget og fikk butikker i første etasje. Andreetasjene ble gjerne tatt i bruk som losjihu, restaurant eller kafé. Husene ble utvidet med bakhu og sidehu, og tomtene fikk etter hvert tre hu i dybden. Det typiske for området i denne tiden var at det ble oppfórt våningshu i omlag tre etasjer mot gata med mellom- og bakbygninger for ulike næringsvirksomhet. Torggata var preget av lagerrom, møbel- og snekkerverksteder. Hausmannskvartalene utviklet et yrende handels- og verkstedsliv i stor og liten skala. Her fantes reverbane, sjokoladefabrikk, bryggerier, garverier, synagoger, skjenkesteder, kinoer, sigarmakere, gassverk, h vlerier, horer, kunstnere og vannbåren varme til Torggata bad. Byantikvaren viser spesielt til lange tradisjoner for forsamlingshu for en rekke ulike organisasjoner, lavkirkelige menigheter, skoler og andre offentlige institusjoner. Bygningsmassen i Hausmannskvartalene er i det alt vesentlige eldre enn 1930. Største eiere i området i dag er Oslo kommune og Olav Thon¹⁴.

Ankertorget ble anlagt i 1882, og ligger delvis på området til kolerakirkeg rden «Ankerl kken kirkegaard» fra 1833. Torget ligger innenfor et område som på 1700-tallet tilhørte Mangelsg rden (se Prinds Chr. Augusts Minde). Med familien Ankers oppkjøp av flere sm l kker fikk eiendommen navnet Ankerl kken. Fra 1890-årene ble områdene innlemmet i Gassverkets eiendom. Yrkesskolenes hybelhu ble oppf rt i 1976 (i dag Stiftelsen Anker Studentboliger og Hotel) på festet grunn. Beslutningen om   bygge studentboliger og hotell var en bevisst handling for   revitalisere strøket og et forsøk på   få folk til   bo i sentrum.

Fjeringen (Fukkefjeringen) var forstad til Oslo siden 1680-tallet, med Christian Krohgs gate (opprinnelig Fjeringens Gade) som ryggrad. Langs gatas østside l  gårder med hager og sj buer ned mot elva. Deler av bebyggelsen var sterkt forslummede områder. Fra midten av 1700-tallet har det i Fjeringen ligget flere sykehu og fattighu. I 1806 ble det opprettet en skole for almuens fattige barn. Denne ble i 1831 flyttet til Ankerl kken (Hausmannsgate 16). Forstadsbebyggelsen ble innlemmet i byen med fulle handelsrettigheter 1839. Nordøstre del av Fjeringen har den eldste bebyggelsen, og Byantikvaren mener dette har sin grunn i den antatte tidligere broforbindelsen mellom Fjeringen og Lakkegaarden.

Prinds Prinds Christian Augusts Minde utgjør i hovedsak hele kvartalet mellom Hausmannsgate, Storgata, Christian Krohgs gate og Brugata. Området har tilnavnet «De fattiges kvartal» og går til daglig under navnet «Prindsen». Utviklingen av eiendommen har utgangspunkt i et herskabelig landsted fra 1698 (fortsett kalt Mangelsg rden etter general Mangelsen). Her har bl.a. vært drevet trelast, redervirksomhet, ull- og bomullspinneri og veveri. I 1809 ble den velgjørende stiftelsen Prinds Christian Augusts Mindre etablert som frivillig arbeidsanstalt for byens fattige menn og kvinner. Senere har stiftelsen fungert som tvangsarbeidsanstalt for drikkfeldige, løsgjengere, dårlige forsørgere, og her ble drevet «tvangsskolegang og konfirmasjonsforberedelse for ulydige barn». Dessuten arbeidshjem, leiehjem for eldre og syke, visittstasjon for prostituerte, sinnssykeasy, fattigsykehu og sykestue for veneriske sykdommer. Prinds Christian Augusts Minde Bo- og aktivitetssenter holder i dag til på eiendommen, det administreres av Bydel Grünerløkka og driver syke- alders- og vernehjem. Kirkens Bymisjon har lokaler i Mangelsg rden. I dag er området i sin helhet fredet og vernet mot all nybygging.

Henrik Ibsens gate ble anlagt som ledd i etableringen av et indre ringsystem for sentrumstrafikken i Oslo. I 1970 ble gata overbygget ved Arne Garborgs plass, og plassen ble lagt på det nye trafikklokket. Denne gata utgjør studieområdets sørvestre side og Hausmannskvartalenes vestre del. Dette strekket dokumenterer modernismens inntog i arkitekturen, med store offentlige institusjoner som Deichmann (1933), Oslo kommunes hovedbrannstasjon (1939), Torggata bad (1932), Samfunnshuset (1940) og Samvirke.

Akerselva miljøpark ble etablert som prosjekt i 1990. Samarbeidet mellom myndighetene, bedrifter lokalisert langs elva og miljøorganisasjonene, pågikk en tid i forkant av det formelle prosjektet. Motivasjonen for Miljøparken sprang frem parallelt med nedleggelsen av industrien langs elva. Man har funnet mulighet til å begrense/stoppe forurensning av elvevannet, etablere et grønt turdrag fra Maridalsvannet til Vaterland samt skape et positivt miljø for etablering av ny næring i gamle industrilokaler.

Eie eller leie – urbane boformer, Husbanken og det norske

I Norge har det gjennom lang tid vært en målsetning at så mange som mulig skal eie sin egen bolig. Husbanken ble opprettet blant annet for å nå dette målet. Ser vi på Hausmannsområdet eier om lag 30 % av husstandene boligen sin, mens 70 % leier. I Oslo som helhet eier i overkant av 70 % boligen sin, mens litt under 30 % leier¹⁵. Fra vårt spørreskjema blant foreldrene har vi noenlunde tilsvarende tall: 36 % oppgir at de eier boligen sin, mens 64 % leier. Av dette ser vi tydelig at målet om å eie framfor å leie langt fra er oppnådd i Hausmannsområdet, og at det også gjelder boliger med barn. Foreldreundersøkelsen bekrefter også at leilighetene i området er små og at befolkningen bor trangt: Familiene har i gjennomsnitt 2,5 rom per leilighet, og det bor gjennomsnittlig 3,7 personer i hver leilighet. For Oslo som helhet oppgir Folke- og boligtellingsen fra 2001 at boligene har i gjennomsnitt 3,2 rom, og at det bor gjennomsnittlig 1,9 personer i hver bolig.

Å eie sin egen bolig antas å gi en mer bofast befolkning enn om man leier. Ønsket om «stabile bomiljø» er godt festet i norsk boligtradisjon. Bomiljø defineres av Husbanken som:

«(...) samspillet mellom mennesker og omgivelser – livet mellom husene. De konkrete kvaliteter som naturlig hører med i et boligområde, som felles utearealer, grendehus og velhus, barnehager, skoler, og lokale tjenesteytere som nærbutikker spiller også inn.»

Videre hva man skal se etter som boligkjøper:

«Den som er på utkikk etter et nytt sted å bo, vil vurdere forskjellige sider ved området og beliggenheten av det. Livssituasjon, husstandens behov og private ønsker legger mye av rammene – enten man er på jakt etter bolig i by eller en frittliggende enebolig. Før man velger ut et aktuelt område kan det være hensiktsmessig å orientere seg ved å ta en prat med naboer og institusjoner i nærmiljøet».

Husbanken forutsetter aktive boligkjøpere som velger (og kan velge) hvor de vil bo. Situasjonen i Hausmannsområdet, (da særlig for andelen som leier) er ofte annerledes.

Trafikk

Hausmannsområdet har til dels stor trafikkbelastning. Hele studieområdet har øvre fartsgrense på 50km¹⁶, som regulerer øvre tillatte kjørefart. Bilistene er likevel påbudt ved lov ikke å kjøre fortere enn at de kan stanse for nærmeste påregnelige hindring. I følge Cato Myhrvold, formann i Kongelig Norsk Automobilforbund Oslo og omegn, skjer forholdsvis få trafikkulykker i sentrumsområdene, og han avviser dermed fart som et vesentlig problem. Han er likevel klar på at barn og trafikk er en dårlig blanding:

«Barn har ikke forutsetning for å forstå trafikkens farer. Biltrafikkantene er ikke villige til å ta hensyn til barna, og de lener seg på ukvalifiserte sannsynlighetsberegninger når de avpasser kjørefarten. De bryter loven daglig.»

Området har tre store trafikkårer som skaper klare begrensninger for barnas bevegelsesfrihet. Disse er Storgata, Hausmannsgate og Fredensborgveien. I Storgata, mellom Christian Krohgs gate og Brugata, passerer ca. 3000 biler i døgnet. Storgata har nesten ingen privatbiltrafikk, men en desto tyngre kollektivtrafikk med hyppige buss-, trikke- og taxipasseringer. Ca. 1500 busser og trikker har av- og påstigning ved Gunerius i løpet av en hverdag. Fordelt over timene mellom 0600 og 2400, vil det si at det stanser en buss eller trikk hvert 43,2 sekund. I Hausmannsgate, mellom Torggata og Christian Krohgs gate, har man en ÅDT¹⁷ på ca 14000 biler. Det vil si at hvert 6,17 sekund passerer en bil gjennom hele døgnet. I Møllergata, foran skolen, er ÅDT 2600 biler. Det gir en bil pr. 33,23 sekund. Bernt Ankers gate, som ikke er en gjennomfartsåre, men en bolig og handlegate, har en ÅDT på 2000, som gir 43,2 sekunder mellom hver bilpassering døgnet igjennom.

I Hanne Wilhjelm¹⁸ avhandling fra Trondheim gjøres et poeng av å skille mellom de problemer som er knyttet til den trafikken som er i fart, og de problemer som knytter seg til trafikken når som ikke beveger seg, altså de parkerte bilene. I det bilene lagres blir de ofte ikke inkludert i trafikkbegrepet. Denne oppbevaringen av kjøretøyer er en sterk aktør i kampen om knappe byarealer, eller som Wilhjelm sier det:

«Spillet om parkeringsnormer, tilgjengelighet for butikkeiernes kunder, tilgjengelighet til bolig, fornuftig sirkulasjon og logistikk har ikke felter eller brikker som peker til barns rettigheter i utemiljøet.»

Dette gjelder i stor grad Hausmannsområdet og, som vi kommer nærmere inn på i kapittel 4, foreldre og barn betrakter trafikken og bilene som problematisk, om enn på ulike måter.

Helge Gidske Naper, Prosjektleder i Oslotrikken, ga oss noen betraktninger om trafikksanering og konsekvenser. Vi fikk bekreftet at området er nettopp *problematiske*:

«Det er ønskelig med en stor kollektivandel i Oslo på grunn av plassproblemer, forurensning og et levelig sentrum. For at folk skal velge å reise kollektivt, må tilbudet være attraktivt i forhold til viktige faktorer som punktlighet og reisehastighet. Da må trikk og buss ha egne gater der bilkø ikke lager forsinkelser. Trondheimsveien, Grensen og Storgata er eksempler. Når gater reserveres for kollektivtrafikk, må bilene kjøre andre gater. I Storgata er biltrafikken blant annet henvist til Torggata. Så kan man jo ønske at det ikke skal være noen biler der heller, men da nærmer man seg et bilfritt sentrum det ikke er politisk aksept for i dag.»

Helge Gidske Naper, Oslotrikken

Storgata er i dag den gata som binder det meste av kollektivtrafikken sammen. Uten denne er det vanskelig å si hvor kollektivtrafikken skal gå. Kapasiteten i Storgata er i dag nærmest sprengt, selv om den er forbeholdt kollektivtrafikk.

Dersom Torgata skulle bli gågate, ser Naper for seg to alternative scenarier:

- 1) Vi blir mer restriktive på biltrafikk generelt, med tiltak som innfartsparkering og få eller ingen parkeringsplasser i sentrum. Sentrum blir bedre tilrettelagt for kollektivtrafikk, gående og syklende. Dette er gjennomført etter folkeavstemning i Zurich, hvor konsekvensen var en økonomisk vekst i sentrum.
- 2) Biltrafikken i Møllergata øker, og flere kjører ulovlig i Storgata. Det medfører at restriksjonene på biltrafikken fjernes – noe som ofte skjer med forbud som er vanskelige å håndheve.

«Dette er kampen om byrommet. For at det skal bli bra for noen får andre det verre. Så er det et politisk spørsmål om det er de gående, syklistene, vareleveringen, bilistene, bussen, trikken eller andre gater og boligområder det skal gå ut over. Jeg holder et stikk på at litt dårligere for bilen kan gjøre det bedre for alle de andre. Det som er underlig med sånne vurderinger er at bilen alltid er en person, og bilen og fotgjengeren aldri er den samme. Da har man mistet overblikket.»

Helge Gidske Naper, Oslotrikken

Gatene i Hausmannsområdet er preget av tidvis tett trafikk. Bildet er fra Calmeyers gate.

Situasjonsbeskrivelse

- Tung trafikk
- Byformyelsesområder
- Byformyelsesstandart
- Barnas bosteder
- Ubebyggede tomter
- Rusmisbrukszoner
- Oppgitte steder for lek
- Barnehager
- Ikke-lek

Skala 1:5000

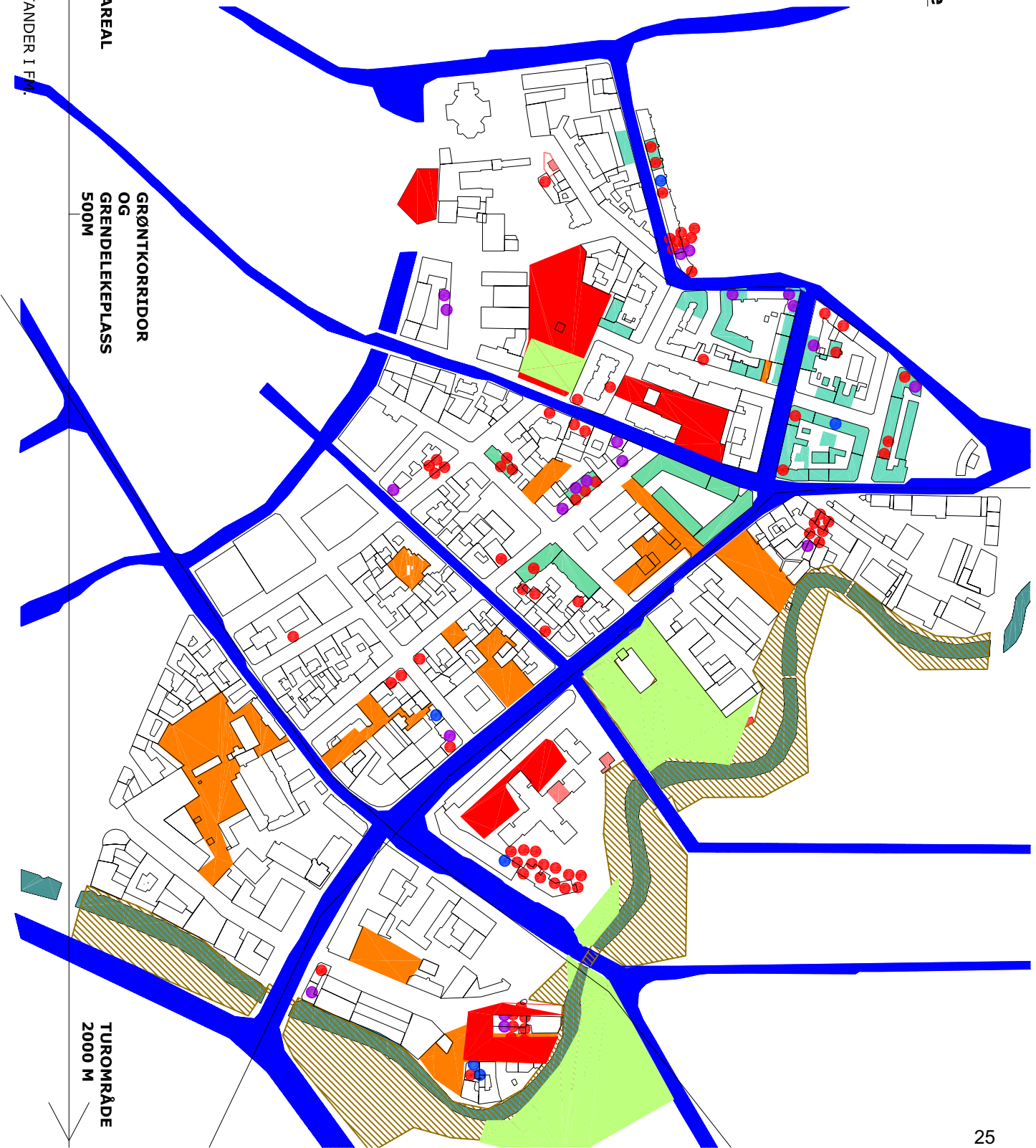
SMÅBARN- FELLES
LEKEPlass
50M

LEKE- OG
OPPHOLDS-AREAL
150M

GRØNTKORRIDOR
OG
GRENDELEKEPlass
500M

TUROMRÅDE
2000 M

HUSBANKENS ANBEFALINGER TIL AVSTANDER I F.M.
BARN&LEK

Støy

Forurensningsloven § 6 definerer støy som forurensning, og med støy menes uønsket lyd. For trafikk gjelder Forskrift om grenseverdier for støy. Forskriften skal ivareta menneskers helse og trivsel ved å sette minstekrav til luftkvalitet og støynivå og sikre at disse blir overholdt. Etter grenseverdiforskriften skal alle helårsboliger, barnehager, utdanningsinstitusjoner og helseinstitusjoner med innendørs støy fra transport over L ekv døgn = 35dBA kartlegges. Særlig støyutsatte enheter med innendørs støy med et døgnekvivalentnivå over L ekv døgn = 42dBA¹⁹ skal innen 2005 få gjennomført tiltak som bringer støyen under tiltaksgrensen.

Beregnet trafikkstøy - adresser i studieområdet²⁰:

Storgata 55 (støy fra Hausmannsgate og Storgata)

Utendørsverdi: 68 dBA

Innendørsverdi: 37dBA

Bernt Ankers gate 6

Utendørsverdi: 63 dBA

Innendørsverdi: 32 dBA

Møllergata 49

Utendørsverdi: 66 dBA

Innendørsverdi: 35 dBA

Kilde: Samferdselsetaten, Oslo kommune 2004

I følge Miljøverndirektoratene er barn og unge mindre følsomme for støy enn andre. Likevel vil støyforstyrret søvn kunne forringe livskvaliteten, og det er ikke påvist at mange års støyeksponering resulterer i en tilvenning. Ved lang tids eksponering for støy under søvn vil man få mindre drømme- og dyp søvn og en generell opplevelse av forringet søvnkvalitet. Man reagerer på støy under søvn med økt hjertefrekvens og mer kroppsbevegelse. WHO har anbefalt at soverom ikke bør ha høyere nivå enn L_{eq} = 30 dBA for jevn støy og L_{max} = 45 dBA. Den siste verdien tar delvis høyde for å beskytte innsovningsperioden.

Helse- og velferdsetaten i Oslo kommune, Støyveilederen, viser til en undersøkelse hvor 70% av befolkningen i Sentrum sier at de plages av veitrafikkstøy over 55 dBA utendørs (døgnmiddelverdi). Tilsvarende tall for Grünerløkka og St.Hanshaugen er 55%.

Byggeprosjekter

I Hausmannskvartalet pågår mange byggeprosjekter. Prosjekter som må betegnes som mer eller mindre ferdige, er de rene boligprosjektene i Fredensborgveien 41, Rostedsgate 12, Osterhausgate 16 og 25, samt Slåmotgangen 2. Ankertorget har nettopp vært gjennom en omfattende ombygging og ansiktsløftning, og har fått 3000 m² til næringsvirksomhet med henvendelse mot Hausmannsgate, og har fått enda 350 nye studentboliger. Blant kontor og næringsbyggene var NCC tidlig ute med nytt kontorbygg som i dag huser bl.a. Cappelen i Mariboesgate 13. Utlendingsdirektoratet (UDI) har fått nye og ombygde lokaler i Hausmannsgate 21, og i Calmeyers gate 12-14.

På kontor- og kulturfronten har Jacobskirken blitt Kulturkirke, Unge Kunstneres Samfunn har flyttet fra Kvadraturen til Lakkegata ved Eika, mens Norsk Designråd og Norsk Form nylig flyttet inn i

Hausmannsgate 16. Her blir det i tillegg kontorer for utleie, boliger på toppen og kafé i første etasje ut mot parken. Elvebakken videregående skole er under utvidelse. Og kulturhuset Hausmania er omsider etablert.

UDI bygger ytterligere nye kontorlokaler i Hausmannsgate 23-25. Det skal bygges et nytt 10 etasjers hotell i Mariboegs gate 2b, i tilknytning til eksisterende Ansgar Hotell. Byråd Grete Horntvedt hevdet turisme kan bidra positivt til økonomien, kulturen og bylivet i området. Gjennom Planleggingsprogram Hausmann (2002) åpnes det for en totalsanering av hele Kvartal 6. Torggata reguleres til gågate fra Badstugata til Bernt Ankers gate.

Støyen fra byggeplass kommer i tillegg til døgnmiddelstøyen fra veitrafikken. Støyveilederen som Oslo kommune viser til anbefaler en øvre grense på 55 dBA for utendørs oppholdsarealer.

Luftforurensning

Biltrafikk og støvforurensning fra byggevirksomhet er to store kilder til luftforurensning i by. De viktigste forurensende stoffene i luften er Nitrogendioksid (NO₂)²³, Svevestøv, Karbonmonoksyd (CO), Bakkenær ozon (O₃), Hydrokarbonet Benzen (C₆H₆), Polysykliske Aromatiske Hydrokarboner (PAH), Svoveldioksid (SO₂), Bly (Pb), Nitrogenmonoksid (NO) og Dioksiner.

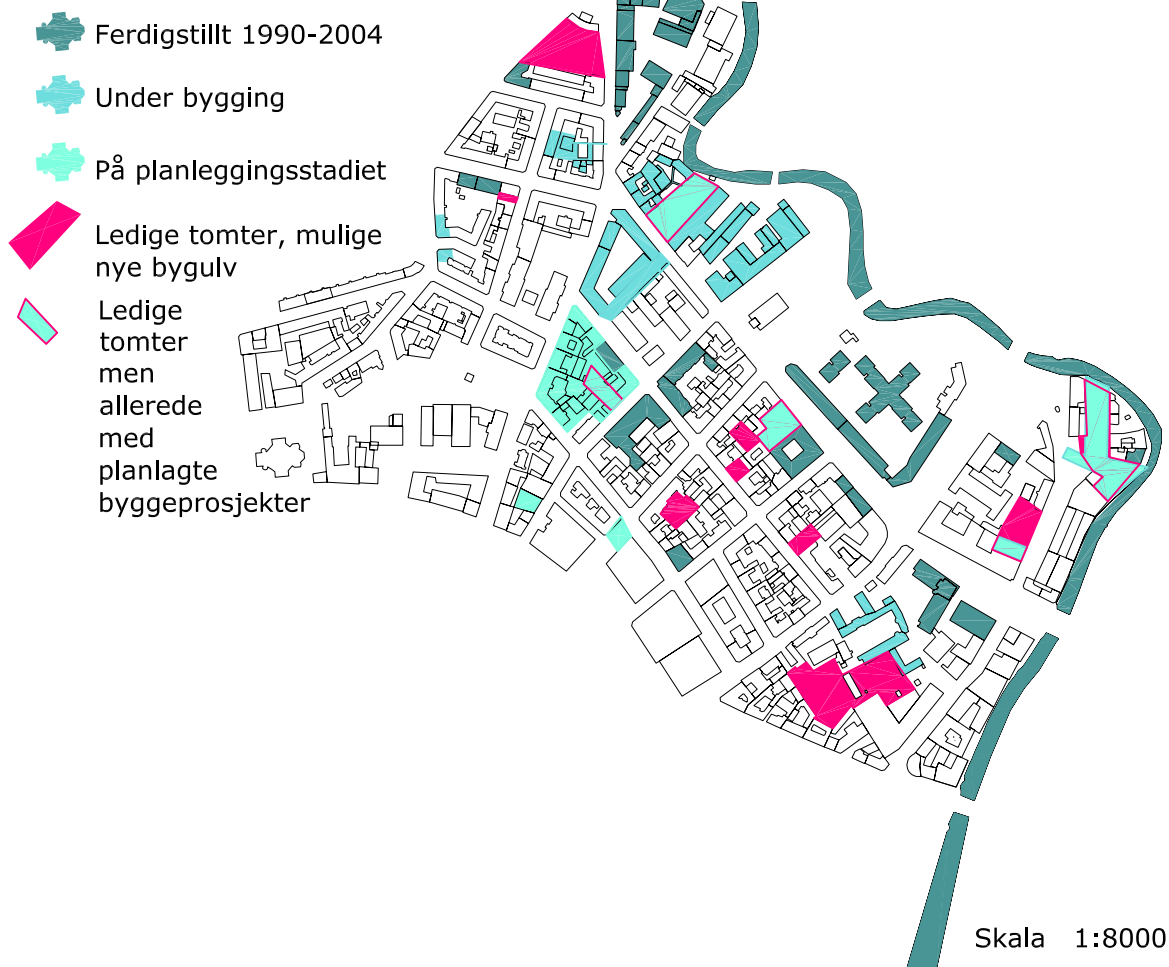
Forskrift om lokal luftkvalitet og grenseverdien for NO₂, sier at en timemiddel for NO₂ på 200 µg/m³ ikke skal overskrides mer enn 18 timer per år (innen 2010). Tallene for 2001, 2002 og 2003 har på Grønland, Hammersborg og i Kirkeveien ligget mellom 38 og 41 timer per år, altså det dobbelte av det verdien skal ligge på innen de neste 5 årene.

TØI-rapport 645/2003, Samspill Trafikk, miljø og velferd, slår fast at de mest plagsomme miljøbelastningene er støy og luftforurensning. Det er en viktig konklusjon i rapporten at hvis man utsettes for flere belastninger, blir man også mer plaget av hver enkelt belastning. Hele nabolaget spiller en rolle i forhold til den totale belastningen, og ikke bare den konkrete belastningssituasjonen ved den enkelte bolig. Rapporten påviser en gevinst ved satsing på tiltakspakker som virker på flere problemer, og at slike vil gi betydelige synergieffekter. Fordi man kan påvise samspilleffekter mellom miljøulempene anbefaler TØI at dette får konsekvenser for kartlegging, prioritering, utforming og gjennomføring av tiltak som bedrer miljøene vi lever i. Når vi vet Hausmannsområdet står foran en betydelig forandringsprosess, både fysisk og sosialt, er det verdt å merke seg at «uttrygghet» regnes som miljøulempe, på lik linje med «støy» og «luftforurensning». Dette påpekte også Byrådet for byutvikling, Grete Horntvedt, som også understreket at det ville bli viktig at utviklingen skjedde «gradvis», slik at innbyggerne fikk tid til å tilpasse seg endringene de har i vente.

I det videre, skal vi betrakte barnas bevegelser i Hausmannsområdet mer inngående. Hovedkategoriene vi ser på er bakgården, mellomrommene og de store byrommene.

Endringsområder

Kartet illustrerer tempo og intensitet i transformasjonen av Hausmannsområdet. Blant ferdigstilte prosjekter er Osterhausgate 16, hele kvartalet rundt Hausmannsgate 16 og Elvebakken vdg. skole. Jess Carlsen er markert som under bygging, mens Kvartal 6 ligger på planleggingsstadiet. At Kvartal 6 har en helt sentral plassering ser vi tydelig om vi sammenlikner kartet over endringsområder med kartet på neste side som viser hvor barna går i det de kan forlate bakgården. Alle barna vi snakket med utenom en fikk lov til å gå alene utenom bakgården etter 3. klasse. Allerede i 2. klasse går likevel mange barn utover bakgården på egen hånd. Det kan ha sammenheng med at mange ikke har tilgang til egen bakgård. Kartet på neste side summerer opp de viktigste rutene for barns bevegelse.

Hvilke fortetningsprosjekter som slipper gjennom, hvor de er og hvordan de utformes vil være med på å bryte opp de sammenhengende bevegelsesmønstrene. Om Kvartal 6 blir en festning på linje med Osterhausgate 16 påvirker det barnas bevegelser. Tilsvarende vil man kunne skape nye om det åpnes opp for gjennomgang eller om man lager gode og attraktive gaterom for eksempel rundt Kvartal 6. Dersom det gis tillatelse til ytterligere alkoholservering i Møllergata treffer det midt i et av barnas viktigste tråkk.

Kartet over barnas bevegelser viser også hvor de bor. Mange av bevegelsene genereres av skoleveien, men også av hvilke tilbud utenfor Hausmannsområdet barna trekkes mot. Noen av de stedene barna snakket mest om er tegnet inn. Disse spenner fra lekeplassen oppe ved Kjærlighetsstien, Rematoppen (som er taket på Ila Nærseier), Deichman, Oslo City og veien barna går til fotballtrening eller Koranskole. Kartet over barnas bevegelser burde, etter vår mening, være basiskunnskap hos Plan- og bygningsetaten og politikerne når de forholder seg til transformasjon og fortetting i Hausmannsområdet.

Verken barn eller voksnes bevegelser er de samme til alle døgnetstider. Barna slutter for eksempel å bruke Kristparken etter klokka 17, mens mange voksne har sin eneste vandring gjennom Hausmannsområdet klokka 03:30 natt til lørdag. Vi har lagt inn et kart som viser servering i området. Det gir en pekepinn til Oslos «kebab-tråkk» og kan med fordel ses i sammenheng med barnas bevegelser. Foreldre og andre i området rapporterer om en bydel som søndag formiddag er for en søppelplass å regne.

Barnetrek -

Ut av bakgården etter 2. klasse

kartet viser hvor det finnes sammenheng mellom områder som barna bruker

- dette har å gjøre med å bevege seg ut i den store byen alene

Hammersborg Fritidsklubb

**Kjærlighetsstien/
Rematoppen**

**New York
Cuba**

Dælenenga

Slottet

Deichmann

Forflytnings- og
oppholdssammenhenger

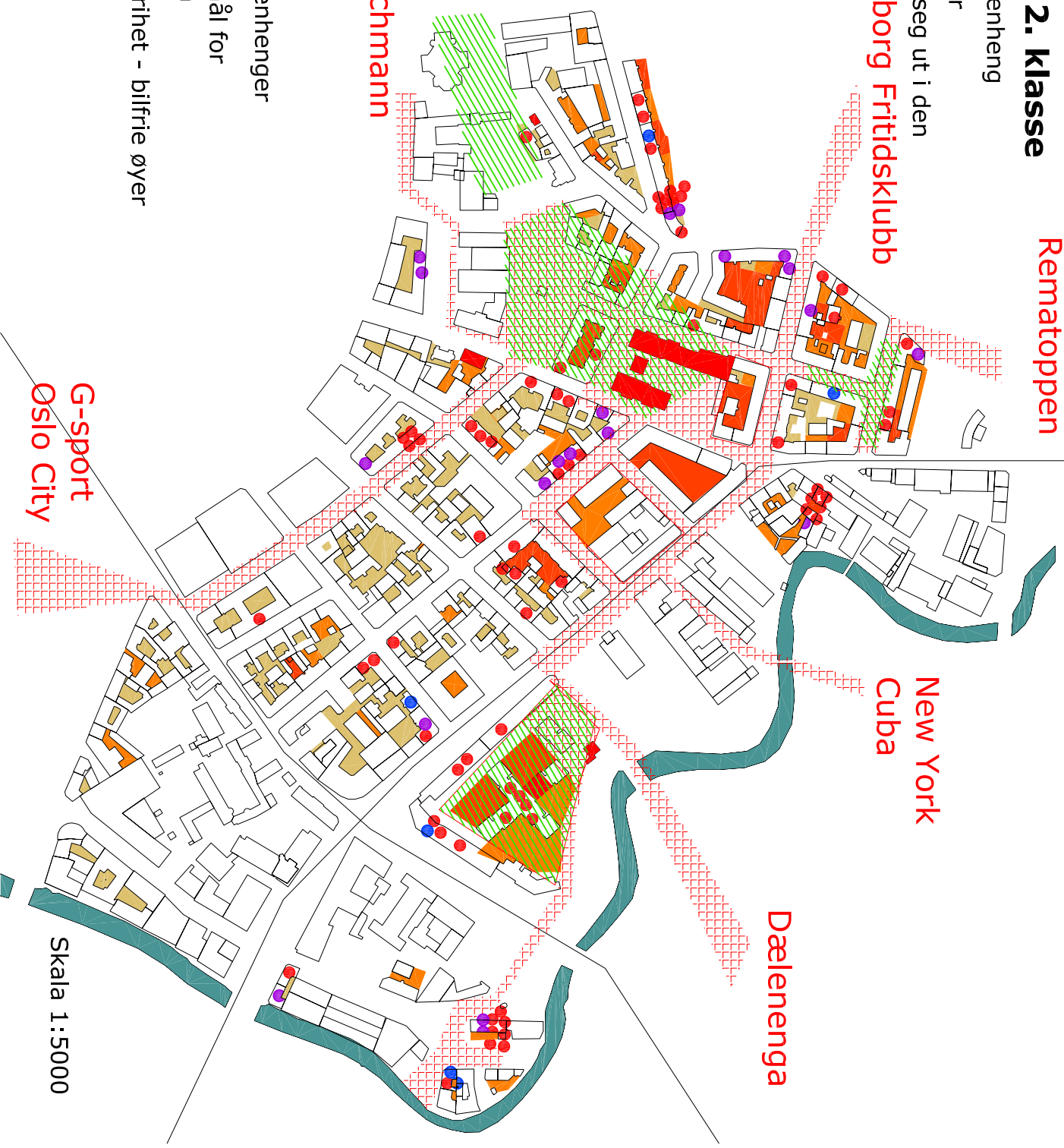
Hverdagsreisemål for
Hausmannsbarn

Områder av bilfrihet - bilfrie øyer

**New York
Cuba**

**G-sport
Oslo City**

Skala 1:5000

Serveringer - mat/alkohol

- Serveringstilbudet i området, som kun har åpnet på dagtid, er i hovedsak av to slag. Enten er det kantinevarianter drevet av Blå Kors eller Prinsden bemannet av personell med dårlige tenner, eller så er det Café au lait&croissants-varianten for det mer mondene laget av kafebrukere.

● Det er karakteristisk for Fast Food serveringen, at den åpner ved lunsjtid og stenger en stund etter at alkoholservingen er slutt. Selv om disse stedene ikke har egen alkoholserving, er de ofte uløselig knyttet til fylla — man tar en kebab på vei hjem.

Hver morgen finnes store mengder uspisst kebab i området Jacobskirke, Ankertorget Ankerbrua og brohodet ved Søndregate.

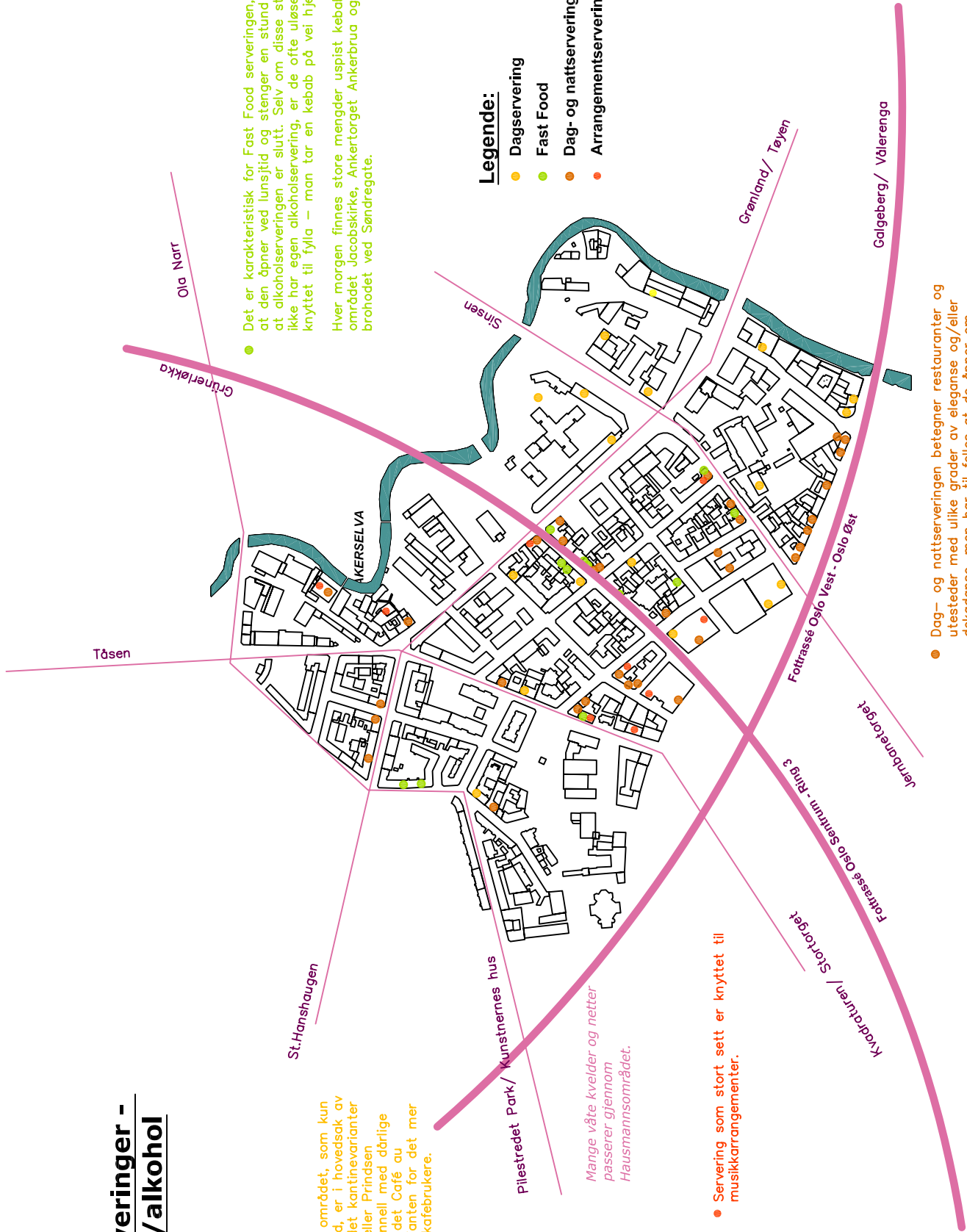
Legende:

- Dagsservering
- Fast Food
- Dag- og nattserving
- Arrangementsservering

- Servering som stort sett er knyttet til musikkarrangementer.

- Dag- og nattservingen betegner restauranter og utesteder med ulike grader av elegance og/eller dekadanse, men har til felles at de åpner om ettermiddagen og er åpne så lenge sjenkeloven tillater det.

Skala: 1:7500

KAPITTEL 3 BAKGÅRDER

Begrepet «bakgård» assosieres ofte med en lukket plass i tilknytning til et bymessig boligkompleks. Fordi det er et begrep som kan favne vidt, har man muligheten til å forstå bakgård på den måten man selv har erfart den. Livet som potensielt kan utspille seg i en bakgård, og som er så nært knyttet til det å være bosatt i by, gjør bakgården til en viktig felles referanse for veldig mange mennesker både i og utenfor by. Bakgård handler om å kunne gå ut, være hjemme, men uten å måtte være i gata. I møtet med elevene fra Møllergata skole viste ordet «bakgård» seg å være det som lettest kommuniserte når vi stilte spørsmål om hvor de lekte og hva slags uteområder de brukte. «Har du bakgård?» ble forstått av alle aldersgruppene.

De minste barna, førsteklassingene, som ikke får lov å gå ut av bakgården, er naturlig nok mest avhengig av at denne er god og morsom å være i. Fra andre og tredje klasse begynner barna å bli større. Dersom de går ut alene har de faste steder de får lov til å gå, som for eksempel Ankertorget eller en kafé hvor de kjenner noen voksne som jobber. Tredjeklassinger går alene og leker i skolegården om ettermiddagen, selv om flere av våre intervjuobjekter fastslo at «(...) mange barn slutter å leke når man er 9 år». Parakou i tredje klasse sier han aldri er inne, men at han leker over hele Sentrum Øst: skolegården på Møllergata og Vahl skole, Oslo City og han har en bakgård på Grünerløkka hvor han spiser epler når han er sulten. Han kaller det «Eplestedet». Han bor på Grønland og har en kamerat som heter Matias. De klatrer over gjerder for å komme inn i bakgårder, og slår fast at: «Bakgårder er bra når det er mange steder å gjemme seg.»

Cecilie Skare skriver i sin hovedoppgave om barn på Møllenberg i Trondheim: «Det er likevel mine inntrykk at barna fra ni-årsalderen og oppover, foretrekker lekeplasser der de kan være litt for seg selv – der de ikke hele tiden er under oppsyn av voksne»²⁴. Det kan med andre ord tyde på at det rundt tredje klasse inntreffer et sammenfall mellom at barna får gå lenger og får være litt for seg selv, og at de voksne tillater barna å bevege seg friere.

Nesten alle barna på de tre laveste trinnene forteller om bakgårdene sine. Flere sier også at om noe kunne vært bedre med byen så var det bakgården. Hoa (2.kl.) som bor i Fredensborgveien, ønsker seg bedre bakgård og at hun fikk leke med lekeapparatene i nabogården. Gårdsrommet der hun bor er avstengt fra nabogården. Også de eldre barna bruker bakgården sin innimellom. Ikke så mye til å leke, men de forteller at de tar med mat og drikke ut dit, at de snakker med venner der og at de sykler eller hopper tau. Bakgården er dessuten et sted der de voksne kan komme ned. Flere av jentene forteller om piknik eller liknende med familien.

Fjerde og femteklassingene går hvor de vil, men bakgården er for de 4.klassingene vi snakket med fortsatt et sted for lek. Instrukser de har fått hjemme, høres i fortellingene deres: «Jeg kan gå hvor jeg vil, bare jeg finner veien hjem selv.» De kan gå steder, men går der bare hvis de har lyst eller lov hjemmefra. Flere barn hadde forbud mot å leke ved Akerselva og i Kristparken. Femteklassinger fortalte om fotball på «Rematoppen» (taket på Ila Nærsenter) og i skolegården på Lakkegata, om basket i Kristparken og Dælenenga.

Faiza bor nokså tett på naboene, og hun kan se inn i de andre sine leiligheter. Om vinteren kaster hun og søsteren snøball fra vinduet. De forsøker å treffe vinduene til midtgården som står et stykke unna. Hun forteller at hun har sett mange folk gå omkring bak vinduene i huset i midtgården. Faiza tror kanskje det er kontorer, men av og til har hun sett noen som rister dyner der også.

«Jeg og søsteren min står, og det er mørkt i rommet, og vi åpner vinduet. Da kan man rope ut og gjemme seg. Jeg liker at ingen skjønner hvor lyden kommer fra».

Faiza (6.kl.)

Gårdene ovenfor skolen har fått felles gatetun, men langt fra alle har felles bakgård. Ludvig (6.kl.) har bakgård der han bor i Deichmansgate, men, sier han, «(...) den bruker jeg nesten aldri...», fordi han «klarer ikke å spille fotball der. Også har jeg jo hele byen.»

Bakgården oppleves av de aller fleste som trangere jo mer de får vite om livet utenfor. Gjennom skolen og besøk hos andre venner åpner verden seg og bakgården blir mindre og mindre spennende. Barn som ikke har sikre utearealer tilknyttet boligen, er i mye større grad lenket til inneleker, avhengig av storesøsken eller foreldre for å komme seg ut i frisk luft og lek med andre barn. Flere av barna vi snakket med sa at de bare, eller nesten bare, lekte inne. Blant Hausmannsforeldrene oppga 8 av 22 at familien ikke hadde tilgang på en bakgård, hage eller uterom der barna kan leke. Vi vil påstå at små skolebarn som ikke har arealer å leke trygt på tilknyttet boligen, er frarøvet en arena for å knytte kontakt med andre barn, og for å lære uorganisert samvær med likesinnede. Dette gjelder særlig i et byrom som Hausmannsområdet, der det er svært få trygge og veltilpassede møteplasser for barna.

Bare halvparten av bakgårdene i dette området er i nærheten av å ha et godt utensdørsmiljø som hører til hjemmet. Fordi det viser seg at bakgårdene er så viktige for barna, har vi sett nærmere på noen av de bakgårdene/ uterommene/ situasjonene barna har til rådighet. Vi mener dette utvalget er viktige karakteristikk av de ulike typene bygningsmiljøer som barna har nærkontakt med. Men mer viktig er at utvalget viser stort spenn i skala, gnisninger mellom boligens private karakter og gatas offentlige liv og at byen har andre strukturer enn karrébebyggelsen.

Kvartal 6

Til reguleringsplan S-83 (11.05.69)

Kvartal 6 er i dag regulert til forretningsformål. Parkanlegg, forhager og beplantning skal opparbeides etter en plan godkjent av bygningsrådet. Arbeidet med en ny reguleringsplan for dette kvartalet er i gang, og det skal, i følge byråd Horntvedt, reguleres til blandet forretnings- og boligformål.

Innenfor Bernt Ankersgate, Møllergata, Osterhausgata og Mariboesgate ligger det vi har kalt Kvartalet. Bakgårdsstrukturen er tydelig og typisk for Hausmannskvartalene. Mariboes gate 16 er revet, og fungerer i dag som parkeringsplass blant annet for ansatte i Cappelen. Den ledige tomten er en fin åpning ut mot den ellers nokså tette Mariboes gate.

Husene i kvartalet har hver sin bakgård, men bare to av eiendommene har uterom. Bakgårdene er enten tomme, eller så er de i bruk til parkering, søppel og oppbevaring. Mye av gårdsbebyggelsen er i bruk til ervervsformål. Det er ikke opparbeidet noe bakgårdsmiljø som er felles for noen av boligblokkene i kvartalet. Etter Planleggingsprogram Hausmann kan hele bebyggelsen rives, og ingen deler av bebyggelsen er funnet verdt bevaring. Skissen som planleggingsprogrammet legger opp til, er en kantutbygging av kvartalet. Det er videre åpnet for at man i detaljplanprosessen kan fremme forslag om ytterligere utbygging i kvartalets felles bakgård:

«Når det gjelder kvartalenes indre sone (skravert areal), vil forholdet mellom utbygging og fellesarealer være gjenstand for kvartalsdrøftinger ved en omregulering eller byggesaksbehandling – en vurdering av rammen for kvartalsdrøftinger diskuteres her. Den eksterende bebyggelsen innenfor det skraverte arealet må i stor grad rives for å kunne realiseres de kvartalsivis angitte boligtallene.»

For å unngå at man bygger seg tilbake til dårlige lysforhold, understreker planleggingsprogrammet at:

«særlig lysforhold og oppholdsareale på terreng er viktige». Og at «Utearealer bør tilrettelegges som gjennomgående/ sammenhengende fellesarealer for kvartalet.»

Naom (5. kl) bor i Osterhausgata. Hun får gå ute i byen alene så lenge hun har mobiltelefon med seg. Veien til skolen er kort, og hun har gått den på egenhånd siden første klasse. Naom er «nesten alltid ute». Hun må riktignok være inne til klokka åtte om kvelden, men så mye hun kan mellom skole og innetid er hun ute. Men i bakgården er hun aldri, den er:

«kjedelig og har bare parkeringsplass»

Vendela bor i Møllergata, og har store hauger med søppel i bakgården hvor hun bor. Når vi snakker om hvor hun kan leke, forteller hun at hun nesten alltid leker inne. Om hun leker ute, så er det på skolen og på SFO.

«Jeg får gå til skolen alene og til butikken i Møllergata, men ikke til Kristparken. Jeg leker med jentene, men de krangler hele tida. Guttene leker morsommere ting og noen er forelska».

Vendela, 2.klasse

Vendela krangler hele tiden med lillebroen på fire år og skulle ønske at han var sju. Men hun er glad for at hun har ham likevel, for uten lillebror ville det i hvert fall ikke skjedd noen ting. Hun kommenterer at lekeapparatene på gym er kjempegøy og på skolen litt. Ellers er de kjedelige og hun leker ikke på lekeplassene. Likevel svarer hun på spørsmål om hvordan byen kunne bli bedre for henne å være i: «Jeg ville hatt en lekeplass hjemme, det vil mamma også ha.» Til tross for at hun kan gå alene mange steder og bor veldig nærme skolen og skolegården, ønsker hun seg et sted som er «hennes». Et sted i bakgården der hun kan være. Vendela er fremdeles så mye yngre enn Naom at en bakgård uten noe sted å være gir henne et oppholdsproblem. Hun går på SFO og kan bruke skolegården, men ender som oftest opp med å leke innendørs.

Kvartal 6 har en helt spesiell plass i Hausmannsområdet. Det ligger tett opp til skolegården (det viktigste stedet for svært mange av barna), Kristparken (som tross alt er en offentlig park), en avdeling av Elvebakken skole med sine utearealer (som er offentlig grunn) og er en del av Hausmannskvartalene. Kvartal 6 er, gitt Jess Carlsens kvartalets minimale grad av offentlighet, dessuten en av de siste skanser. Grunneiere og arkitekter har allerede søkt om å få dispensasjon for å bygge flere småleiligheter og det er ingen grunn til å tro at privat initiativ i dette kvartalet vil sikre noen form for allment tilgjengelig uterom for bydelens barn.

Oslo kommunen kan, og bør, se på dette kvartalet med større overblikk enn kvartalsvis regulering. Det hjelper ikke å «forholde seg til planleggingsprogrammet for Hausmann» ettersom det åpner for flere Osterhausgate 16-prosjekter og ettersom gatene er lagt ut til gatebruksplanen og dermed ikke betraktes i Planleggingsprogrammet. Kvartal 6 må ses i sammenheng med gatene, med barnas bevegelser og muligheten for å skape sammenhengende gode tråkk for barn og voksne. Det bør heller ikke ukritisk åpnes for mer servering i Møllergata slik diskusjonen i skrivende stund dreier seg om. I det minste ikke før man har tatt stilling til og gått åpent og ærlig ut med at det er dette vi ønsker å tilby våre barn.

Fjerdingen

Til Reguleringsplan S-3233 240491 – vedtatt 01.10.2003

Området er regulert til en rekke formål – bolig, bevaring og friområde (park) og felles areal (gårds plass, opphold).

Barn eller barns lek er ikke nevnt en eneste gang i

reguleringsbestemmelsene, men det er stilt krav om at

en fullstendig plan for utomhusområdene skal foreligge før

byggningsarbeidene settes i gang. Når det gjelder støy under

byggearbeider henvises til Miljøverndepartementets Rundskriv

T-8/79. Bebyggelsesplan stiller krav om at 1-roms leiligheter skal ha

et areal på minimum 30 m². det skal opparbeides en plassdannelse

mot Chr. Kroghs gate og i midtkvartalet mot Slåmotgangen. Nedre Vaskegang 2-6 skal ha felles

gårds plasslopphold. Felt C tillater takhøyder tilsvarende Slåmotgangen 2-6, altså 4-6 etasjer. Ingen

del av bebyggelsen i felt D må framstå mot Akerselva som et parkeringsanlegg, og generelt skal

gesimshøyder harmonere med eksisterende bebyggelse.

Nedenfor Legevakten og parallelt med Christian Kroghs gate ligger Øvre og Nedre Vaskegang. Bygningsmassen har en lineær struktur (husrekker). De er koplet til Christian Kroghs gate ved hjelp av Slåmotgangen. Området ligger i en dump ned mot elva, og trærne tar lys vekk fra tomtene. Den foreslåtte skissen til utbygging viser «felles bakgård» tolket som to striper land på hver langsida av bøkene. Blokkene ligger på rad i nord-sør retning. Sol vil fint nå ned på høylys dag, men solforholdene morgen og ettermiddag vil sansynligvis se svært annerledes ut. De kommunale «grøntområdene» i randsonene av eiendommene er små, lettere forsøplete arealer, og egner seg best for ender. Men rivningstomtene i Vaskegangene og Slåmotgangen er fine invitasjoner ned mot vannet. Ytterligere bebyggelse her skal være svært forsiktig i fht. lys. Reguleringsbestemmelsene viser til eksisterende gesimshøyder, noe som kan vise seg å bli alt for høyt fordi man bygger igjen en grop og et elveleie.

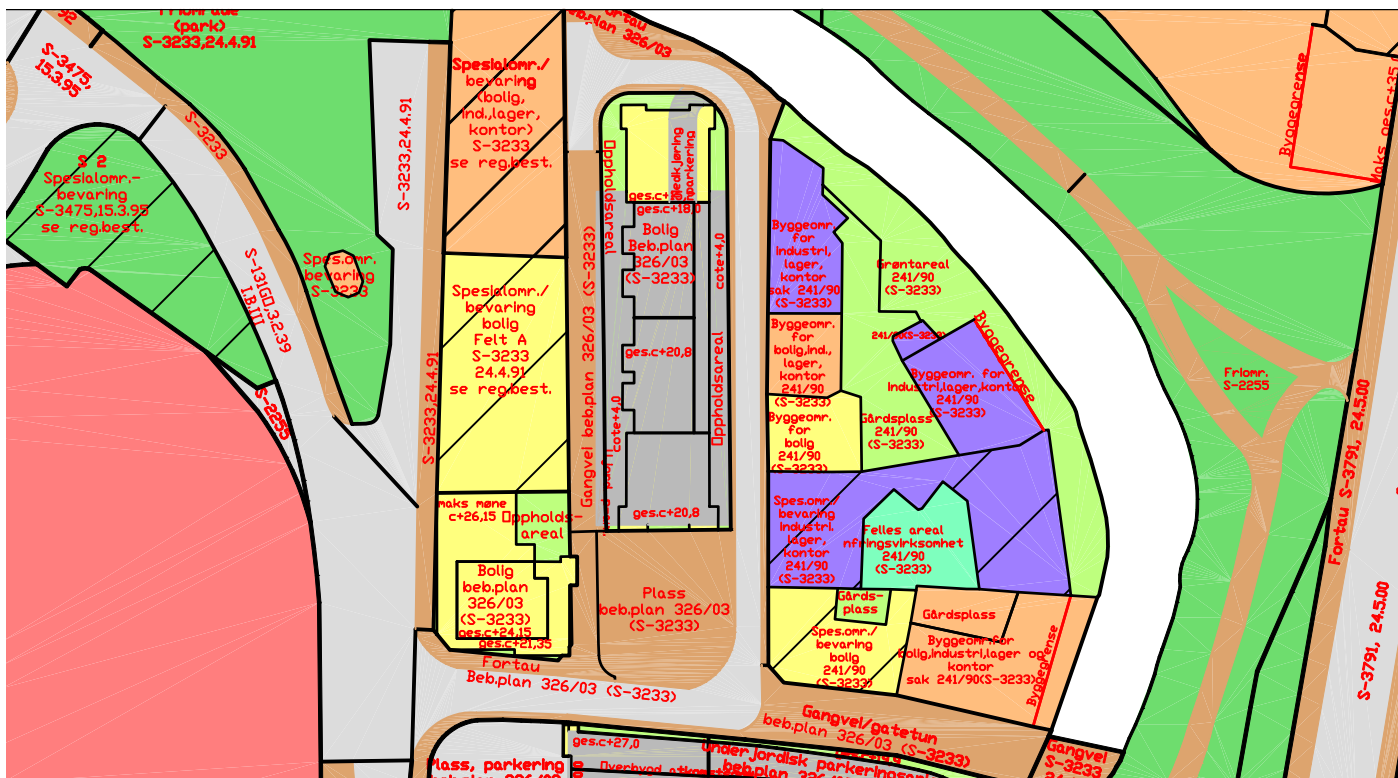
Barna i Christian Kroghsgate 58 omtaler rivningstomtene på baksida av husrekken sin som sin «bakgård». Her spiller de fotball dersom det er ledig på en av de to parkeringsplassene. Barna drar på piknik eller de sykler oppover til Christian Kroghsgate og over til den andre sida av elva. Men om Fjerdingen er en slags idyll i trafikkssammenheng, så er det en truet liten oase.

«De har tatt bort lekeplassen for å bygge hus. Derfor så har vi ikke lekeplass.
De har tatt bort sandkasse, sklie og husker»

Njong, 2. klasse

Dessuten er det «vanskelig å sykle nedover mot elva, for det er så mye steiner der». Fjerdingen er et av de områdene der fortetting er mulig i Hausmannsområdet. Det er også et område som flere utbyggere har kastet sine blikk på. Her er NCC og SEFF i gang med å prosjektere nye boliger. De færreste vil trolig protestere på at to tomter som i dag brukes til parkering blir til boliger, men har man da virkelig forsikret seg om at det bare er parkeringsplasser som forsvinner?

Akerselva er det grøntområde de fleste som skal bygge i området støtter seg til, for å oppfylle kriteriene til nok grøntområder i nærheten av boligen. Men Akerselva er ikke automatisk noe godt tilbud til barn fordi om det er grønne trær der (se mer om Akerselva under kapittel 5). Barna i Fjerdingen sier bakkene ned til elva er for bratte og ulendte. Husene går, på denne sida av elva, nesten helt ned til vannet og ungene kjenner mer til rottene ved elvebredden, enn de opplever Akerselva som en grønn lunge de kan leke i. Avstengt av Akerselva sør og øst, den tungt trafikkerte Storgata, og lukkede gårdsrom nordvestover (Christian Kroghsgate og Legevakta) er Fjerdingen på mange måter en liten lomme som må være selvforsynt med det barn trenger.

Reguleringskartet for Fjerdingen gir lite grøntareal når man vet Akerselva er bratt og ulendt.

Osterhaus gate 16

Reguleringsbestemmelse s-3014, 16.11.88. Området reguleres til byggeområde og spesialområde bevaring for forretning, kontor, bolig, samt offentlig trafikkområde – vei, fortau. 20% av gulvflaten skal benyttes til bolig. Følgende eiendommer skal ha minimum 50% bolig i nybygg: Ebbels gate 2-4, Osterhaus gate 8 og 10. det skal anlegges 5 m² felles uteareal per bolig på bakkeplan eller høyere oppe i etasjene. Formålet med bevaring er å bevare de antikvariske og kulturhistoriske verdier innen området. §5 – Bestemmelser for fysisk utforming av bebyggelse: «Bebyggelsens avgrensning mot gate skal følge opprinnelig karrestruktur og er vist på plankartet. Det kan lokalt gjøres unntak fra fastsatt byggelinje for tilbaketrekning fra regulert fasadelinje ved spesielle forhold som plasser, inngangspartier og bevaring av eksisterende vegetasjon». 20% av tomtens grunnareal skal være ubebygget. Ved nybygg i kvartalers indre fram til 13m fra gate, kreves felles bebyggelsesplan for hele kvartalet. Miljøverndepartementes Rundskriv T-8/79's retningslinjer for veistøy skal følges, og støytiltak skal være gjennomført senest ved innflytting.

Osterhausgate 16 (O-16) er et nyere prosjekt, ferdigstilt i 2000. Dette kvartalet har både ny og gammel bebyggelse. Den nye bebyggelsen er utelukkende boligarkitektur, med høyder på opp til 7 etasjer. Indre gård i er hevet opp et nivå for å gi rom til parkeringsanlegg og tekniske installasjoner. Huset ligger på hjørnet av Osterhausgate og Mariboegate. Komplekset er en festning uten offentlig henvendelse mot gata. Her gis ingen invitasjon inn eller representasjon av de 120 boenhetene. Et callinganlegg for 4-sifrede koder, en trang gitterport og innkjøringen til parkeringsanlegget er Osterhaus gate 16's bidrag til byen utenfor seg selv.

Lien går i tredje klasse og bor i Osterhausgate. Hun forteller at hun nok leker mest inne, men når naboens hund, Pedro, er ute i bakgården går hun ut. Lien bor ikke langt fra skolen, men går aldri til skolegården etter skoletid likevel. Hun får ikke lov til å «gå utenfor huset alene». Lien er på mange måter en representant for situasjonen slik den er for mange av barna i

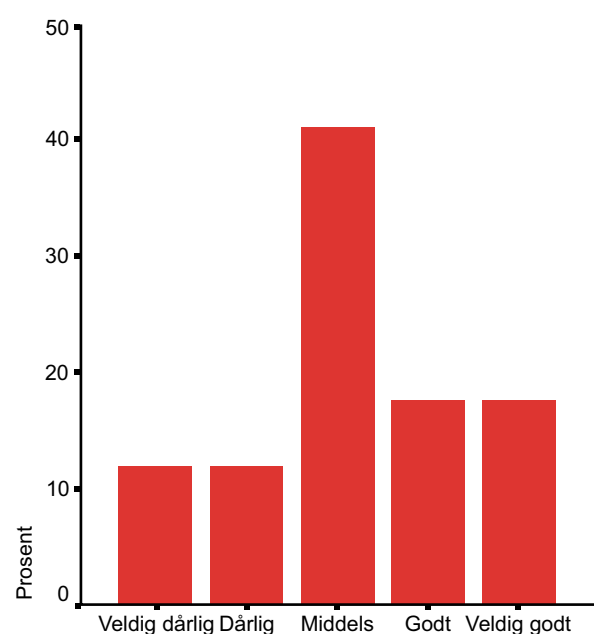
Hausmannsområdet. Avstandene er små, men så lenge foreldre og foresatte vurderer området som utrygt, blir bakgården deres viktigste base når de er små.

Lien forteller om bakgården at den er «ikke veldig stor»²⁵. Vi spør om hun leker «klappeleker» eller annet som ikke tar så stor plass, men det gjør de ikke. «Ingen i Vietnam kan slike leker, så da leker vi dem ikke her heller.» I bakgården i O-16 er det en dumphuske og noen benker som fire kan sitte på samtidig. Lien skulle ønske seg at «venninner kunne komme dit. Men det kan de ikke alltid, for ofte er de opptatt, og ofte er porten stengt».

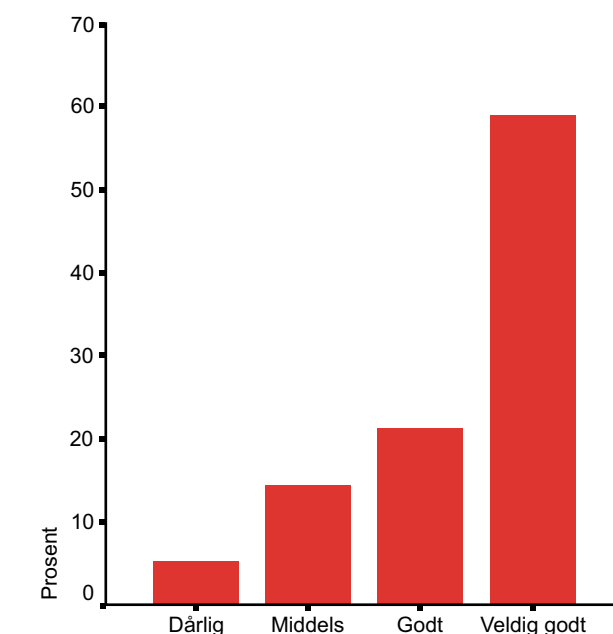
Stengte dører kjennetegner først og fremst nybyggene eller gårdene på Fredensborg. En av årsakene til det er at disse husene har mindre grad av næringsvirksomhet i bakgårdene. Bakgården til O-16 betjener bare boliger og kan dermed stenges av hele døgnet i motsetning til mange av husene i Hausmannskvartalene. En lukket port krever at du kjenner noen som bor der, at de er hjemme og kan slippe deg inn. Stengte porter er nok en nødvendighet for å oppnå en annen grad av sikkerhet mot fremmede enn den man finner på gata, men for barna kan det også bety en begrensning i deres bevegelser og færre venner på besøk.

At O-16 er for de innvidde forteller dessuten byggets ytre om. Oslo City er en magnet på barna og en rask sammenlikning av arkitekturen mellom O-16 og Oslo City er interessant i så måte (mer om Oslo City, se kapittel 5). Der Oslo City inviterer, lokker og blinker som et slags Soria Moria om man kommer i nærheten, er O-16 en anonym tilbaketrukket borg som man skal kjenne godt for å kunne avsløre hvilke skatter den skjuler. Nå var det neppe meningen å lage et bolighus som inviterer alle rundt inn, men der Oslo City er ærlig i sin invitasjon må man lete lenge etter inngangen til O-16. Det er som om det er meningen at ingen skal finne den, som om huset ikke vil vedkjenne seg å være en del av området i det hele tatt og holder gjerrig på hva det måtte ha å by på. Framfor å være et sårt tiltrengt sted som flere av ungene kunne funnet fram til og brukt, har O-16 blitt en gammeldags privat enhet som ikke koples til verken resten av kvartalet eller til gata.

Hvordan liker du bakgården/hagen/uterommet der du bor?

Hausmann
n = 17

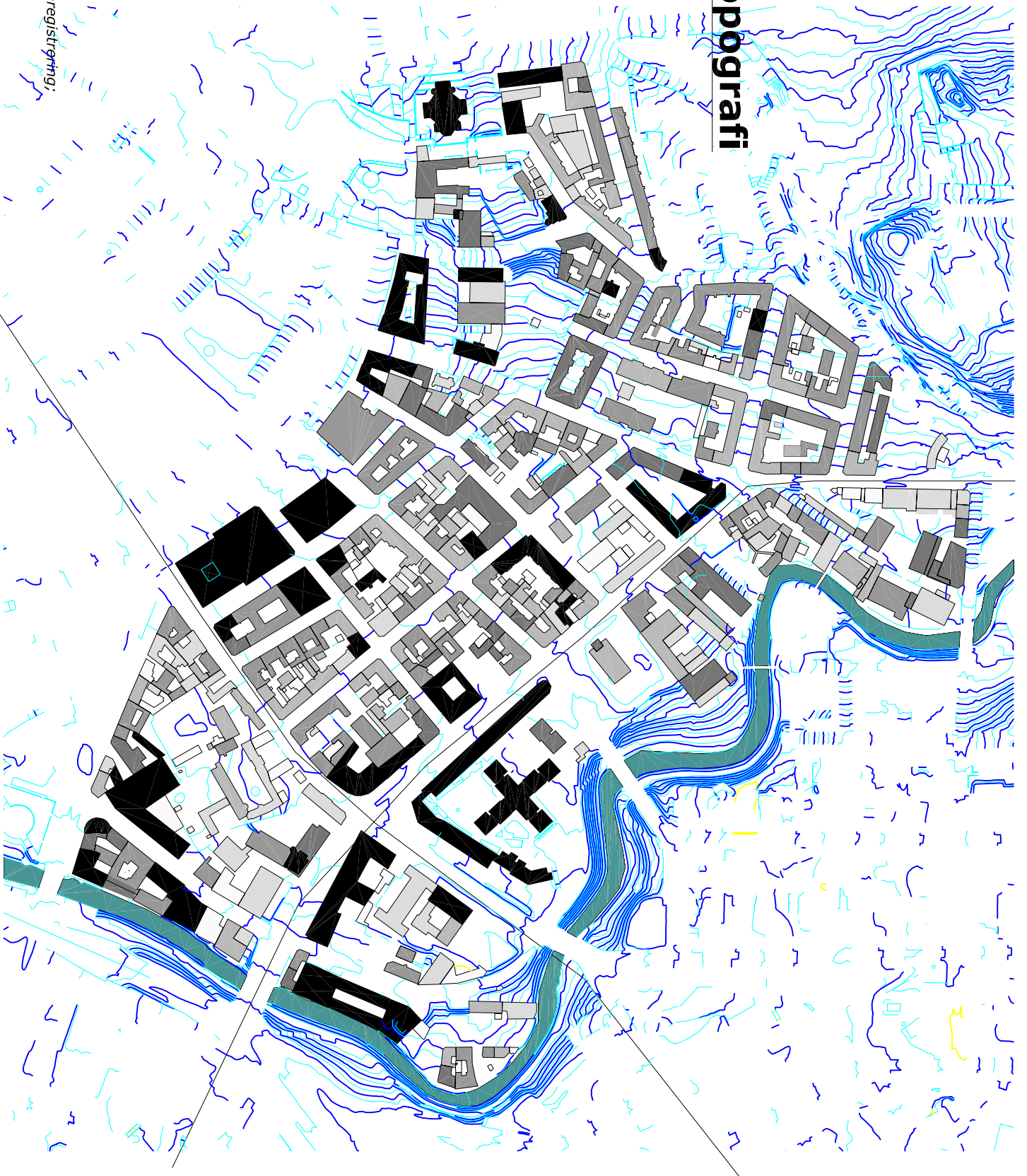

Grünerløkka
n = 56

Bygningstopografi

- 1. etasje
- 2. etasje
- 3. etasje
- 4. etasje
- 5. etasje
- 6. - 14. etasje

Skala: 1:5000

Kilde: PBE/OK; egenregistrering;
pr. juli 2004.

Jess Carlsen kvartalet – Kvartal 1

Til Reguleringsplan S-3913 (19.06.02)

Området er regulert til «Byggeområde for boliger» og «Offentlig trafikkområde (gatetun, lek/opp hold, fortau)».

Legg merke til at «lek/opp hold» er bestemt som «offentlig trafikkområde».

Leilighetene fordeles som følger:

2-rom ca.	30%	gj.sn. ca. 47 m2 BRA
3-rom ca.	50%	gj.sn. ca. 70 m2 BRA
4-rom ca.	15%	gj.sn. ca. 80 m2 BRA
5-rom ca.	5%	gj.sn. ca. 100 m2 BRA

Ett-roms leiligheter tillates unntaksvis med 5 stk. for hele kvartalet.

I Jess Carlsen kvartalet bygger OBOS 205 nye leiligheter fordelt på tre borettslag og et sameie. I prospektet aviteres med «trygt gårdsrom og sykkelparkering». Verken prospekt eller byggeplass indikerer at bakgårdsrommet vil være et tilbud for andre enn de som bosetter seg der. Tidlige planer for kvartalet stilte krav om at deler av eiendommen som hadde henvendelse ut mot Osterhausgate skulle settes av til offentlig parkformål. Dette kravet har man sett gjennom fingrene med.

Bokvaliteten skal sikres ved at leiligheter ikke tillates ensidig belyst fra nord eller nordøst. Minimum 60% av leilighetene skal gjennom- eller tosidig belyses. Svalgang tillates kun mot gårdsrom for bebyggelse mot Osterhausgate. Utomhusareal regnes som gårdsrom, balkonger og takterrasser. Sammen med søknad om tiltak skal det sendes inn en utomhusplan som skal vise arealer for lek og opphold som utgjør minimum 15 m2 per leilighet. Derav skal minimum 8 m2 være i gårdsrom. Takterrassene skal utgjøre minimum 300 m2 og ha et 60 m2 stort fellesrom med toalett og kjøkken. Utomhusplanen skal dokumentere plassering av vegetasjon og kvalitet på jordsmonn. Trær skal plantes mot Osterhaus gate og Hausmannsgate. Jess Carlens gate reguleres til gatetun. Opparbeidelse av utomhusområdene skal være ferdigsstilt før godkjenning. Ved veistøy vises til Miljøverndepartementets Rundskriv T-8/7, for luftforhold vises til SFT-rapport 92:16 og for innelima vises til Folkehelsas rapport: «Anbefalte faglige normer for innelima» 1998 eller senere vedtatte forskrifter, vedtekter eller retningslinjer som erstatter någjeldende rapport.

Grünerløkka sør/vest

I tillegg til krav stilt til høyder/utforming/tilpasning til eksisterende bebyggelse og at bygningsrådet på forhånd skal ha godkjent bebyggelsesplanen før byggemeldingen kan behandles, slår denne reguleringen fast at gårdsrommene som forretningene vender mot ikke tillates brukt til parkering og lagring. Dette, samt at planen kvartalsvis viser til seks forskjellige lekeplasser i ulike kvartaler og hvilke eiendommer som er tenkt betjent av disse.

Den bebygde delen av dette reguleringsområdet utgjør ca. 1/3-del av Hausmannskvartalene. Tilsvarende har verken Soneplanen eller reguleringsplanen S-3014 en eneste henvisning til lekeplass.

Andre steder å være

De fleste bakgårdene i selve Hausmannskvartalene er så små at en fra Grünerløkka eller Fredensborg ville benekte at de faktisk var bakgårder. Mange av barna snakker om helt andre steder enn akkurat bakkeplanet i bakgården når de beskriver hvor de leker. Gülcan går i 1.klasse og forteller hvordan hun kan gå ut på taket gjennom et vindu i leiligheten. Derfra kan hun mate fuglene.

En bakgård kan være foran huset, som i Idungate der det er opparbeidet gatetun. Herfra forteller Thelma i 7. klasse om hvordan hun spiller ball mot veggen inne i bakgården, men at hun foran

Slagskygger i Oslo ved ulike byggehøyder og årstider :

(når solen står på sitt høyeste i sør)

Solposisjon

21. juni:

53,5 grader

Solposisjon

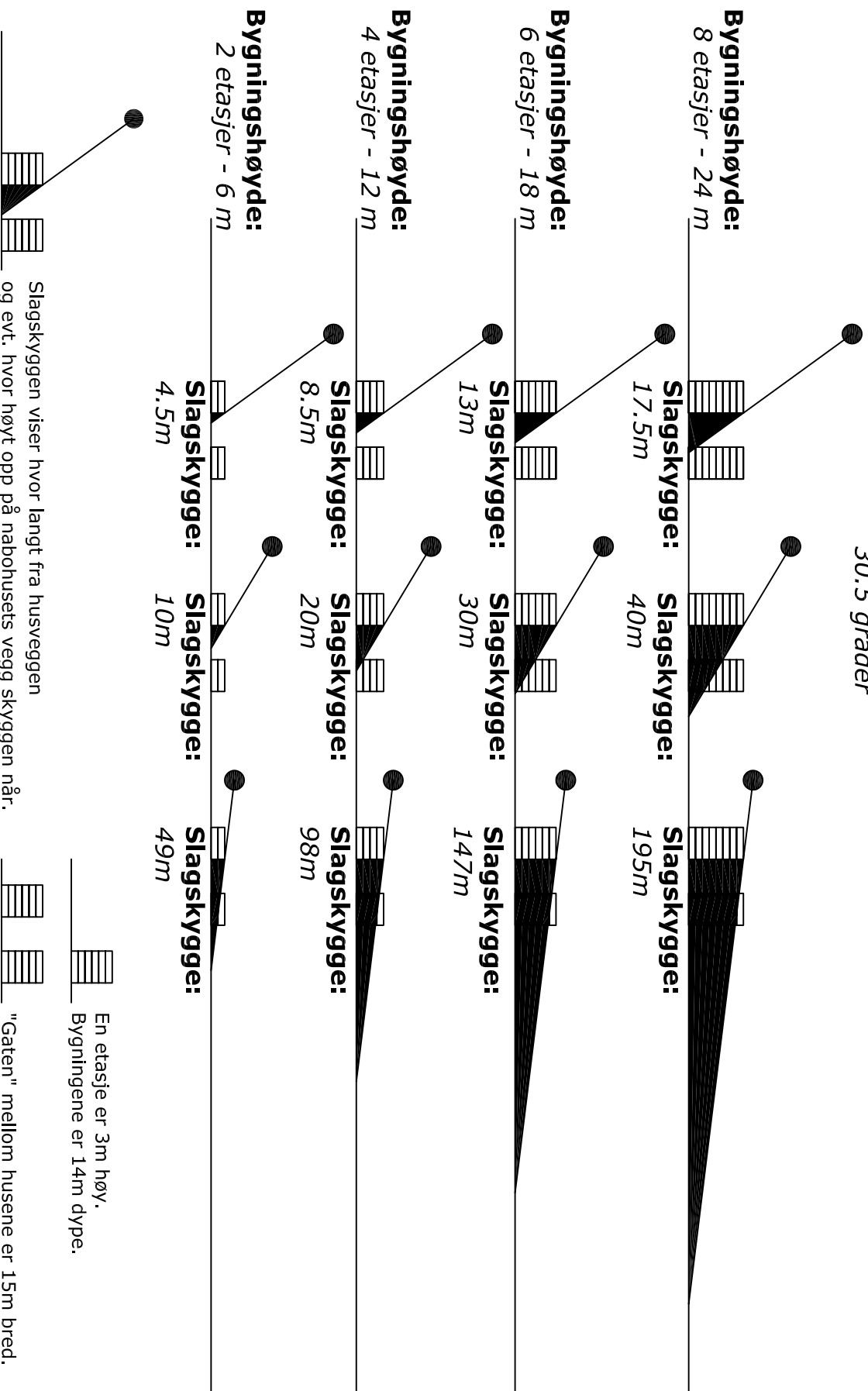
**21. mars/
september:**

30.5 grader

Solposisjon 21.

desember:

6.5 grader

huset hopper tau, sykler, spiller tennis, husker - og kjørte dukkevogn da hun var yngre.

Uansett hvilken «bakgårdstypologi» det er snakk om, så er det å ha et mindre rom man kan være i viktig, særlig for de minste barna. Fra foreldreundersøkelsen ser vi at Grünerløkkaforeldrene liker bakgården sin bedre enn de som i Hausmannsområdet. Og mens 36 % Hausmannsforeldrene svarer at de mangler bakgård, gjelder det bare 7 % av Grünerløkkaforeldrene. Det kan tyde på at sammenslåingen og oppussingen av bakgårdene under Byfornyelsen (slik som på Grünerløkka) var vellykkede og viktige grep for å gi barna noen rom å være i.

Til sammenlikning er Ankertorget på ingen måte tradisjonell bakgård, men det har sine egne utearealer. Disse er åpne for alle barna i byen, og er kanskje det tryggeste stedet å leke fordi det finne mange ulike steder å leke innenfor en rimelig trafikksikker enklave. Her er utebord for voksne, nivåforskjeller (ihvertfall ett), en litt kjedelig lekeplass, Steinerbarnehagens grønnsaksbed og flater å løpe på – men ingen ballbaner. Helt ulikt andre steder i nabolaget finnes ihvertfall noe på Ankertorget – her er det både andre barn og steder man kan leke.

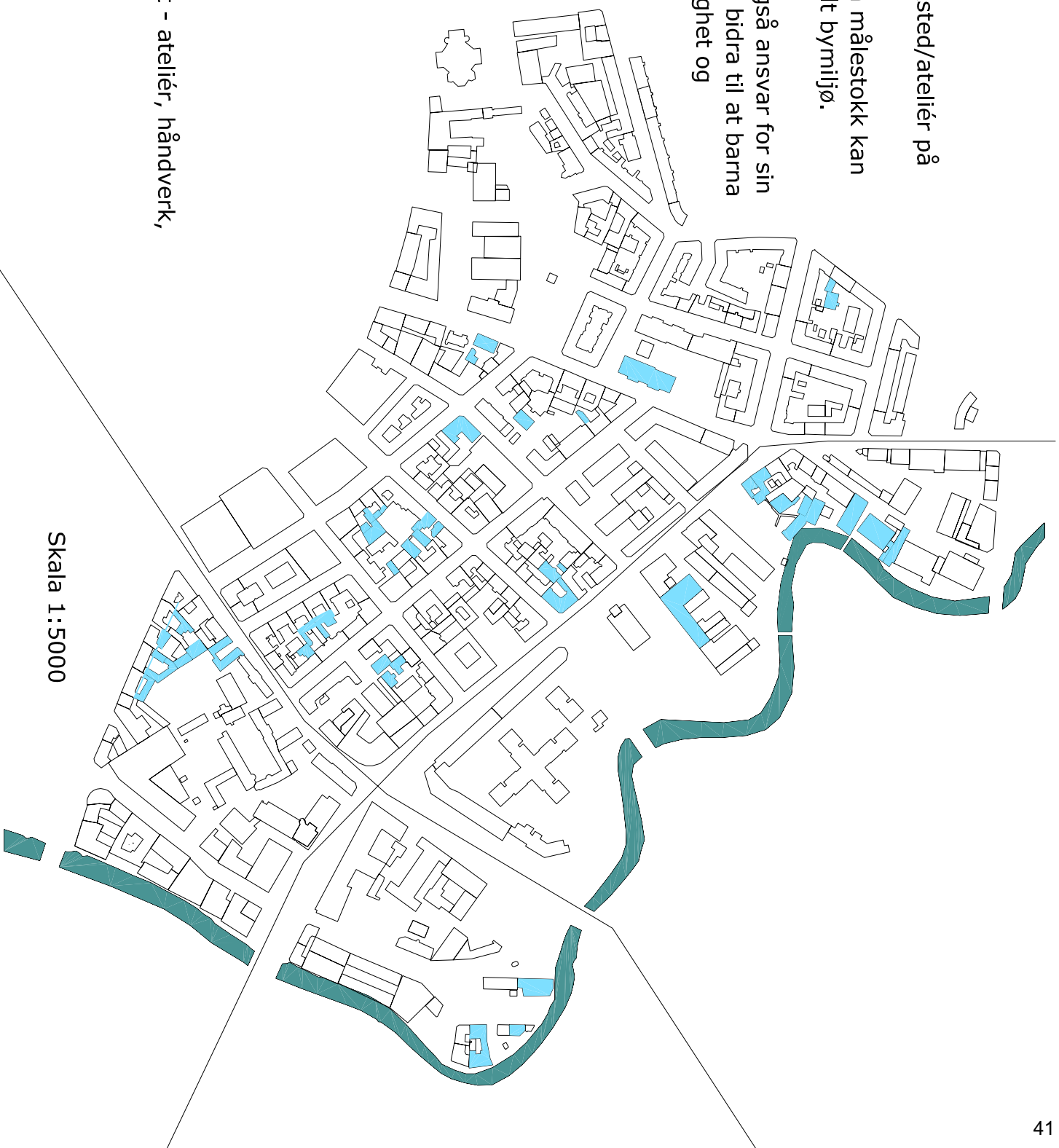
Hausmannsområdet har alltid vært et område med mange typer næring representert. Det er karakteristisk at flere småskala-bedrifter fortsatt er i drift. Kartet på neste side viser i hvor mange bakgårder og første etasjer vi har funnet små og mellomstore bedrifter. De som jobber i disse bruker Hausmannsområdet hver eneste dag. De er med på å skape en kontinuitet i bruk av strøket og representerer en sosial kontroll som er vesensforskjellig fra den en tilfeldig kafe-flanør kan være. Nybygde næringslokaler er som oftest større i skala enn disse, ettersom de skal huse en Rimi-butikk og ikke et enkeltmannsforetak. Utviklingen er irreversibel og det er ingen grunn til å ønske seg tilbake til kjøpmannsdissen, men det må være mulig å spille på de lokalene som finnes og som faktisk er i bruk i Hausmannsområdet. I det vi vet barna har få steder å være utenom bakgården (om de altså har en slik) må det være mulig å se etter hvilke ressurser som ligger i variert/blandet bruk av disse rommene. Private arealer alene er for enkelt gitt en skrikende mangel på steder der folk kan være.

Voksen m/verksted

kartet viser lokalisering av verksted/atelier på bakkeplan-
profesjonell aktivitet i småskala målestokk kan
være viktige ressurser i et lokalt bymiljø.

Silke en/få-mannsfærer har også ansvar for sin
lille del av byen og kan dermed bidra til at barna
møter voksenlivet som ansvarlighet og
integritet.

Småskalabedrift - ateliér, håndverk,
verksted

Skala 1:5000

KAPITTEL 4 MELLOMSTØRRELSER

Gatene, parkene, fortauene, torgene, rivningstomtene, plassen og lekeplassene er mellomrommene i Hausmannsområdet, som de er det i all annen by. Mellomrommet er steder som ligger utenfor den beskyttede bakgården. Mellomrommene er ikke nødvendigvis store, men de er viktige for å konsolidere det lokale, sosiale miljøet. Dette er hverdagsarenaer man tar i bruk – til gatefester og ulike former for arrangementer. Disse rommene er både «hjemme» og «ute i byen» på samme tid. Disse har åpenheten som skal til for å få til både tilfeldige og tilsiktede møter. Disse er premisset for all urban overlevelse, de er død og liv i hverdagen og de er urbanistens gymsal. Uten mellomrommene er alle bymennesker tomteprisenenes forsøksrotter.

Det går et skille mellom de større og de mindre barna. Nesten alle førsteklasingene blir fulgt til skolen, om lag halvparten av andreklasingene blir fulgt, mens fra tredje klasse får langt de fleste gå alene til skolen.²⁶ Fra rundt tredje klasse får de fleste også lov til å leke utenfor bakgården, men mange av barna uttrykker at de gjerne skulle forlatt bakgården lenge før det:

«I bakgården er det stein, gress, trær og bladene er døde. De kommer tilbake til sommeren. Det er kjedelig å bare kunne sykle i bakgården.»
Ei, 2. kl.

Også Veronika i tredje klasse, som litt utypisk ikke får gå alene, skulle ønske hun kunne gå på egenhånd fra Fredensborgveien til skolen. Der hun bodde før, på Kringsjø, kunne hun gå alene. På spørsmål om hvorfor hun vil gå alene svarer hun at: «Det skjer mer spennende ting da.»

Alene kan mye spennende skje, men noen forteller også indirekte om rom som bare er helt stille. Gaute (2.kl.) bor i Osterhausgate. Han har et sted han liker godt. Det er noen steiner og en trapp som man kan gjemme seg under. Han ville ikke si hvor det var, men fortalte han kunne gå hit alene og av og til med venner.

Det finnes altså ikke mange stille rom i Hausmannsområdet. Det er mye som skjer hele tiden, men ungene forteller om bakgårdene sine, om en trapp de kan sitte i, om samtaler i trærne i skolegården og om benker i Kristparken som kan være stille. Flere av barna beskriver dessuten lekeplassen på toppen av Kjærlighetsstien som et sted der de nyter utsikten. De færreste av barna forteller at de bruker gatetunene i Deichmansgate, og i så måte kan man lett tenke at de ikke oppfyller sin misjon. Men gatetunene er et av de få lavmælte byrom i strøket som ikke er kommersialisert eller innendørs. Langt på vei kan man oppleve at de er skjermet fra trafikkstøy, og at det er en viss ro her. Dette er nokså unikt i Hausmannsområdet.

Teknologien

Vår samtid medfører økt bruk av innendørs, stasjonære, skjermbaserte, bølgetekniske, digitale, online-leketøy. Vi ser at mobiltelefonien sterkt utfordrer den møteplassfunksjonen vi antar torg og gatehjørner har hatt tidligere.

Mobiltelefonen har gjort at barn, som voksne, planlegger sine møter. De sms'er hverandre og finner ut av hvor de andre er. I tillegg endrer mobiltelefonen bevegelsesmuligheten til noen av barna; 28 % av foreldrene svarte i spørreundersøkelsen at barna deres får gå lenger uten voksne dersom de har mobiltelefon med seg.

Men om kontantkortet er brukt opp, man ikke har egen telefon eller man er ny i området, virker ikke teknologien som sosialt medium. For nyinnflyttede barn er steder å henge viktige. Ikke alle har adresseboka i mobilen full av navn på venner, og de trenger møtestedene hvor tilfeldig lek kan oppstå. Når vennenettverket ikke er på plass, uttrykkes savn etter andre steder. Saida går i 2. klasse, bor i Thor Olsensgate og stilte til verkstedet med tolk. Hun var nettopp

kommet fra Pakistan og snakket ikke norsk. Hun kjente ingen og ønsket seg mest av alt tilbake til Pakistan hvor venninnene hennes var. Skolen var eneste møteplass i nærområdet hennes, og bakgården det eneste stedet hun oppholdt seg utenom skoletid.

Mellomrom som ikke er ledige

Gater og fortau er relativt store rom, og i Hausmannsområdet er det, med unntak av noen gatetun, bil eller kollektivtrafikken som dominerer gatebildet. Barnas hverdag inneholder en rekke forflytninger på tvers av trafikken. Barna som bor i Hausmannsområdet går på Møllergata skole, og har kort skolevei. I ren gåavstand vil ingen²⁷ behøve mer enn 10 minutter for å gå til skolen. Barna på nedre Grünerløkka vil i verste fall behøve 20 minutter for å gå til skolen. Vi snakker fortsatt om kort skolevei. For de minste barna er den likevel strabasjos, først og fremst på grunn av trafikk.

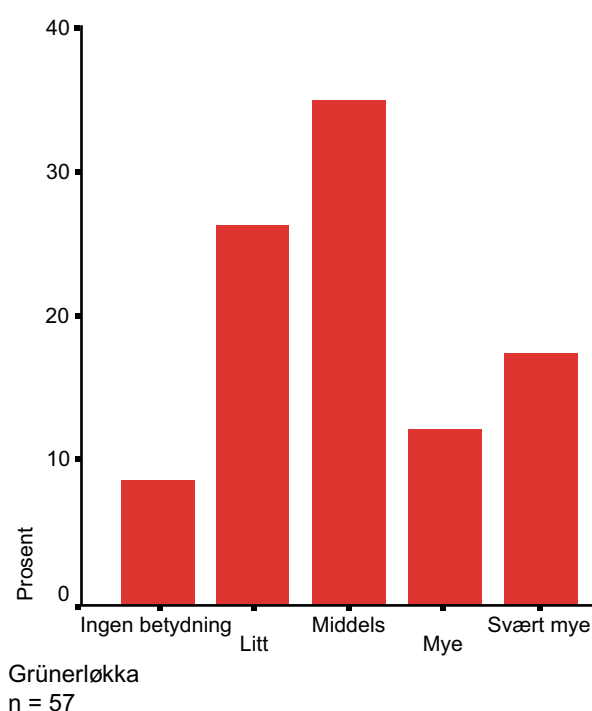
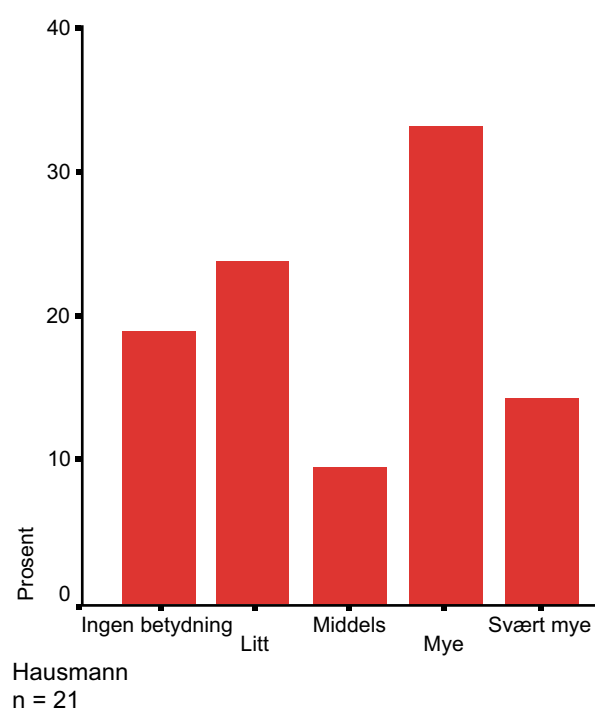
«Skoleveien er farlig og under en hver kritikk.»
Forelder på Grünerløkka

Nazir (4.kl.) bor i Christian Krohgs gate, og bruker 5 minutter på å gå til skolen. Det synes han ikke er langt. Etter skolen leker han ofte med en fetter i klassen som bor i Korsgata. Dit går han alene, og de leker inne. Khalim (4.kl.) bor i Osterhausgate og leser Koranen på Grünerløkka hele uken, mandag til fredag. Lesingen begynner kl. 1600 og varer til 1730. Han går dit alene fra skolen. Det tar ca. 5-10 minutter. Ismeralda (1.kl.) bor på Ankertorget. Hun har lov til å gå alene til skolen, og synes heller ikke at det er vanskelig i trafikken.

I den grad hverdagsreise medfører stress for barn ved Møllergata skole, er dette knyttet til trafikkbelastning, byggeaktivitet, foreldrenes formidling av «farlige» miljøer, spredt bosatte foreldre, og et høyt aktivitetsnivå når det gjelder aktiviteter etter skoletid. Barna i dette området er heldige som har skolen og skolegården så nær hjemmet, spesielt tatt i betraktning at dette bymiljøet i svært liten grad har lagt til rette for at barn skal ha mulighet for og utbytte av å oppholde seg der.

Vi spurte foreldrene om de opplevde at trafikken ødela for deres barns trivsel. 48 % av foreldrene i Hausmannsområdet ga uttrykk for at trafikken ødela «mye», eller «svært mye», mens hovedvekten på Grünerløkka svarte at trafikken ødela «middels».

Opplever du at trafikken ødelegger for ditt barns trivsel?

Samtidig er det en god del av foreldrene i Hausmannsområdet som ikke betrakter trafikken som særlig ødeleggende for barnas trivsel: 43% svarte at trafikken ødela «litt» eller var «uten betydning».

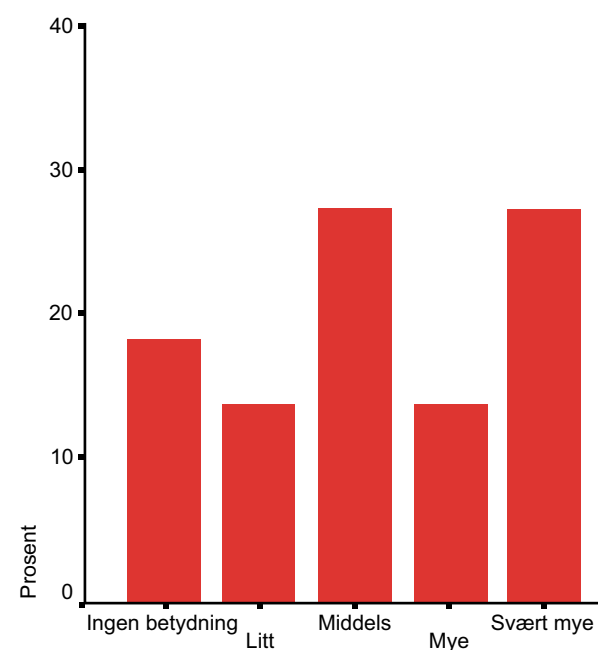
All trafikk er ikke lik. Barna uttrykker jevnt over en misnøye med de nye husene i Jess Carlsen kvartalet. De liker ikke at det bråker så fælt, og de er sinte på å ha mistet utsikt så vel som en god sykkelsving. Tydeligvis var svingen over plassen tidligere et godt sted å sykle. Her sto, som i hele resten av Hausmannsområdet, biler, men man kunne sykle gjennom, på tvers, over humper og rundt i 8-tall. Det kan man ikke nå, verken i byggeperioden eller når husene står ferdig.

Barna i Hausmannsområdet er dessuten opptatt av eksos og støy når det gjelder trafikk, kanskje mer enn den direkte faren for å bli overkjørt. Vi spurte foreldrene om forurensning som søppel, eksos eller støv ødela for deres barns trivsel. 68% svarte fra «middels» til «svært mye». Grünerløkkaforeldrene har en noenlunde lik oppfatning.

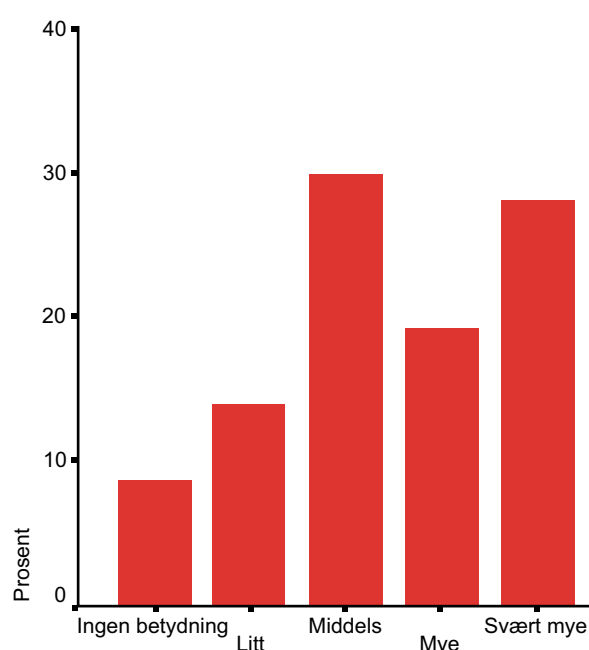
Gülcan (1. klasse) forteller at trafikken ikke er vanskelig, men at hun «ikke får gå om bord i trikken alene». Ludvig (6. klasse) som er eldre har heller ikke problemer med trafikken: «Biler er OK og området er bra». Robin går i tredje klasse og synes «det er dumt med trafikk». Robin bor i Idungate og synes krysset Hausmannsgate / Møllergata er et vanskelig kryss med mye trafikk. Andre barn forteller at i det krysset får de ikke lov til å gå når de skal til skolen. Selv om det er raskeste vei går de heller bakgatene.

Hanne Wilhjelm peker på hvordan barn «lever på tvers av gatene». I arbeidet med doktorgradsavhandlingen delte hun ut engangskameraer til barna og de tok bilde av sine omgivelser. Ofte var en vei eller biler med i bildet, men billedteksten handlet om det som lå på andre siden. Mye tyder på at det er en observasjon gyldig for flere barn. Trafikk kan være vanskelig for barna, men først når den knyttes til konkrete situasjoner. Det er noen kryss og overganger som er vrirne å forstå for barn så vel som for voksne. Kryss der bilene kommer fra mange steder og der det ikke er lett å bli klok på hvilken rekkefølge de grønne lysene kommer i. Andre situasjoner som barna sier er «dumme eller vanskelige», er parkerte biler på lekeplassen. Det vil da som oftest si parkerte biler på den parkeringsplassen ungene bruker som lekeplass i mangel av noe annet.

Opplever du at forurensning, som søppel og eksos eller støv ødelegger for ditt barns trivsel?

Hausmann
n = 22

Grünerløkka
n = 57

Etter hvert som de blir eldre, blir barna også tryggere i trafikken. Alle som har vokst opp i by, vet at hele sanseapparatet settes i sving når man skal krysse en vei. Til forskjell fra de første årene på skolen trenger man etter hvert ikke se til venstre, til høyre og så til venstre igjen før man krysser, og evnen til å beregne avstanden til møtende trafikk øker. Dette er ikke ment som noen slags oppfordring til fri utfoldelse av kryssende unger i trafikkerte gater, eller på noen måte ment som at den bevegelige trafikken ikke er farlig. Derimot er det en konstatering av hvordan man som bybarn utvikler en kompetanse for trafikk som andre barn mangler. De to sjetteklassingene som trakk oss med gjennom Oslo City (se epilog) manøvrerte seg over Storgata foran Gunerius med en ro som vitner om at har trafikkbildet under huden. Bilene er en del av barnas hverdagsliv og elementer de ikke tenker over på samme måte som voksne. Eller for å si det med Ludvig' sine ord: «Vi vet jo ikke hvordan det er å bo noen andre steder.»

Skolegården

Når barna snakker om skolegården, er det stort sett med entusiasme. Mange av dem drar hit utenom skoletid og så godt som alle omtaler den som «deres». Skolegården er det eneste rommet som virkelig er *gitt* barna. Der barnas behov og ønsker har fått første prioritering. Skolegården har asfalt, men også fotballbinge og et område med lekeapparater kalt «Jungelen» («aktivitetsjungle» blant de voksne).

Skolegården er stor nok til å sykle i 8-tall, den er intim nok til at man kan sitte i trærne og snakke sammen. Skolegården har vaktmester Geir som er på barnas parti, og som sørger for at ingen andre ødelegger eller tar plassen deres. Skolegården har en tiltrekningskraft på barna som de andre offentlige rommene, som Kristparken, Akerselva eller gatetunene helt mangler. Samtidig er den ikke kommersiell, hvilket er en sjeldenhet blant hjertestedene i området.

Barna i Hausmannsområdet har ingen steder utenom bakgården og skolegården som er gitt dem av noen som bryr seg, hvor det vises omsorg for dem og hvor det ryddes søppel. Men skolegården står fryktelig alene om å være et sted i byen som barna opplever som sitt. Og selv om barna liker skolegården, så er de der hver dag, hele dagen. Den burde være komplimentær, ikke eneste tilgjengelige byrom.

Skolegården har egen ballbinge med kunstgress. Vaktmester Geir passer på at de yngre barna ikke fordrives av ungdom eller voksne. I bakgrunnen ser vi Jess Carlsen-kvartalet reiser seg.

Mens vi venter – på parken

Inan er sjuendeklassing. Hun forteller at hun ofte bruker benkene i krysset Deichmannsgate/Wilsesgate til venting. Derfra har hun oversikt over basketbanen i Kristparken (det eneste stedet barna bruker i denne parken) og inngangen til skolegården. Slik har hun oversikt over hvem som kommer. Hun sier det er viktig å ikke gå glipp av noe og å tilbringe tid med medelever og venner.

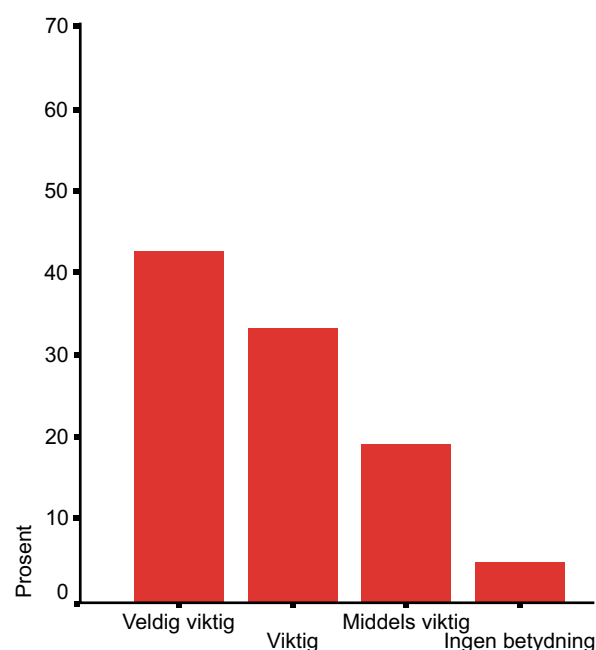
For få år siden kom Inan til Norge fra Tyrkia. Hun liker ikke byen og forteller at ingenting er bra med den. Hun kjente heller ikke veldig mange, og var slett ikke glad for å bo der hvor hun bodde. En uke før verkstedet flyttet hun med familien fra leiligheten i Fjerdingsgen til Etterstad. Etterstad er bedre – mer gress, flere lekesteder. Vi spør henne om hvordan byen kunne bli bedre for henne å være i? Og hun svarer:

«Parker ville gjort det bedre: der kan man leke, sitte, vente»

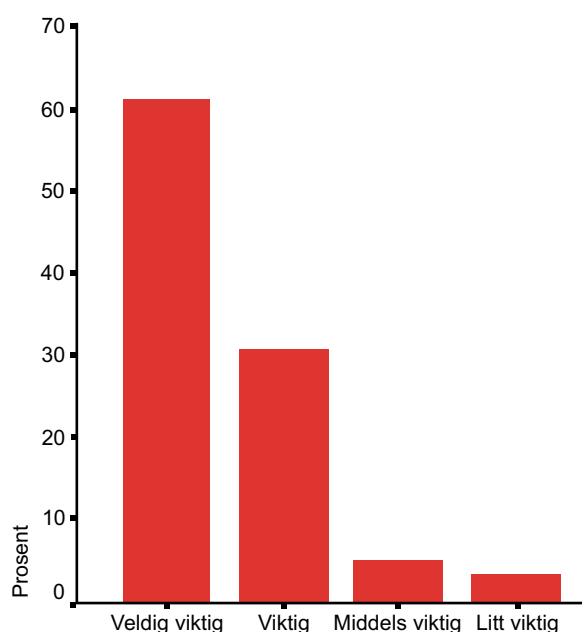
Inan, 7.klasse

Når hun ønsker seg parker understreker hun i grunnen bare det offentlige roms eldste funksjon; steder der folk *kan* møtes. Det er slett ikke sikkert man får en venn eller et godt møte, men om uterommene finnes, så kan man uansett sitte der sammen med Godot. De offentlige rommene som ikke er programmert til lek, sykling, fotball eller andre bestemte aktiviteter, er verdifulle for barn selv om de ikke brukes på samme måte som forrige generasjon (uten sms) gjorde det. I foreldreundersøkelsen svarte de voksne entydig på om parker med gress og trær eller andre grøntområder er viktige for deres barns trivsel: 87,5 % (70 av 80) mente dette var viktig eller veldig viktig, flertallet av disse svarer veldig viktig (45 av 70).

Hvor viktig er parker med gress og trær eller andre grøntområder nær din bolig for at ditt barn skal trives?

Hausmann
n = 21

Grünerløkka
n = 59

Kristparken

Til reguleringsplan S-2255 (28.07.77) og S-2937 (01.10.87)

Sentrum og Indre sone (Soneplanen)

Reguleringsplanen fastslår regulering til forretning, kontor og bolig, og antallet boliger skal ikke under det antall som fantes per 01.01.73. Det vises til tidligere reguleringer for felles areal og for flere eiendommer. Utendørs opphold eller barn og barns lek er ikke nevnt med ett ord. Ikke på noe punkt er barn nevnt i reguleringsbestemmelsene til endret reguleringsplan for Oslo Sentrum og Indre sone i Oslo kommune. Kristparken er regulert til friområde.

Mellom Møllergata, gårdene i Wilses gate, hovedkvarteret til OBOS og Mariakyrkan ligger Kristparken – Hausmannsområdets eneste lokale park. Røverfortellinger fra denne tidligere kirkegården sier at hver gang det foretas gravearbeider i parken, løper ungene i strøket rundt i gatene med hodeskaller og lårbein. Parken heller bratt ned mot Møllergata skole og er opparbeidet med basket/ fotballbane, en sandkasse, et bordtennisbord, kryssende gangstier, noen benker og en paviljong. Den blir brukt hver dag som «skolegård» for sjette og sjuende klasse og av SFO. I sin tid var det Møllergata skole som bekostet asfaltering av ballbanen.

I august 2004 innkalte bydelen til et møte om bruken av parken. Det avdekket at verken skolen eller foreldrene følte parken var noe godt sted å ta med barna. Skolen bruker den, men det er vanskelig for lærere og SFO-ansatte når de aldri vet hva som venter dem av forsøpling og andre parkgjester.

I perioden 18. juni til 6. august 2004 meldte politiet om 41 utrykninger til Kristparken. Dette er et høyt tall for en liten park. Beboerne i området forteller om en park som flyter av søppel hver søndag, der narkomane og alkoholikere har overtatt bruken og vedlikeholdet enten er mangelfullt eller stanset. Politiet og Elvebakken videregående skole er innforstått med at elever røyker hasj i Kristparken i friminuttene. Parkens busker er oppbevaringssted for tyvegods og på fem minutter

plukker man lett et titalls brukte sprøyter. Barna vi snakket med brukte bare sjelden parken. De var som oftest for små til å få innpass på fotballbanen, og manglende vedlikehold, søppel og sprøyter er like lite appellerende for barn som voksne.

Det er flere prosjekter på trappene i Kristparken, og kanskje klarer nærmiljøet å ta denne parken tilbake gjennom aktiv bruk. Norges Fotballforbund er i dialog med bydelen om prosjektet: «Streetfootball». Det handler, i korte trekk, om arrangementet den 11. september 2004 og en visjon om en mer permanent aktivitets- og kulturpark. Prosjektleder Rolf Choi Tenold sier prosjektet kombinerer dagens ungdomskultur med fotball, og at en målsetning er å skape et aktivitetstilbud som appellerer til dem som faller utenfor den organiserte idretten. Med subkulturell inkludering og fokus på flerkulturell kommunikasjon er målet å inspirere og motivere ungdommene til konstruktive og inkluderende aktivitet.

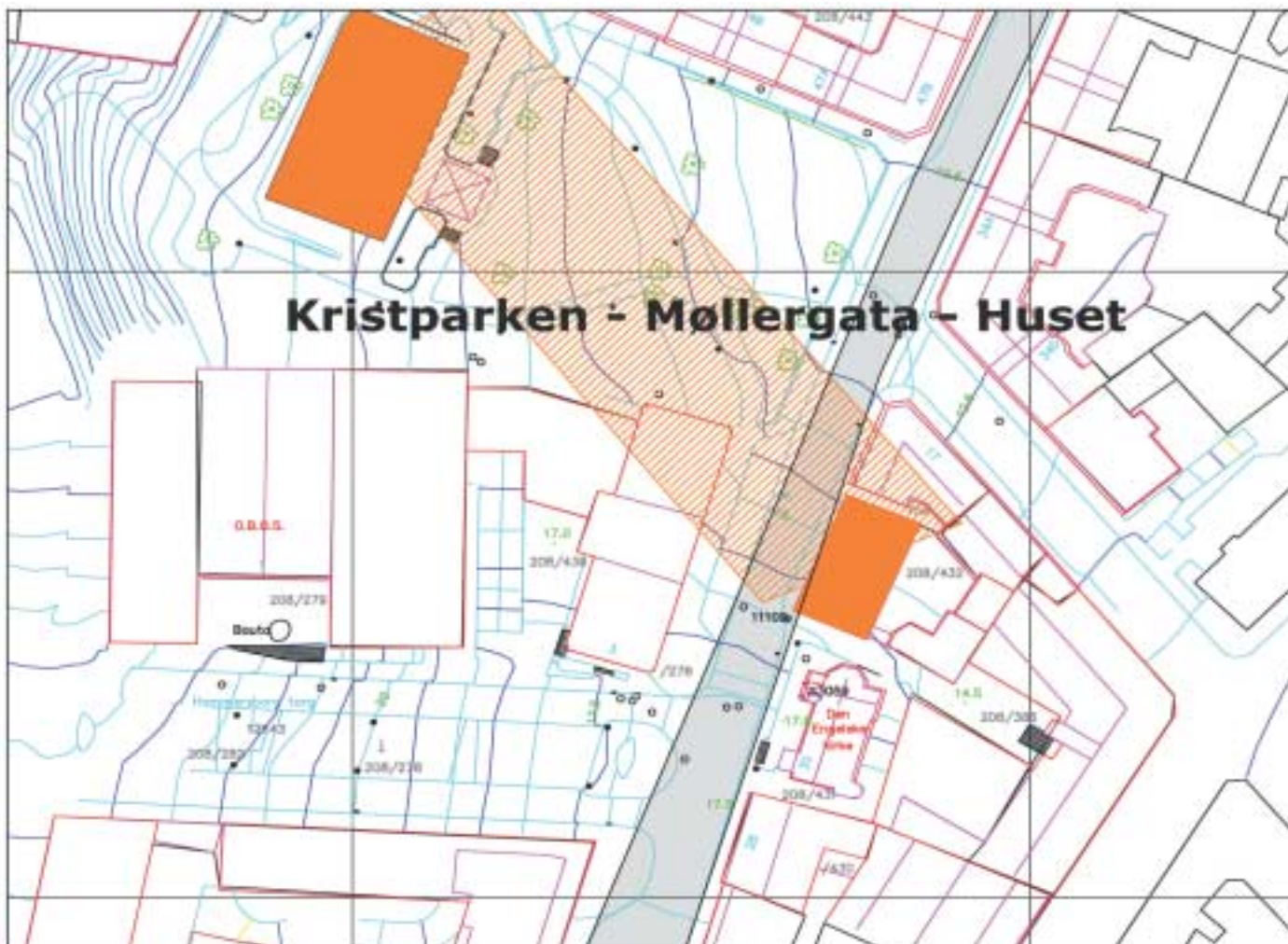
Vi konstaterer at Hausmann har sin del av sentrumsproblemene rus og forsøpling. Men nærmiljøparker vil alltid ha potensiell konflikt med naboene. Lyder og bråk fra ulik aktivitet vil det alltid være, og denne evige kilden til diskusjon vil nok aldri gå tom. Naboene til Kristparken er for tiden i konflikt med musikk-klubbmiljøet på

«Huset». Naboene mener at dette kvelds- og nattetilbudet har gjort at frekvensen av høylydte, nattlige eskapader som får sine crescendos i Kristparken, har eksplodert. Så også forsøplingen. Dette kommer i tillegg til rusmisbrukproblemene.

Desto viktigere blir det da at slike nærmiljøer er driftige og etablerer fora hvor de kan møtes for å kommunisere problemene de har, og delvis selv skaper. Nærmiljø, deltakelse og ansvartagen for eget bystrøks utvikling er kritisk viktig for alle typer by. Hausmannsområdet er ikke et unntak – og vi må tro at det er enda viktigere her, fordi snart alle tomter og mulige nye arenaer for sosial utfoldelse er under press av samtidens politiske målsetting for sentrum. Bydelen skal fortettes, mer offentlig land skal selges ut, og tomteprisene sendes i været.

Uavhengig av nabokrangler, forsøker de ulike miljøene som er tilknyttet «Huset» å etablere tilbud til barna og ungdommene i strøket. De bruker parken for å aktivisere de unge i ulike former for sport og lek. De snakker om naboskap, om å ta ansvar som voksen i strøket, om gleden ved å få til arrangementer for ungene i sitt nærmiljø. Huset er et godt eksempel på et miljø som har gått ut av kontorene og blitt aktive i byrommet. Folkene på Huset vet at de er i byen, de vet at de må få tak i ungdommene på et «lav-organisatorisk» plan. De vet at de må være ute i gata for å fortelle om det de har å gi. Til gjengjeld vet de også at ryktene sprer seg fort, og at oppslutningen alltid er stor fordi det er så lite som tilbys barne- og ungdomsgruppene i byen. Huset har krysset gata og gått inn i parken.

Klubbmiljøet på Huset i Møllergata er eksempel på voksne som aktivt tar i bruk et offentlig rom for å lage et tilbud til de unge i bydelen. Kartet er et eksempel på en prinsippskisse over muligheter som oppstår i det næringslivet er en funksjon i de offentlige uterommene. Kristparken kan på denne måten strekke seg over Møllergata. På Huset ønsker innehaverne å utvikle et bibliotek av bruksgjenstander (som fotballer, basketballer osv.). For at en slik tilknytning skal bli mulig er det viktig at foreldre og skole benytter seg av og respekterer slike ressurser i nærmiljøet.

Hvor går veien?

I foreldreundersøkelsen lot vi det stå et åpent felt hvor foreldrene kunne skrive inn hvor de tok med barna sine for å leke eller være sammen. Det er langt flere barn som kommer fra Grünerløkka på Møllergata skole, og dermed fikk vi langt flere svar fra Grünerløkkaforeldrene på dette som på de andre spørsmålene. Prosentvis tar likevel foreldre fra begge steder barna like ofte med ut for å leke. De fleste tar barna med ut flere ganger i uka.

Hit tar Hausmannsforeldrene med barna sine (foreldrene kunne føre opp flere steder på samme skjema, så noen tar barna på flere av disse stedene):

Sofienbergparken - 3
Akerselva - 2
Andre steder - 2
Sentrum - 1
Grünerløkka - 1
Tøyenparken - 1
Storgata 55 Anker Studentbolig - 1
Kjærlighetsstien - 1
Ved Oslo Plaza - 1
Aker Brygge - 1
Kristparken - 1
Middelalderparken – 1
Familiebesøk - 1
På sjøen i båt - 1
Ingierstrand - 1
Mc Donalds - 1
Skolegården på Vahl skole - 1
Lakkegata - 1
Tøyenparken - 1

Hit tar Grünerløkkaforeldrene med barna sine (foreldrene kunne føre opp flere steder på samme skjema, så noen tar barna på flere av disse stedene):

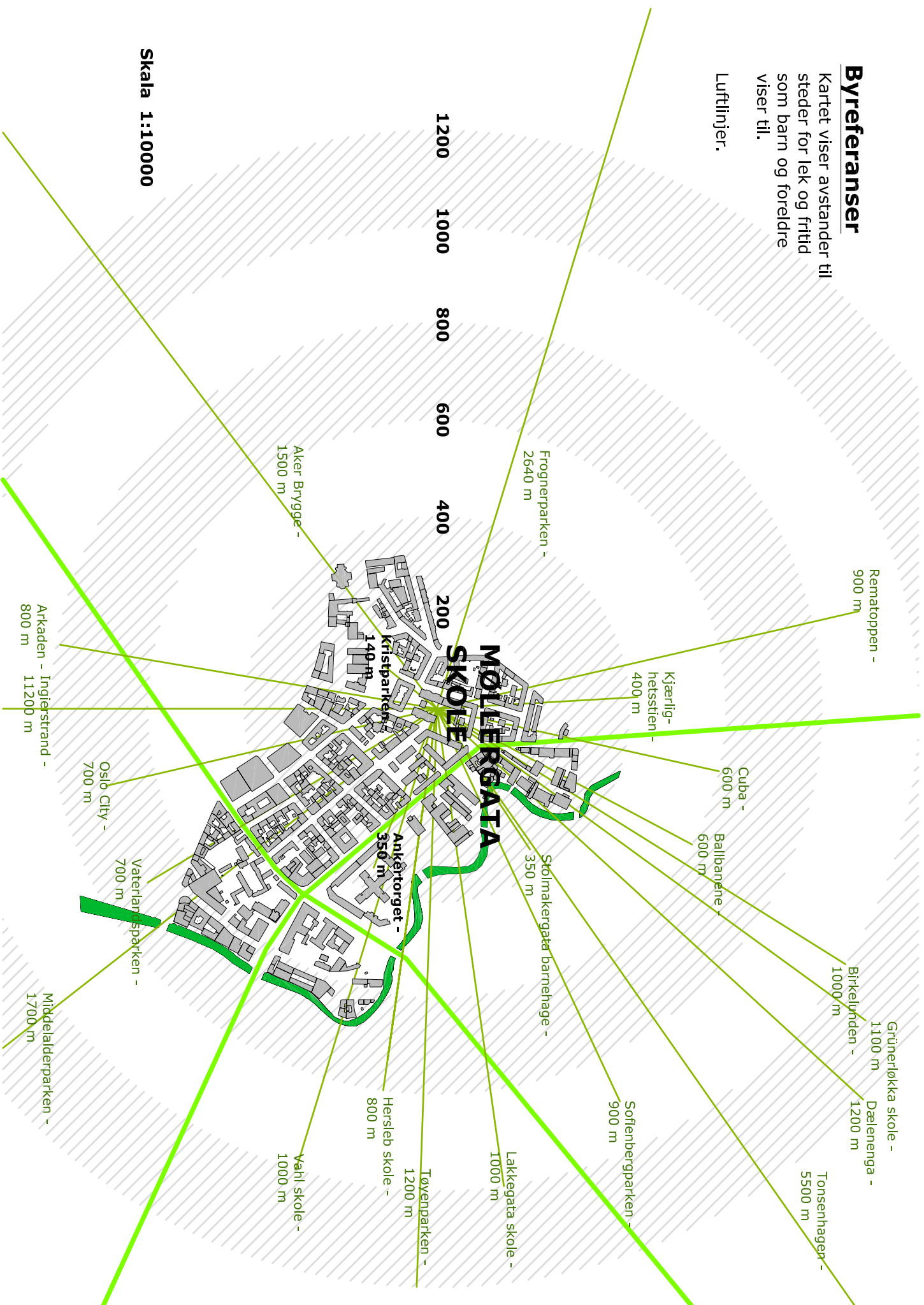
Sofienbergparken - 29
Ballplassen/ Basketbanen - 7
Langs Akerselva - 5
Olaf Ryes plass - 4
Birkelunden - 4
Barnehagen i Stolmakergata - 3
Kuba - 3
Tonsenhagen - 2
Dælenenga - 2
Grünerløkka skole - 1
Kolonihage - 1

Svarene gir en pekepinn på hvilke områder som er mest populære i fritiden, men synliggjør også hvordan foreldrene på Grünerløkkasiden har flere *lokale* steder de synes det er fint å være med barn, enn de som er bosatt i Hausmannsområdet. Ca. 2/3 av de nevnte utfartsstedene for denne gruppen er steder som sorterer inn under Grünerløkka. For barna som bor på Grünerløkkasiden er det Sofienbergparken som peker seg ut som klar vinner. Denne parken er stor, den har fått offentlige toaletter, den har lekeapparater så vel som gressbakker, en barnehage og en kirkegård. Parken er omkranset av bilveier, men likevel så stor at den gir armslag for så vel store som mindre barn. Tilsvarende er bare ¼ av utfartstedene til foreldrene på Hausmannssiden lokale steder. Disse foreldrene nevner ikke Sofienbergparken i samme grad, og sannsynligvis innlemmes den i den større lokaliseringen «Grünerløkka» som utfartsmål. Vi finner at foreldrene i Hausmannsområdet orienterer seg ut av bydelen, noe som indikerer at de ikke finner det de søker der de bor. Den betydningen Sofienbergparken har for Grünerløkkaforeldrene og barna deres vitner om hvilket behov det er for slike plasser i den tette byen. I den grad det finnes grøntområder i Hausmannsområdet – og foreldrene oppgir som tidligere nevnt at parker og grøntområder er svært viktige for barna – fungerer de overhode ikke for barna vi har studert. Det er også verdt å merke seg at Sofienbergparken var en problempark med narkomane, drap og lite variert bruk. Bydel Grünerløkka har, med barnerepresentanten og ungdomsrådet, vært aktive for at flere grupper igjen skulle kunne bruke parken. Sofienbergparken viser at også utsatte områder kan bli gode for barn så vel som voksne.

Byreferanser

Kartet viser avstander til steder for lek og fritid som barn og foreldre viser til.

Luftlinjer.

Skala 1:100000

Regulering og eierstruktur

Hausmannsområdet har i flere omganger blitt forbigått når man har drøftet byens utvikling. Et hovedargument har vært den komplekse eierstrukturen. I 1973 kom Byplankontoret (nå Plan- og bygningsetaten) med en «Gatebruksplan». Denne var både en trafikkavviklingsplan og en trafikksaneringsplan. Ved å dele opp byen i «enklaver» kunne områdene inne i enklavene skjermes for gjennomgangstrafikk, mens gatene i randsonen fikk økt trafikk. Prinsippene i gatebruksplanen har vært lagt til grunn for videre trafikksaneringsarbeid i Oslo (Sommerfelt og Sæterdal 1988). Omtrent samtidig med gatebruksplanen begynte Byplankontoret arbeidet med soneplanen. Soneplanen forutsatte at Oslos indre sone, det vil si områdene fra sentrum til «Kirkeveiringen» skulle være boligområde. En rekke områder ble omregulert fra kontor og forretningsbebyggelse tilbake til dets opprinnelige formål, nemlig boligbebyggelse. Soneplanen ble endelig stadfestet som revidert reguleringsplan for sentrum og indre sone i 1977 (ibid).

Men, til Hausmannsområdet kom aldri Soneplanen. Da planen ble stadfestet, ble kvartalene utelatt. Det betyr at området satt igjen med en uaktuell gammel regulering til forretningsvirksomhet. Det har skjedd en rekke mer eller mindre lovlige bruksendringer fra bolig til kontor, og noen av disse ble forsøkt stoppet med byggeforbud i påvente av en reguleringsmessig avklaring. Uvissheten angående bruken har bidratt til at området i lang tid har vært totalt forsømt som boligområde. Ikke et eneste offentlig tiltak var fram til 1980 satt inn for å bedre boforholdene i området (ibid).

Eiendomsstruktur og eiere

Kilde: PBE/OK, pr. juli 2004.

Hausmannskvartalene var også et av kommunens 8 utpekte byfornyelsesområder, men ble ikke prioritert så lenge Byfornyelsen eksisterte. Først i 1982 ble det satt opp som prioritert område, men lite eller ingenting har blitt gjort fra da til nå. Unntaket er gatetunene og noen av gårdsrommene ovenfor skolen som ble utbedret på slutten av 80-tallet som et ledd i kommunens satsning for gårdsromsforbedringer.

Kartet på forrige side viser at området nok har mange små eiendommer, men et hovedtrekk er at de fleste av eiendommene kun har én eier. Først må det selvfølgelig slås fast at de virkelig kompliserende faktorene i arbeidet med å foreta endringer i dette området, ligger i eiernes ulike interesser avhengig av deres ulike typer erhvervsnytte i eiendommen. For selv om det er en omfattende og kompleks jobb å drive gjennom større reguleringsarbeid i dette området, så kan man også velge å se på den som lang, men enkel. De fleste eiendommene bare har en eier som tar avgjørelser, hvilket kan lette en forhandlingssituasjon.

Om forhandlingssituasjonen er vanskelig, lang, enkel eller komplisert er noen nødt til å skifte briller om man skal få til en snuoperasjon i hvordan det offentlige tenker rundt offentlig by og offentlig rom. Om veldig kort tid vil Oslo bli tvunget til å ta opp diskusjonen om ekspropriasjon av eiendom for offentlig formål i sentrum. Sammenlignet med en by som Bergen, har ikke Oslo et byromsvokabular å vise til, og snart vil byen heller ikke ha plass igjen i sentrum til å utvikle et. Bykommunens planleggere og samfunnsbyggere, representert ved det utøvende Byrådet, har som ansvar å sikre den allmenne byborgers interesser. Om det inkluderer ekspropriasjon, noe som Storbymeldingen åpner for, så må de sette igang nå.

Thon i byen

Olav Thon-deriverte selskaper er, sammen med Oslo kommune, de tydeligste enkelt-aktørene i området. De Thon-deriverte selskapene Olav Thon, Olav Thon Eiendom og Stormgård eier omlag 40 eiendommer innenfor Hausmannsområdet. Med store aktører av denne typen må man stille spørsmål om disse bør ha forpliktelser til den byen de bygger seg inn i. Thon-derivatene er spesielt tungt inne i krysset Torggata/Osterhausgate, Torggata og i Brugata. Thons konsept for kjøp av eiendom i byen er ofte bygget opp omkring en idé om *områdeutvikling*. Ved å kjøpe opp områder kan selskapet sikre og påvirke verdien av egne investeringer. Thon har forstått at man får positive synergieffekter ved å «forbedre» flere miljøfaktorer på samme tid – Thon vet at $2+2+2=9$.

Espen Strand er prosjektleder for Thons eiendomsinvesteringer i Hausmannsområdet. Han forteller at Thon-gruppen mener at Oslo kommune gjør feil når de ønsker store boliger i Hausmannsområdet, fordi slike sentrumsmiljøer ikke egner seg for barnefamilier. Strand hevder at barn som er bosatt i sentrum, leker mye mer inne enn barn som bor i mindre urbane miljøer, og at dette normalt strider med foreldrenes interesser. Dette bekreftes av en trend hvor folk som bor i sentrum og som får barn, etter noe tid flytter ut av bykjernen til områder hvor barna lettere selv kan gå ut for å leke. Et tilleggsargument i forhold til spørsmålet om barnefamilieboliger i sentrum, er at store boliger har så stor verdi på boligmarkedet i dag, at bare svært få barnefamilier har råd til å kjøpe dem.

På bakgrunn av dette velger Thon-gruppen å satse på små «vanlige leiligheter», med 1-2 rom. Dette er boliger for unge, urbane og skilte mennesker som ønsker å bo i sentrum, og som uansett kommer til å flytte ut av byen når de får barn. Thon-gruppen har allerede mange eiendommer. Strand viser til at problemet i Hausmannsområdet er at det er mange små eiendommer og at nesten alle er privateide. Dermed kan for eksempel Thon-gruppen, med tanke på områdeutvikling, bare sakte kjøpe opp en og en eiendom. Uten å eie «alt» (les: ett sammenhengende område), sier Strand det vil være vanskelig, om ikke umulig, å foreta en strategisk og mer holistisk utbygging, slik han mener eksempelvis Pecunia Eiendom har kunnet gjøre i Stiklestadkvartalet på Grønland.

Olav Thon møter Oslo kommune

Kilde: PBE/OK, pr. juli 2004.

Strand sier seg enig i at man påtar seg et visst ansvar for byens uterom og offentlige liv når man er eier av store områder i en by. Derfor er det også i eiendomsutviklernes interesse at uteområder og byrommene finnes og er gode. Men, dersom man skal klare å utvikle byrommene, må noen på en eller annen måte skaffe de pengene som skal betale for den plassen offentlige rom tar. Samtidig er det lite sannsynlig at private eiere og eiendomsutviklere uoppfordret vil gå i bresjen for å utvikle og avgi plass for de offentlige rommene. Strand fortsetter: «I områder som Hausmannsområdet, bør kommunen og det offentlige gå foran og ta initiativ til samarbeid mellom de ulike eierne og kommunen selv, slik det er forsøkt gjort med Hausmannsplanen som ble vedtatt i 2002. Det er helt klart at dette er arbeid som må starte på et planleggingsnivå. Det er i den tidlige planfasen man må være kreativ i forhold til å få til samarbeid mellom de berørte partene.»

Strand bekrefter at det for tiden ikke foreligger noen konkrete planer for Thons eiendommer i studieområdet.

Strand avslutter med å si at dersom kommunen og det offentlige henvender seg til et eiendomsutviklingsselskap med planer som er til fordel for utviklingen av et helt område, så vil disse bli behandlet på positiv måte. Det er gjennom samarbeid mellom det offentlige og flere private aktører at den type utvikling som etterlyses kan oppnås, som for eksempel i opprustningen av Karl Johans gate.

Olav Thon eier mange av gårdene langs Torggata.

KAPITTEL 5 STORE ROM

Til diskusjonene om store rom, hører en kommentar om Torggata. Det snakkes mye og det snakkes varmt om en opprustning av Torggata. Man ser for seg flere kafeer, uteserveringer og et yrende liv. Barn går ikke på kafé. Mange kommenterer hvordan Torggata er i ferd med å bli en kuriositet byen trenger. Men Torggata har ingenting annet enn butikkens underholdning å tilby barn slik den er i dag. Det som i den offentlige diskusjon framheves som positiv utvikling for en bydel, har sin forankring i økonomisk potente grupper. En utvikling i retning av de unge, urbane og kjøpesterke vil kunne ligne den utviklingen Grünerløkka har gjennomgått de senere år.

«Alle utestedene og den lange åpningstiden i boligstrøk fører med seg masse søppel, mye nattebråk og lite barnevennlige tilstander. Grunerløkka var et flott sted å bo med barn, men nå er nærmiljøet helt forandret. Det er ikke barnefamilier som er satsingsområde, i hvert fall»

Slik beskriver en av foreldrene fra Grünerløkka utviklingen der. Det er grunn til å advare, på innbyggernes vegne, mot en lignende utvikling i Torggata. Med unntak av videokiosken på hjørnet og Games and Workshop er ikke Torggata noe sted ungene henger. Aurora i 1. klasse er begeistret for Youngstorget med tivoli. Når hun blir spurt om det er noe som er dumt med byen svarer hun:

«Youngstorget uten tivoli... det er kjedelig».

Hausmannsområdet har, med sin sentralitet og sin struktur, flere typer byrom. Men det er, i tillegg til Torggata, i hovedsak tre store byrom som peker seg ut: Ankertorget, Akerselva og Oslo City. De to første er i noe mindre skala enn de to siste. Ankertorget er et sted ungene bruker, til tross for utskjelt arkitektur. At ingen av barna brukte Akerselva i særlig grad, overrasket oss, før vi gikk langsetter elvebredden og så nøyer etter. Oslo City er et hjertested, et annerledes byrom og et sted nesten alle barna snakker om. Ikke med kjærlighet (som skolegården), men med fascinasjon.

Ankertorget

Til reguleringsplan S-3821, 29.11.00. Storgata 55 - Ankertorget – Anker 2000

Området er regulert til bolig med tilhørende anlegg (35 000 m²), hotell (13 000 m²), forretning (2000 m²), kontor (2500 m²), kjørevei, taxi, fortau, holdeplass buss/taxi, gang-/sykkelvei og annet veiareal. Minste uteoppholdsareal for bolig (inkl. Uteopphold for barnehage) er 12 000 m². Areal for altaner, balkonger og takterrasser kan medregnes i uteoppholdsarealet. Renoveringen skal høyne hele kvartalets estetiske nivå. Anlegget skal integreres i bystrukturen. Det stilles krav om at nye studenthybler skal tilrettelegges for bevegelseshemmede. Utomhusplanen skal vise avkjørsler, gangveier, oppholdsarealer og lekearealer. «Planen skal også vise opparbeidelse mot friområdet langs Akerselva». Ved veistøy vises til Miljøverndepartementets Rundskriv T-8/79, for luftforhold vises til Statens Forurensningstilsyns rapport 92:16 og for inneklima vises det til Folkehelsas rapport Anbefalte faglige ormer for inneklima 1998 eller senere vedtatte forskrifter, vedtekter eller retningslinjer som erstatter någjeldende rapport.

Ankertorget ligger mellom Storgata, Hausmanns gate, Torggata og Akerselva. Prosjektet har stor byskala. Boformen er internasjonal. Leilighetene mot Hausmanns gate og Storgata danner en vegg mot den tunge trafikkerte Storgata. Boligene ligger høyt oppe. Første etasje har fått nye næringslokaler under siste års oppussing.

Torget mellom blokkene inneholder noen boliger, en butikk, en plass og to barnehager. Plassen og barnehagene brukes av unger over hele Hausmannsområdet. Det er, i tillegg til skolen, en av de viktigste plassene for barna. Torget oppfyller to vesentlige behov. På den ene siden er det barnehager der med noen lekeapparater. Det andre er voksenkontakt. I Jokerbutikken jobber folk som mange av barna kjenner eller vet hvem er. Jokerbutikken fungerer som nøkkeloppbevaring og et sted barna vet de kan henvende seg om noe går galt. På mange vis har Joker tatt over den gamle nabokona eller portnerskens rolle, slik det høres ut når barna forteller om butikken. Utenfor er det satt opp noen plaststoler og et lite bord. Det er sjelden barn sitter her, men de forteller at de liker det når voksne og ungdom gjør det. Ankertorget er et av de svært få stedene barna i denne delen av byen kan leke uten å være truet av trafikk. I det innerste hjørnet i komplekset er det anlagt en plen en etasje opp fra bakkenivå. Her kan barna oppholde seg, men det er ikke gjort nevneverdige anstrengelser for å invitere ungene opp. Halvhjertet beplantning med busker skiller boligene fra plenflaten. Rommet framstår som veldig åpent, men inneholder en viktig kvalitet i det bakken er hevet et nivå. På den måten diskuterer arkitekturen den sterke vertikaliteten i husene på tomten – byen går også i høyden, og barna leker på taket.

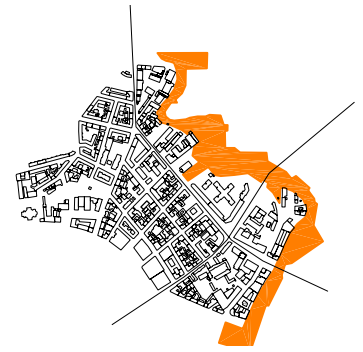
Det andre store «baggårdsrommet» er nærmest gjengrodd av trær og busker. Hele området blir brukt til barnehage. Barna får lov til å leke i barnehagen når den er stengt. Det medfører noe skade på barnehagens lekeapparater, kjøkkenhage og generelle orden, men barnehagepersonalet sier det er OK. Barnehagen er også et yndet sted for drikking i helgene, noe som resulterer i at plassen ofte flyter av søppel. Barna som bor i komplekset tar i tillegg takene i bruk som lekeplasser. På Ankertorget har uterommene en viktig oppgave som offentlige rom fordi boligprosjektet er så stort og må takle at mange fremmede bruker området hver dag. Derfor er det viktig at uterommene både fungerer for den fremmede, samtidig som de som bor der kan finne rom for rekreasjon og utendørs opphold. Oppussingen av Ankertorget ga kvartalet og bebyggelsen en oppgradering i folks øyne, og prosjektet står noe mindre utskjelt nå enn tidligere. Det er i grunnen påfallende at det mest utskjelte kvartalet i området faktisk er det som har mest å tilby barn. Det sier noe om at den offentlige diskusjon og debatt om byutvikling som oftest handler om helt andre enn barn.

Ankertorget

Akerselva

Akerselva var en overraskelse for oss som har skrevet rapporten. Vi trodde elva ville være et sted barna brukte, men det viste seg å være feil. På gjentatte spørsmål (og tidvis press) fra oss fortalte noen av barna at jo, av og til lekte de der. Kanskje de sykler, kanskje de går tur. Men så godt som ingen fortalte oss noe om dette på eget initiativ. Derimot fortalte de at bakkene ned mot elva er bratte, at ballen spretter i elva. Vi tenkte barnas manglende interesse for Akerselva hadde å gjøre med alkoholikerne foran Jacobskirken, eller de narkomane ved Søndre gate og Eika, men heller ikke det er hele sannheten. Så godt som alle barna har utviklet sine egne strategier i forhold til narkomane. Barna i Hausmannsområdet vet forskjellen på en alkoholiker, en sniffer og en speedfreak. De ser forskjell på oppførsel og håndterer situasjonen deretter.

Saman og Oscar går i femte klasse, og får gå hvor de vil i byen bare de finner veien tilbake selv. Begge forteller at de passer på seg selv, men at de ikke leker ved Akerselva selv om de har lov. Der er det kjedelig.

Saman: «Rett nedenfor Gasstomten er det folk som røyker ulovlig røyk, de er verre enn de narkomane. Ved siden av Jacobs kirke røyker de ikke, der det bare alkoholikere og narkomane. De er ikke farlige og man går bare rundt dem».

Oscar: «Alkoholikerne stinker og går rundt blant folk som soler seg».

Naom, Jang og Siv går også i femte klasse. De synes det er litt skummelt med alle narkomanene som er langs Akerselva. De har helt klare strategier på hvordan man unngår «narkomanerne»: Siv løper sin vei, Jang later som de ikke er der og Naom stikker av på sykkel eller rulleskøyter. Har hun ikke det, går hun heller en omvei. Gülcan (1.klasse) bor i Christian Kroghsgate og forteller at hun og søsteren bare går ned til Akerselva når de er på tur med mamma og pappa. Hoa (2.klasse) får ikke lov til å leke ved elva fordi hun kan bli borte. De eldre barna kan bruke Akerselva mer. Maud i 7. klasse bor i Idunsgate og sykler av og til elvebredden nedover. Men selv om forbudene blir færre når barna blir eldre gjør ikke det Akerselva tiltrekkende. Ludvig (6.klasse) oppsummerer elva som: «Fint å sykle langsmed, ellers skjer det ikke stort der». Grønt eller ikke, det må finnes noe som gjør det spennende å reise dit. I forbindelse med britenes «National Playday» i 2002 ble det gjennomført en nasjonal studie om parker og lekeplasser i regi av The Children's Society and the Children's Play Council. Undersøkelsen viser at majoriteten av de spurte barna opplever parkene og lekeplassene som kjedelige. 45% fikk ikke lov til å leke med vann, 36% fikk ikke klatre i trær og 23% fikk ikke lov til å sykle eller bruke skateboard i og rundt der de bodde.

«A combination of parental anxiety, local-authority penny-pinching and cuts in non-statutory provision is in danger of producing a culture of childhood which leapfrogs from playschool to chat rooms, bypassing street games, adventure play and the freedom of the city which comes with territorial independence»

(Ken Worpole, The Guardian 07.08.02)

Store grøntdrag er viktige i store byer. De har positive mentale effekter for byens innbyggere, forbedrer luftkvaliteten og bylivet, sikrer biologisk mangfold, badmintonturneringer, fisking som hobby og joggeturer. Akerselva i studieområdet har «friområde»- regulering, og blant annet rekreasjon som sosialt formål. Men store deler av elveparken er utmark. Utmark er bra, men utmark i by blir ofte søppelplass, skjulested, sprøyterom og offentlig toalett. Derfor kan man ikke forvente at barna skal hive seg ut i slike soner for å få stimulert sitt *iboende og naturlige* behov for bevegelse.

Akerselva er grønn på reguleringskartet, men for barna er elvebredden enten en promenade for voksne eller ren utmark. Bildet viser skråningen nedenfor Ankertorget som i tillegg fungerer som en søppelplass.

Et stort byrom som derimot er meget tiltrekkende på barn er byens største kjøpesenter som ligger et steinkast unna.

Oslo City

Oslo City er et kjøpesenter og en møteplass. En tredimensjonal by og et kompakt kvartal med sugerør inn i Norges største transportkryss; Bussterminalen, Jernbanetorget T-banestasjon og Oslo Sentralstasjon. Kjøpesenteret er dimensjonert som disse, slik at man kan komme til å tro at Oslo City er like viktig som Oslo Sporveier eller NSB.

Ved åpningen definerte senteret seg først som et offentlig rom. De holdt åpent i tråd med T-banens rutetider fra tidlig morgen til sein kveld og skulle være et offentlig rom, ikke et lukket bygg. Oslo City er en gjennomfartsåre, og det ble raskt kjent at her kunne man være, eksempelvis på vinterstid når det er kaldt ute. Senteret tiltrakk seg en del folk «som man ikke ønsket» (senterledelsen ved Sturla Tune). Det ble ryddet opp i det med vakthold og endrede åpningstider. Nå holder senteret åpent som butikkene (til 20:00, hverdager), men åpner tidligere for folk fra T-banen og togene, da kan de passere gjennom senteret. «Vi ble nok tatt litt på senga over hva det innebar å være et offentlig rom», sier Sturla Tune, representant for senterledelsen. «A- og B-gjengen brukte området rundt senteret som møteplass på denne tida. Det var den gang andre generasjons innvandrere ble ungdommer. Ved å innføre flere vakter og kortere åpningstider kunne

vi rydde opp på vår eiendom». Historiene om gjenger gjør at senteret fremdeles har problemer med foreldre som ikke ønsker at barna deres skal bruke Oslo City. «Foreldre på østkanten er ikke noe problem, de har vært her og kjenner stedet, vet det ikke er farlig. Men utover i byen og lengre vest oppfattes fortsatt Oslo City som farlig» sier Tune. Senteret er likevel en magnet. Det er Oslos største senter og har 16 millioner besøkende i året. Det er 50 000 om dagen og tre ganger så mye som Gardermoen. Senteret har en omsetning på om lag 1 350 000 000 kroner i året fordelt på om lag 90 butikker. Nettsidene er på sju språk, og inne i senteret finner man digitale info-stands på urdu så vel som japansk. 90% av befolkningen i Oslo og Akershus kjenner til Oslo City. Det er et treff som Coca Cola vanligvis er alene om å oppnå.

For barna er senteret en møteplass. «Men», sier Tune, «barn bruker ikke senteret likt. Innvandrere opptrer mer i grupper og inne i senteret. De ser etter kjente og blir stående der de treffer dem. Avhengig av nasjonalitet varierer andelen jenter. Blant vietnamesiske barn er flere jenter enn blant de pakistanske. Gutta er her uansett nasjonalitet. De etnisk norske barna avtaler å møtes utenfor senteret før de går inn sammen. I denne gruppa er det flere jenter enn gutter. De henger ikke lenge inne i senteret, om de henger noe sted er det utenfor, på plassen». På spørsmål om hvor viktig barn og unge er for kundegrunnlaget til Oslo City svarer Tune at det er «(...)kjempeviktig. Særlig 7. – 10. klasse er for Oslo City viktige kundegrupper. Før det vil vi at barna skal lære om oss og vite at vi finnes. Barna skal få et forhold til Oslo City. Sammen med foreldrene eller alene om de får lov til det». Ca. 20% av kundegruppen er 13 – 18 år og senteret ønsker de yngste også velkommen, vel vitende om at de blir eldre og får egne penger snart.

– *Var dere forberedt på å bli slik en magnet for barn og unge?*

– Nei, vi burde nok vært det (som torg og offentlig rom), men ikke på det trøkket som skulle vise seg å komme.

– *Ser du noe kritisk ved at kjøpesenteret er en sosialiseringsplass?*

– Nei. Senteret er et gjennomsnitt av alt barn skal møte. Tryggere enn å bevege seg rundt om i «vanlige» offentlige rom og «løse» butikker langs gatene.

– *Men man må jo kjøpe...?*

– Barna ser på det som en kombinasjon av offentlig rom og kjøpested. De tenker ikke krise om de ikke kan handle her nå. Kanskje kan de neste måned. Overflodssamfunnet gjør at vi ikke planlegger våre handlerunder. En del av oppveksten er å få lov til å gå andre steder enn bakgården, andre steder enn der mamma eller pappa har full kontroll.

– *Men hva med at de mest utslåtte ikke har adgang? Tenker Oslo City på om de har et ansvar som sosialiseringsplass, også for å formidle de ikke fullt så lyse sidene av bylivet...Kan du ta av deg senterledelsehaten og svare på det?*

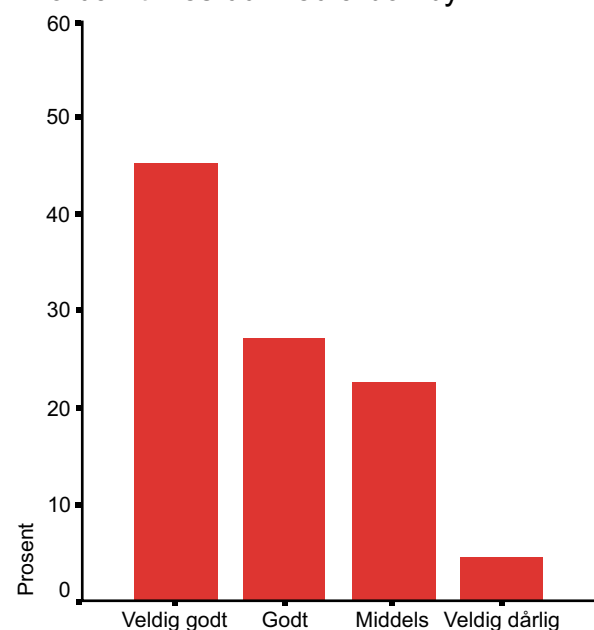
– Hmm, flere bør nok studere det som skjer. Det er en fordel. Som dere gjør nå. Men Oslo City har ikke det offentliges ansvarlige rolle.

Oslo City beveger seg i et grenseland. Senteret er et torg, men uten demokratiske avgjørelser og diskusjoner. Her er et hierarkisk maktforhold der ledelsen bestemmer. Da A og B-gjengen begynte å bruke Oslo City som møteplass, fjernet senteret alle benker og møbler. Nå endres det tilbake slik at det kommer noen på plass igjen. Oslo City jobber med å finne rom for barn og unge. Deres erfaring er at barn og unge ikke bruker kafeene i underetasjen, men trekker til serverings-øyene som ligger spredt rundt i senteret. Det planlegges en Internettkafe i 3. etasje. Derfra har man oversikt, kan spise litt og stedet kan ha en møteplassfunksjon. Senere vil det bli lagt til en indre fjerde etasje. Ombyggingen som står for døren, skal resultere i en sensasjonell «Walking City»-struktur. Store byrom er viktige å beherske og å forstå. Akerselva tar deg til Marka, Oslo City tar deg til himmels og Ankertorget tar deg ut av den norske trehusbebyggelsen og rett inn i den modernistiske virkeligheten. Stor skala kommuniserer med verden – barna kommer fra hele verden. Men de skal landes, de skal ha et hjem og de skal gis mulighet til mestring og overlevelse.

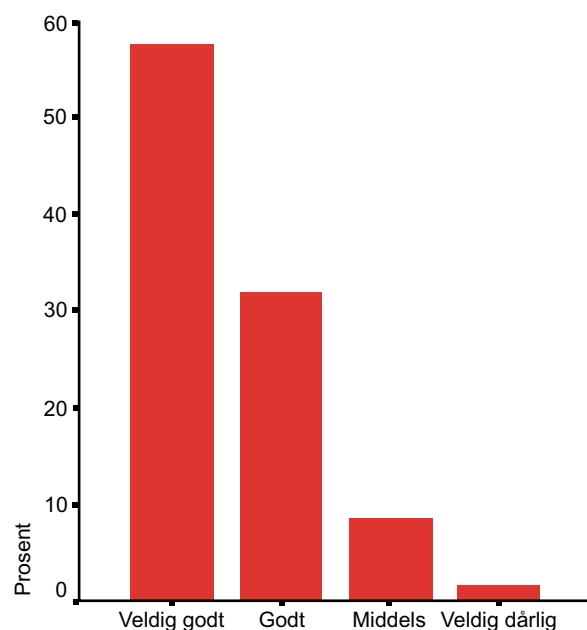
KAPITTEL 6: TRIVSEL, TRYGGHET OG ADMINISTRASJON

Som tilfellet ofte er i det man spør barn om noe knyttet til hjemmet eller hjemstedet, uttrykker barna stor grad av trivsel. Det vil si, de forteller om stedene de oppholder seg, hva de gjør, hva de liker å gjøre, hva nabogutten har gjort i det siste – og så ler de kanskje - synes det er morsomt å fortelle. De aller færreste av barna ville uttrykt en misnøye med det de har av fysisk nærmiljø. Nesten uansett hvordan situasjonen måtte være hjemme, i det sosiale livet eller på skolen, så har de aller fleste barn steder i nærområdet der de bor som de hegner om og er glade i. For barn henger det sosiale liv nesten uløselig sammen med det fysiske området de befinner seg i. Radiusen for hvor barna i Hausmannsområdet får lov til å gå alene øker med alderen, og ut fra hva de selv forteller går de nesten med en gang over store deler av sentrum. De forteller om å handle i butikker, skøyte i Spikersuppa eller bade på Tøyenbadet. De drar dit med andre venner som for en stor del også kommer fra Hausmannsområdet.

Hvordan trives du med å bo i by?

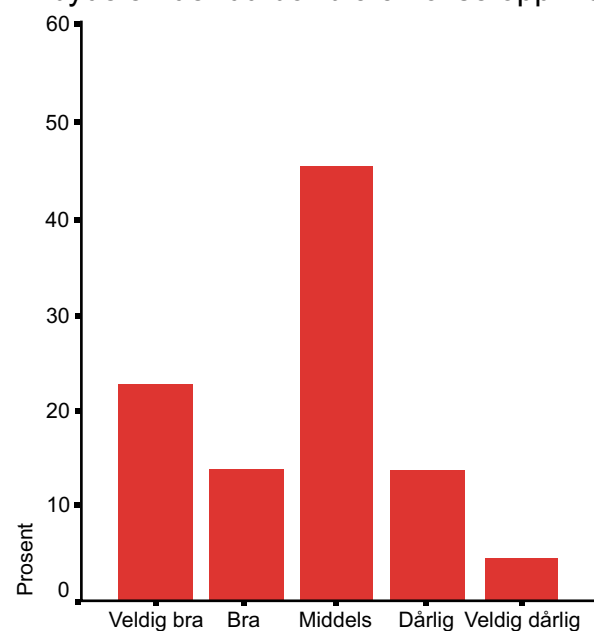

Hausmann
n = 22

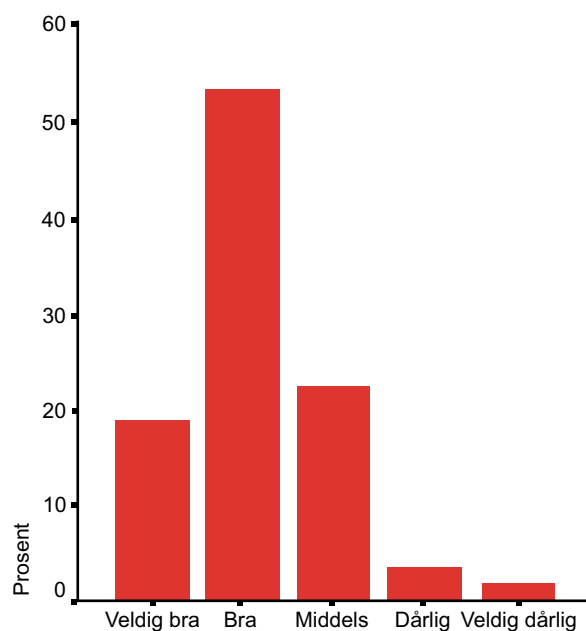

Grünerløkka
n = 59

Er bydelen der du bor bra å vokse opp i for dine barn?

Hausmann
n = 22

Grünerløkka
n = 58

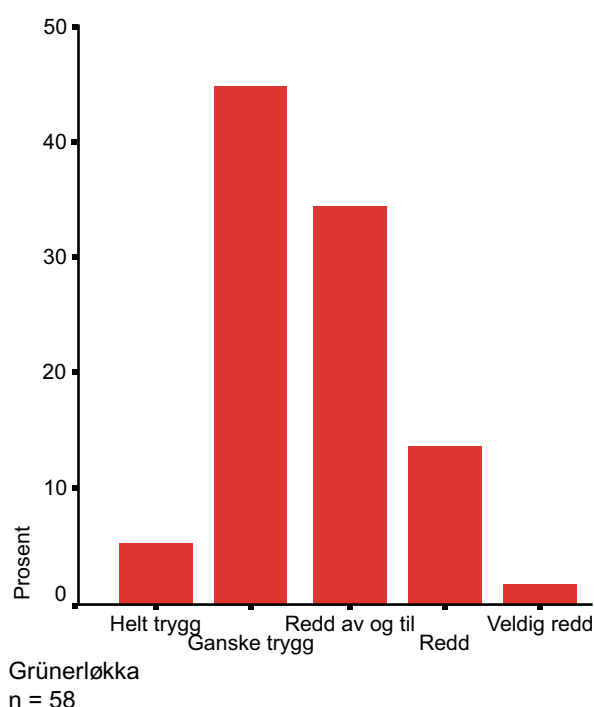
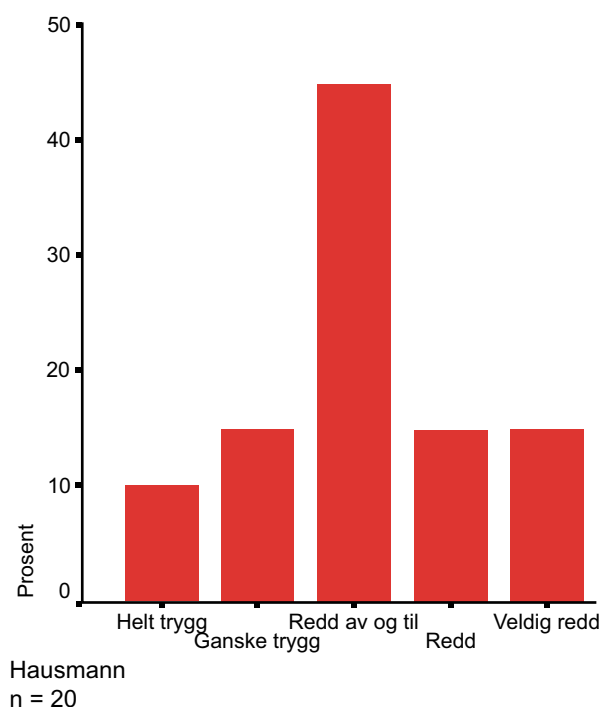
De voksne forteller også at de trives. Så vel Grünerløkkaforeldrene som foreldrene i Hausmannsområdet trives godt til veldig godt med å bo i by. Grünerløkkaforeldrene er litt mer positive enn Hausmannsforeldrene. Et flertall av foreldrene på begge sider av elva sier at bydelen der de bor er fra middels til god for barn å vokse opp i. Igjen er det foreldrene fra Grünerløkka som er mest positive. På Hausmannssiden uttrykker tre av 22 (13,6 %) at Hausmannsområdet er en dårlig del av byen for deres barn å vokse opp i. Tilsvarende tall fra Grünerløkka er tre av 59 (ca. 5%).

Frykter barna byen?

Flere studier fra USA (for eksempel Hart, Daiute, Ithus, Kritt, Rome & Sabo) viser at frykten for vold, trafikk og kriminalitet dramatisk har endret barns tilgang på sitt nærmiljø, fordi foreldre ikke tør la dem oppholde seg på gata lenger. Noe av denne frykten henger sammen med reell økning av vold og trafikk. Men fremfor alt er det et resultat av forestillingen om at det er farlig der ute. Vi har sett på i hvilken grad foreldrenes generelle frykt, og mer konkret frykten for kriminalitet, rusmisbruk, trafikk og forurensning, preger foreldrenes oppfatning av barnas oppvekstmiljø.

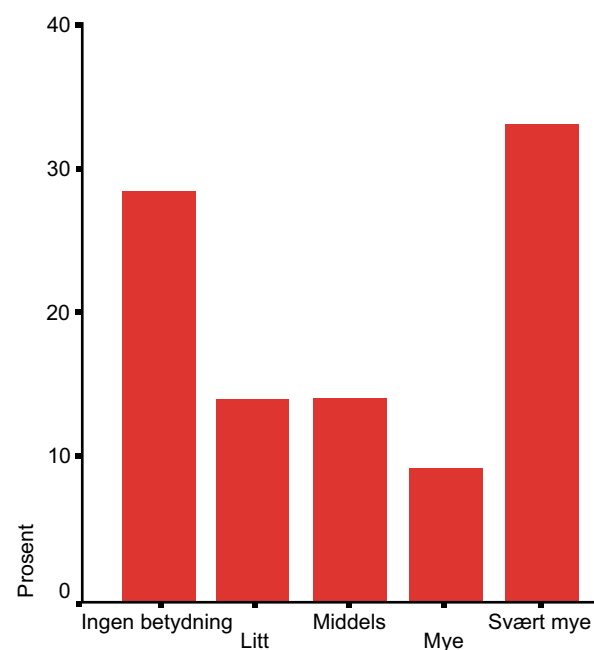
Vi spurte om foreldrene følte seg redde når deres barn var ute og lekte uten voksne. En majoritet av foreldrene på begge sider av elva uttrykte at de var redde «av og til» eller «ganske trygge». På Grünerløkka var flere «ganske trygge» enn redde «av og til». På Hausmannssiden fordelte det seg jevnt mellom hvor mange som mente seg «veldig redde», «redde» og «ganske trygge», mens litt færre var «helt trygge». Foreldrene ble ikke gitt anledning til å differensiere etter hva de er redde for og svarene er nok uttrykk for en mer generell frykt.

Er du redd når barnet ditt er ute der dere bor, uten at du eller andre voksne er med?

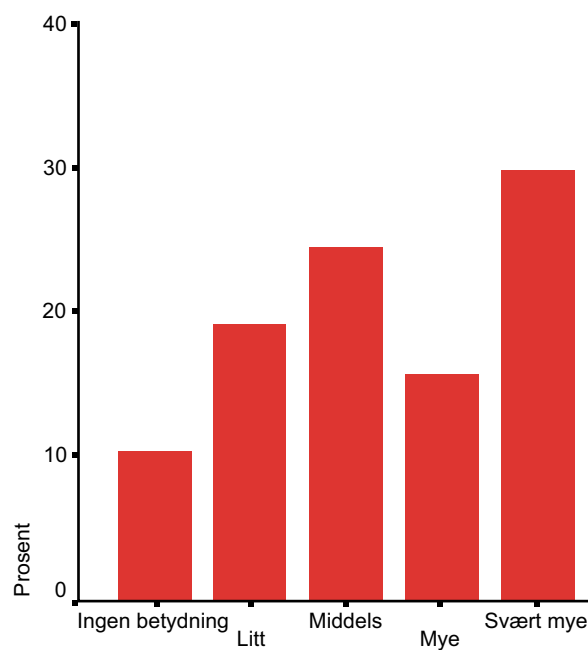

På spørsmål om foreldrene mente kriminalitet og rusmisbruk ødela for barnets trivsel anser mange det for problematisk.

Opplever du at kriminalitet og rusmisbruk ødelegger for ditt barns trivsel?

Hausmann
n = 21

Grünerløkka
n = 57

Nesten 30 % av Hausmannsforeldrene sier likevel at kriminalitet og rusmisbruk ikke har betydning. Det er vanskelig å gjette kvalifisert hvorfor svarene fordeler seg så ujevnt som vist på diagrammet. Det kan skyldes vanskeligheter med å forstå spørsmålet, men det kan også tolkes i en annen retning: At de to polene som kommer til uttrykk reflekterer hva man mener om rusmiddelpolitikk. Det er mange synlige rusmisbrukere i Hausmannsområdet, både med tilholdssted i bydelen (ved Jacobskirken og langs elva) og som kommer fra sentrum. Det kan tenkes at noen av foreldrene mener narkomane er en utslått gruppe som har vært flyttet og herset med nok, og at de dermed ikke ønsker å definere rusmisbrukeren som et problem. Tilsvarende er det vanskelig å tolke svarene som sier at narkotika og rusmisbruk ødelegger svært mye for barnets trivsel. Vi vet barna selv ikke forteller om frykt slik voksne gjør det. Sannsynligvis ligger differensieringen i svarene også i hvorvidt foreldrene tenkte sprøytespisser eller menneskeskjebner i det de svarte.

Barna er bevisst de narkomane i sitt nærmiljø. Mange synes de er ekle, men når vi spør om de er skumle, svarer mange at nei; «ikke skumle, men ekle». Noe av det de forteller om som ekkelt, er at alkoholikerne tisser på seg, de sovner på trappa og de roper stygge ting når barna passerer. Det ekle er for så vidt klassisk som at de narkomane har møkkete klær, skitne sprøyter og så videre. Førsteklassingene Aurora og Hugo startet en diskusjon om narkomane på verkstedet:

Aurora: «Jeg har sett en ekte narkomaner, skal jeg fortelle deg hvordan han så ut?

Først falt han nedi en søppelkasse, så satte han fra seg en Rimipose før han tok en flaske øl. Han drakk litt og så tok han noe av blodet sitt oppi. Så tok han en sprøyte, men han døde ikke».

Hugo: «Man dør av å være narkomaner»

Aurora: «Nei, han døde ikke»

Diskusjonen er illustrerende fordi barna tydelig har en oppfatning om at narkomani er farlig («man

dør av å være det»). Det er rimelig å anta at barna vet narkomani er farlig fra foreldre, skole eller andre voksne. Men i det konkrete møtet med fenomenet får vi en detaljrik beskrivelse fra barna som er lite preget av frykt.

Ludvig får gå hvor han vil og er stolt av den tilliten moren viser ham. Det merkes godt på Ludvig at han og moren snakker mye om byen, om hva som er farlig og om hvordan det best kan håndteres.

«(...)en gang da jeg og en kompis gikk hjem fra Oslo City kom en gammel vietnameser og klappet meg i bakhodet. Ikke hyggelig men sånn (han viser meg). Han fulgte etter oss og fortsatte å slå meg i hodet, stoppet opp og det var skikkelig ekkelt».

Ludvig, 6. klasse

Vi spør hva Ludvig gjorde, og får vite at han synes det var ubehagelig og at han ikke ville mer. Men de visste de bare måtte gå til han sluttet. Ikke snu seg og lage bråk... Hjemme fortalte han det til moren sin, som ble sint på mannen. Hun og sa at om Ludvig og hun gikk i byen, og Ludvig så mannen igjen, måtte han si fra til henne hvem det var. Hun ville gjerne ha et ord med ham! Ludvig sier han kan snakke med moren sin om alt. Og at han synes det er fint. Ludvigs fortellinger handler mye om moren hans. Han er glad for tilliten og for at de kan snakke sammen. På mange måter er det kanskje betegnende for mye av det frykten for Hausmannsområdet bunner i. Det lar seg vanskelig gjøre å tenke en så sentrumsnær del av Oslo uten elementer som kan oppleves som truende. Hva enten det er trafikk eller narkomane. Barna er vare for hva foreldrene mener om det de møter ute i bylivet og for den tilliten de får.

I Hausmannsområdet kan mye skje. Faren er til stede for så vel trakassering som sprøytespisser og trafikk. For barna opptre farene annerledes enn for voksne og vurderingen om hva som er farlig er situasjonsavhengig. Det er som om mange av de vurderingene enhver forelder må ta, blir konkretisert og komprimert i Hausmannsområdet. Det finnes få rom å beskytte seg i, det er smått med bakgårder der ungene trives og har lyst til å oppholde seg lengre enn til rundt tredje klasse, og med unntak av skolegården finnes ingen områder der man «bare kan gå ut». Barna i Hausmannsområdet trenger voksne de kan stole på og som de vet de kan gå til. Men i tillegg trenger de voksne som de kan bryne sine forestillinger om hva som er farlig og ikke på. De trenger voksne som kan spille på lag gitt forutsetningene og som ikke presenterer barna for «vanlige» holdninger til hva som er gode og dårlige nærmiljø – noe som etter hvert må kollidere med det barna opplever at de tilbys.

«Jeg tror at den viktigste faktor for barnas trivsel, i tillegg til at det fysiske miljøet må være tilrettelagt for ulike former for utfoldelse, er hvordan vi som foreldre og voksne takler bylivet med alle dets sider på godt og vondt. Hvis voksne viser utrygghet ved å bo i by, smitter dette over på barna. På samme måte kan voksnes trygghet vise barna at det finnes positive måter å møte byens mangfold på. Jeg tror det er godt for barn å se at livet har mange sider, så lenge vi foreldre og voksne kan veilede dem på en positiv måte. Jeg tror det er viktigere å lære hvordan man møter utfordringer og takler farlige situasjoner enn å skjerm seg fra deres eksistens.»

Forelder til barn ved Møllergata skole

NRK sendte 15/8-04 den danske dokumentaren «Babykrakket.» Dokumentaren omhandler problemer knyttet til de lave fødselstallene i Europa. I løpet av de siste 40 årene har fødselsraten sunket fra ca. 2,5 til ca. 1,4. Demografen Jean-Claude Chesnais omtalte fenomenet som et europeisk kollektivt selvmord. Dette vil om 25 år resultere i et befolknings-underskudd i Europa på

225 millioner mennesker. Vi nevner dette, for det er ingen tvil om at vi får en stor kulturell utskiftning i Norge. Hvis vi får folk til å flytte hit, er det all mulig grunn til å forvente at mange av disse menneskene av sosiale grunner, vil foretrekke å leve i by eller bymessighet. Vi velger å påstå at i et migrasjonsperspektiv er det relevant å hevde, og å kjempe for, en oppgradering av uterommenes status i byplanleggingen. Det er vesentlig å forstå at byrommet er det mediet av alle som i stor skala har mulighet til å bevirke respektfulle møter mellom mennesker. Vi snakker ikke primært om byrommenes formgivning, men om at byrommets faktisk finnes. Vi må stille oss spørsmål om vi har et byromsvokabular som inviterer mennesker til å møtes, i stor (bymessig) og i liten (heimstad) skala. Våre voksne holdninger og prestasjoner på dette feltet knyttet til «oss og dem», vil forplante seg rett ned i våre barn.

Administrative innretninger for planlegging av barns miljø

Reguleringsplaner er bindende juridiske dokumenter og disse bestemmer hva man har lov til å bygge på en eiendom. Plan- og bygningslovens §25 Reguleringsformål – angir hva som kan få formål og utstrekning på kartet, altså de tema som det ved lov skal avsettes plass til i nødvendig utstrekning.

Lovens §26 Reguleringsbestemmelser kan sette vilkår for bruken eller forby former for bruk for å fremme eller sikre formålet med reguleringen. Det kan også påbys særskilt rekkefølge for gjennomføring av tiltak etter planen. Bestemmelser bør angi minste lekeareal per boenhet og nærmere regler for innhold og utforming av slike arealer.

Plan- og bygningsloven åpner for bruk av skjønn i vurderingen av når det er nødvendig å gi mer spesifikke «bestemmelser om utforming og bruk av arealer og bygninger i området». For eksempel kan dette komme til uttrykk ved å angi «regler for innhold og utforming av slike arealer». Med andre ord skal det være full mulighet, med loven i hånd, å presse fram en bedre dokumentasjon på barns plass i byen i nye byggesaker. Det skal strengt tatt, ikke lenger være nødvendig å behandle barna stemoderling i planleggingen av byen.

Plan- og bygningsloven slår fast at man bør angi minste lekeareal per boenhet. Dette er naturligvis et vanskelig tema i by. Husbanken hevdet at det bør følge 50 m² leke/oppholdsareal per bolig utenfor tettbygde strøk, mens det i bymessige situasjoner anbefales å ikke gå under 25 m² bolig. Trafikk- / gangårer, parkering, annen infrastruktur og arealer med større fall enn 1:3 regnes ikke med i slikt areal.

Et formål (framstilt som en farge) på et *reguleringskart*, uten ytterligere presisering, kan være for lite konkret. Derfor har man *reguleringsbestemmelsene* som kan utdype plankartet. Vi forventet å finne presiseringer her for å sikre barns oppvekst i by. En rask gjennomgang av reguleringsbestemmelsene for et utvalg tomter med relevant plassering for våre Hausmannsbarn, er allerede presentert i teksten, og de viste at barns liv i svært liten grad vies oppmerksomhet i reguleringsarbeidet. Bestemmelsene gjelder kvartals- og områdevis, og støy/ støv og astma er tilsynelatende det som opptar saksbehandlerne når det gjelder livskvalitet. Byøkologi nevnes ikke, og hensyn til barn formuleres indirekte som bymiljøtiltak. Ingen steder henvises til veiledninger eller annet som kan konkretisere forslag til tiltak som er av betydning for barn i by.

Vi så i også på forekomsten av ord knyttet til barn og utelek i 10 ulike Reguleringsbestemmelser fra Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune:

	Barn:	Barnehage:	Lek:	Lekeplass:	Ute:	Uteareal:	Uteopphold:	Felles:	Fellesareal:	TOTAL:
Soneplanen s-2255, 28.07.77 s-2937, 01.10.87	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
H6-kvartalet s-830, 11.05.69	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5
Kvartalene 6, 7 og 8 **, ***** s-3360, bsv 26/5-93	1	0	2	0	3	1	1	0	0	8
Kvartal 1 ***, ***** s-3913, 19.06.02	0	0	2	0	0	0	0	2	0	4
Fjerdingen ** s-3233, 01.10.2003	0	0	0	0	0	0	0	4	1	5
Ankertorget ***, ***** s-3821, 29.11.00	0	3	1	0	3	1	2	0	0	10
Osterhaus gate 16 ** s-3014, 16.11.88	0	0	0	0	2	2	0	2	0	6
Østre Elvebakke 2 m.fl. s-3914, 19.06.02 ****	0	1	1	0	2	0	1	0	0	5
Grünerløkka sør/vest s-2546, 01.06.81	5	0	0	5	0	0	0	9	1	20

Søkeordet "uterom" er blitt fjernet fra tabellen da den ikke ga noen (null) treff i noen av av reguleringsbestemmelsene.

* Samtlige av disse reguleringsbestemmelsene med unntak av s-3914 Østre Elvebakke, gjelder reguleringer som på en eller annen måte er dokumentet bolig.

** Viser til MDs rundskriv T-8/79 mht. Støybeskyttelse.

*** Viser til MDs rundskriv T-8/79 mht. Støybeskyttelse, SFT-rapport 92:16 mht. Luftforhold og Statens Institutt for Folkehelsens "Anbefalte faglige normer for innneklima" 1998 mht. Innneklima.

**** Viser til MDs rundskriv T-8/79 mht. Støybeskyttelse, SFT-rapport 92:16 mht. Luftforhold, Statens Institutt for Folkehelsens "Anbefalte faglige normer for innneklima" 1998

mht. Innneklima og til Forskrift om miljørettet helsevern i skoler og barnehager.

*****Reguleringsbestemmelse som har angitt hvor mye plass som skal settes av til MUA, minste uteoppholdsareal for bolig.

Fordi detaljreguleringen er skjønnsbasert og lokalt argumentert for, blir arbeidet med å overvåke en samlet utvikling av større områder en spesielt viktig oppgave. Det er uklart hvilke overvåkningsnivåer som finnes og hvem som i dag har ansvarsoppgaven. Bydelene sitter på lokalkompetanse. Etatene sitter på fag- og driftskompetanse. Byrådet har politisk kontroll. Departementene har spisskompetanse. Ironisk nok har alle disse instanser henvist oss til Barnerepresentanten i hver bydel hver gang vi har forsøkt å stille spørsmål om hvor ansvaret og kompetansen finnes i forhold til barns interesser. Selv saksbehandlere i Plan- og bygningsetaten har ikke villet oppgi hvilke fagdokumenter, blader fra ByggForsk-serien, veiledere fra Miljøverndepartementet eller andre de baserer sin skjønnsanvendelse på. Vi innrømmer at vi lurer på *hvordan* Barnerepresentantene skal kunne gjøre dette arbeidet.

Barnerepresentantene lønnes ikke ekstra for arbeidet, det ryddes ikke tid til vervet, de har sjelden planlegging- eller juridisk bakgrunn, de har ikke noe godt forum hvor de kan møtes på tvers av

bydelene og de motarbeides ofte både i egen administrasjon og av interessenter i bygge- og utviklingssaker. I Oslo er Barnerepresentantordningen ført ned på bydelsnivå. Det er relativt nytt og venter fremdeles på å bli innarbeidet skikkelig. Fra Barnerepresentantene i bydel Grünerløkka og St.Hanshaugen får vi bekreftet at arbeidet tidvis er vanskelig og at det ikke er et godt nok apparat til rådighet. Det bekreftes også gjennom en undersøkelse presentert på Fagsamlingen for Barnerepresentanter i Trondheim 2004²⁸ hvor i underkant av 90 % av Barnerepresentantene svarer at de ikke har etablert noe nettverk med andre Barnerepresentanter. Den samme undersøkelsen viser at ca. 80% ikke har etablert noen arbeids- eller ressursgruppe innad i sin kommune. Bare ca. 5% har bedt Fylkesmannen vurdere en aktuell sak, mens 50% svarer nei, 25% ja og 25% vet ikke på spørsmål om kommunen gir tilstrekkelig opplæring. Det er innført et årlig kurs i regi av Plan- og bygningsetaten i Oslo for Barnerepresentantene.

På samme Fagsamling sier Anette Storm Thorstensen hos Barneombudet i sin tale:

«Det er flere barnerepresentanter som kan fortelle om sine dårlige erfaringer når de har pirket borti tunge maktstrukturer i kommunene. (...) Barneombudet kjenner til flere saker der barnerepresentanten har blitt sagt opp eller opplevd sin rolle som så ubehagelig at de har kviet seg for å gjøre den innsatsen de selv ønsker på vegne av barn og unge».

I samtale med Thorstensen, og bekreftelse på sitering per e-post senere, utdyper hun:

«Når det gjelder plan- og byggesaker, blir Barneombudet i de fleste tilfellene kontaktet av foreldre/voksne. Sakene gjelder som oftest fortettingsproblematikk, som når løkker, leke- og friarealer blir bygget igjen. Da er det Barnerepresentanten (BR) i hver kommune eller bydel som skal være den siste garantist for at barnas interesser i disse sakene blir ivaretatt. Barnerepresentantordningen er en god ordning i lovgrunnlaget, men betingelsene BR får i kommunene er ofte dårlige. De får ikke nok tid satt av til arbeidet, og enkelte ganger kan BR-ansvaret komme på toppen av en full stilling. Barnerepresentantene kan oppleve motstand mot arbeidet de gjør i egen kommuneadministrasjon. Barneombudet kjenner til 3 tilfeller hvor Barnerepresentanter har sluttet i vervet fordi arbeidsforholdene har blitt uutholdelige. BR-ordningens store svakhet ligger i manglende opplæring av BR og at kommunene ikke beregner arbeidstid for vervet. Noen kommuner er imidlertid flinke. De har i tillegg til Miljødepartementets «Faktaperm om barn og unge» utarbeidet egne manualer med betingelsene for å sikre barn og unges interesser i deres kommune. En annen svakhet ved ordningen er den variasjonen som følger av hver enkelt BR's egen innsats. Noen tar oppgaven med stort alvor og gjør en stor innsats. Andre igjen finner ikke kapasitet til å gjøre det arbeidet vervet pålegger dem. Oslo kommune har vært svært dårlig på dette området. Tidligere var det en BR for hele Oslo og det skjedde en bedring da hver bydel for to år siden fikk hver sin BR. Ordningen er fortsatt veldig ny og ansvaret som bydelene har blitt pålagt, har nok ikke gått opp for administrasjonene enda. Som Norges største by, har Oslo et særlig ansvar for å skaffe til veie et konkret evalueringsgrunnlag når det gjelder barn og spørsmål knyttet til oppvekst i tett by. Barneombudet ønsker at bydelen og BR tar dette arbeidet alvorlig, mens det er «grønne lunger igjen.»

Anette Storm-Thorstensen hos Barneombudet

Barn må involveres i planarbeid. Det er vanskelig for voksne, utbyggere, arkitekter, entreprenører og skjønnsutøvende saksbehandlere å forstå og begrepsfeste de hendelser, følelser og den kunnskap som barna representerer lokalt i et område. Barn må også sikres status i planleggingen

på lik linje med bilister og andre bybrukere.

Fram til 1997 hadde Friluftsetaten en *konsulentrolle* vis à vis Plan- og bygningsetaten i plansaker. Etaten ble da på et tidlig stadium i planleggingen forelagt utomhusplaner, og kunne dermed tydelig vurdere størrelse / anbefale hvor mye plass man skulle sette av til friareal og annet i forhold til byggeprosjektet. Fra Friluftsetaten får vi bekreftet at den kvalitetssikringen av utbyggingsprosjekter som lå i denne rollen, i dag er dramatisk svekket. Etaten får i dag tilsendt hele saksforholdet til *høring* etter at prosjektene er ferdig utarbeidet. Dette er et tidspunkt hvor det er for sent å gjøre forandringer, og Plan- og bygningsetaten overser systematisk Friluftsetatens anbefalinger og tidvis krasse kritikker.

Friluftsetaten etterlyser større strategisk tenkning i byutviklingen. Utviklingen i dag kjennetegnes av en «sak for sak behandling». Friluftsetaten anerkjenner at Plan- og bygningsetaten er presset av krav om saksbehandling på den ene siden og politiske planer på den andre siden. Friluftsetaten opplever konsekvent at det settes av for lite friområder i forbindelse med byggesaker. Deres oppgave er å forvalte friområdene i byen. Derfor må de dessverre si nei til for eksempel etablering av barnehager i byens parker og grøntarealer. Når utbyggere og planleggere ikke setter av nok plass til for eksempel barnehage innenfor et område, tenker de med en gang at dette kan løses på nærmeste sted hvor det finnes litt gress og busker.

Problemet med 10-20 års befolkningsprognoser, kommuneplaner og byrådets bestillinger, er at dersom det vedtas at en X mengde nye boliger skal inn i et område, så må Plan- og bygningsetaten forholde seg til dette og løse oppgaven. Dermed blir tallet på boliger kriteriet man evaluerer områder etter, og ikke en vurdering av helhet og livsvilkår. Ansvar for park, friareal, trafikk osv. er delegert til egne etater. Slik blir Plan- og bygningsetaten ikke å holde for ansvarlig.

Barnerepresentanter og gang i plansaker

Gjennom Rikspolitiske Retningslinjer for Barn og Unge i Planlegging (RPR-BU) pkt. 4 er kommunen påført forpliktelser om å utføre strategisk arbeid for å sikre barn og unges interesser i planleggingsprosessen. Dersom punktene ikke overholdes, kan dette i arealplansaker gi fylkesmannen grunn til å påberope feil i saksbehandlingen. Gjennom RPR-BU pkt. 5 forpliktes kommunen til å formulere kvantitative og kvalitets- og miljømessige krav til den fysiske utførelsen av de anlegg og arealer som tilbys barna. Unnlater kommunen å overholde disse forpliktenesene, kan fylkesmannen eller fylkeskommunen komme med innsigelse. Da vil kommunen ikke selv kunne godkjenne sine egne planer, og tiltakene vil ikke bli gjennomført. I forhold til oppfølging av pkt. 4 og 5 understrekes det i Faktaperm for Barnerepresentanten at den kommunale etaten som har ansvar for utarbeidelse av planene, også bør ha ansvar for oppfølging av arbeidet. Denne bør også se til at det utpekes kontaktpersoner for Barnerepresentanten i de ulike kommunale etatene.

Plan- og bygningsetaten forbereder plansaken som gjøres tilgjengelig for offentligheten ved at plansaksframstillingen legges ut på Internett, Deichmanske bibliotek, i etaten, i bydelene og i Oslo Rådhus. Deretter tar Plan- og bygningsetaten saken tilbake, vurderer bemerkninger/innsigelser, foretar eventuelle endringer og sender saken til Byrådet. Byrådet lager sin konklusjon/innstilling og sender saken til Byutviklingskomiteen (denne utgjør Det Faste Utvalget for Plansaker i Oslo kommune). Byutviklingskomiteen lager så sin innstilling til Bystyret som behandler saken som siste instans.

Politikk

Utestedet BLÅ tilbyr konsertserien «Blårollinger» til barna. De beskriver barnas behov for «å bli intellektuelt og kunstnerisk utfordret. Og enda viktigere, bli tatt på alvor som premissgivende og meningsbærende samfunnsborgere.»

Det siste må kunne sies å være fraværende i den offentlige omtanken for Hausmannsområdet. Grethe Horntvedt sa på et folkemøte i skolegården lørdag 28. august 2004 at tilbudet til barna var bakgårder og takterrasser. På spørsmål om det ikke var litt i underkant, gitt at barna forlater bakgården rundt tredje klasse, ønsket hun ikke å svare.

Regjeringens Storbymelding sier om bomiljø og kommunenes muligheter:

«Verdien av en tomt påvirkes av reguleringsformål. Regulering til høy eller lav utnyttelse fordeler verdier i tomtemarkedet. Det gjør også lokalisering av offentlig og private servicefunksjoner. Vi ser betydningen av dette ved at sentrale boligeiendommer i dagens marked har høy verdi, mens omgjøring til kontor og næring i andre situasjoner kan gi best inntjening. Dette er avhengig av økonomiske konjunkturer, endringer i næringsstrukturen og befolkningens boligønsker. De høye tomteverdiene kan være til hinder for boligbygging for sosiale behov og lokale investeringer i skoler, barnehager og andre fellesanlegg. Knappheten på arealer og dårlig utnytting bidrar også til at eiendomsprisene blir uforholdsmessig høye. Kommunene kan påvirke verdiene gjennom regulering, og legge til rette for en positiv utvikling gjennom avtaler med grunneiere og utbyggere eller gjennom oppkjøp (eventuelt ekspropriasjon) av grunn for å gjennomføre en ønsket byutvikling. Praksis har endret seg over tid, og varierer mellom kommuner i dag.»

(St.pr. 31, 2002/2003)

Det overlates med andre ord mye ansvar fra Regjeringen til kommunene. Hvordan kommunene velger å håndtere ansvaret er en politisk avveining. Byråd for næring og byutvikling Grethe Horntvedt i Oslo kommune kommenterer et nybygg i trehusmiljøet på Rodeløkka sommeren 2004:

«Jeg tror på en dialog mellom byrådsavdelingen og Plan- og bygningsetaten. Får vi reguleringsplaner, står vi jo fritt til å endre dem.»

(Aftenposten 10.08.04)

Politikernes myndighet til å endre i planer, samt gå inn i enkeltsaker er en kjensgjerning i Oslo. Det bør heller ikke være tvil om at etatene er underlagt hva som til enhver tid regnes som viktige saker å prioritere. For tiden er det viktig at kommunen skal lønne seg rent økonomisk, og tomtesalg er en av strategiene for å «effektivisere» kommunen som tomteforvalter. Horntvedt sier videre om byggesaken på Rodeløkka:

«Nei, noe slikt som dette ville ikke skjedd i dag. Byrådet har en helt annen holdning nå, og stemningen i bystyret har snudd. Nå kappes representantene om å holde igjen på utbyggingsprosjekter som blir skjemmende. Plan- og bygningsetaten har innrømmet at de har gått for langt med å godkjenne fortetting i boligområder.»

(Aftenposten 10.08.04)

Det er interessant å se hva som gjør at fortettingen vurderes å ha gått for langt. Først og fremst gjelder at den ikke skal bli «skjemmende». Avisartikkelen omtaler et verneverdig trehusmiljø som har fått en stor gavlsvegg midt i mot. Få, om noen steder i Hausmannsområdet har samme visuelle karakter som Rodeløkka. Her er, med unntak av trehusbebyggelsen ovenfor Fredensborgveien,

bare noen enkelthus som regnes som verneverdige. Området har ingen status som vakkert, men er til nød eksotisk. Sjansen for at det sittende byrådet finner fortetting her skjemmende, er forsvinnende liten. At fortettingen spiser seg inn i byens lunger (som ikke alltid behøver å være grønne), at barns tilgang på uorganiserte fritidsrom er forsvinnende liten og at området fortsatt omtales som «ikke barnevennlig» mens det bor en masse unger der er, neppe nok til å få en politiker til å reagere. De som da må vise ansvar, er kommunen. Regjeringen mener anledningen er der, spørsmålet er om kommunens politikere er villige til å la fagfolk få slippe til med en reell og offentlig diskusjon av fordeler og ulemper ved dagens byutvikling og fortetting av indre by. Med tilflyttingen til sentrale strøk og manges søken inn mot sentrum øker behovet for boliger. De kan enten bygges nye eller inn i gamle fabrikklokaler og liknende. Uansett gir denne «boligfiseringen» grunn til bekymring. Naturvernforbundet slo i juni 2004 alarm på vegne av Oslos grønne lunger: «Vi må rope et varsku. Det er nå viktig å sikre også uregulerte grønne områder. Med den nedbyggingstakten vi ser i dag, vil mye av grøntstrukturen i Oslo være borte i løpet av et par tiår», sier Kåre Olerud, informasjonssjef i Naturvernforbundet.

«De siste fem årene har utbyggingstakten i grøntstrukturen aksellerert, utbyggingene har skjedd planløst og bit for bit, problemet er at alle utbyggingssakene ikke sees i sammenheng. Selv om det virker riktig å fjerne et lite grøntområde for å få plass til nødvendige boliger ett sted, blir det langt mer problematisk når man ser summen av alle enkeltsakene. Dette er de små stegs tyranni.»

(Aftenposten 09.06.04)

Barnehagen ved Ankertorget fungerer som barnas grøntareal. De som jobber i barnehagen er inneforstått med at barna i området har få steder å være og ser gjennom fingrene med at bed, busker og planter av og til blir trampet ned av nabolagets barn som leker her etter stengetid.

I 1977 ble hele Fjerdingen vedtatt kjøpt av Oslo kommune med tanke på riving og anleggelse av parkområde. Den lille stripen land mellom Øvre og Nedre Vaskegang er omregulert fra park til bolig, og antas befinne seg på tegnebordet. Christian Krohgs gate 35 er på tegnebordet, med nye, små boliger og dispensasjon fra den politiske ambisjonen om å bygge større boliger. Kvartal 6 er under omregulering fra forretningskvartal til en blanding av bolig og næring.

Hanne Wilhjelm påpeker at barns posisjon innenfor byteoretiske studier, ikke er sterk (Wilhjelm 2002). Hausmannsområdet anno 2004 bekrefter dette inntrykket. I den norske (så vel som amerikansk og europeisk) arkitektur- og planleggingstradisjon har det gitt prestisje å bygge representative statlige bygg, statlige representasjons- og kulturbygg, hovedkvarterer og villaer for familier med god økonomi. Wilhjelm peker på hvordan de offentlige rommene mellom bygningene bare i den senere tid har fått oppmerksomhet gjennom utlysning av konkurranser for arkitekter og landskapsarkitekter. Men oppmerksomheten omkring barn i byen har, sier hun, druknet i urbanistenes arkitektoniske og formsterke planforslag (Wilhjelm ibid).

For Hausmannskvartalene gjelder det grøntområder så vel som andre, langt mindre grønne, områder. Det som er viktig for ungene er om det finnes områder som er «deres», steder de kan være og som byr på utfordringer. Det er naivt å tro at en dumphuske langs elvebredden vil virke like tiltrekkende på barn som Oslo City.

Fjerdingen med sine små grøntområder som først og fremst tjener som parkeringsplasser. Barna forteller at når bilene bare fyller en av plassene kan den andre brukes som fotballbane. De små områdene blir boliger og en offentlig plass om kort tid.

KAPITTEL 7 AVSLUTNING

Oppsummering av hovedpunkter så langt:

Strøket har klare sentrumsfunksjoner ved at flere butikker, kontorer og institusjoner som betjener større deler av byen enn lokalområdet holder til her. Området har til dels stor trafikk-, miljø- og støybelastning og det pågår mange byggeprosjekter her.

Boligene i området er ofte små, gårdene er kompakte, lysforholdene dårlige og gatene er trange. Om lag 30 % av husstandene eier boligen sin, mens 70 % leier. I Oslo som helhet eier i overkant av 70 % boligen sin, mens litt under 30 % leier. Familiene bor også trangere enn gjennomsnittet i Oslo. Foreldrene trives godt til veldig godt med å bo i by. Et flertall av foreldrene i Hausmannsområdet mener området er middels godt for barn å vokse opp i. For de små barna viser det seg at bakgården er viktig. 8 av 22 foreldre i Hausmannsområdet svare på spørsmål at de ikke har tilgang på bakgård eller annet uterom i tilknytning til boligen. Området har ikke offentlige områder annet enn skolegården som fungerer slik at barn kan utfolde seg.

17 % av førsteklasingene, 52 % av andreklassingene og 82 % av tredjeklassingene i studien får gå alene til skolen. Av barna fra fjerde klasse og oppover fikk alle unntatt en gå alene. Det viser seg at mobiltelefonen endrer bevegelsesmuligheten til noen av barna: 28 % av foreldrene svarte i spørreundersøkelsen at barna deres får gå lenger uten voksne dersom de har mobiltelefon med seg. 48 % av foreldrene i Hausmannsområdet ga uttrykk for at trafikken ødela «mye», eller «svært mye» for barnas trivsel. «Skoleveien er farlig og under en hver kritikk.» sier en forelder på Grünerløkka.

Foreldrene på Grünerløkka har flere lokale steder de tar med barna, mens de som er bosatt i Hausmannsområdet knapt har noen. I den grad det finnes grøntområder i Hausmannsområdet - og foreldrene oppgir at parker og grøntområder er svært viktige for barna - fungerer de overhode ikke for barna vi har studert. Oslo City beveger seg i et grenseland. Senteret er et torg, men uten demokratiske avgjørelser og diskusjoner. Her er et hierarkisk maktforhold der ledelsen bestemmer. Oslo City jobber med å finne rom for barn og unge ettersom barn er framtidige kjøpegrupper for senteret.

Med tilflyttingen til sentrale strøk og manges søken inn mot sentrum øker behovet for boliger. «Boligfiseringen» gir grunn til bekymring. Hausmannsområdet har en egen puls, et eget liv på grunn av sin kollageaktige bolig-, produksjons-, bevertnings-, -organisasjons- og religionss historie. Vi vil advare mot fortetting uten omtanke for barn og barns bevegelser i dette konglomeratet. Konklusjonen så langt er at barn kommer uansett, små leiligheter, «uegnet for barn» eller ikke.

På vår henvendelse om hvilke behov de opplever barna i området har, svarer Showtime videobutikk og storkiosk:

«Behovet er å få barna bort fra gata. Her ligger «rødsprit-gjengen» på kirketrappa og narkomane bak kirka. Det er dette barna ser i sitt nærmiljø alle dager i uka og som gjør at det normaliseres i barns øyne. Dette strøket er kun for godt voksne personer med gangsynet i orden».

Med ujevne mellomrom avholdes rene barnearrangementer på Kulturhuset Hausmania. Stedet meddeler oss at de kan tilby barn:

«(...) fargerike mennesker tilhørende alle mulige slags subkulturer, miljøer... den vennlige stemningen. Hausmania er også et pusterom fra reklamehelvetet ellers i byen. Her er ingen reklameplakater, men til gjengjeld skjeve vegger og massevis av farger. Fontene laget av vannkraner, planter i fargerike badekar, skulpturer på veggene, og musikk ut av vinduene».

Hausmania er likevel ikke et sted barna forteller at de bruker. De fleste barn på Hausmania er som oftest barn av folk som frekventerer stedet som gjester ved arrangementer eller fordi de har foreldre som har øvingslokale eller atelier der. Stedets problem er at de ikke har en åpen profil mot gata. Det er koder til stedet som man må kjenne for å ta det i bruk, og i tillegg har de en privatisert inngang inn til området. Det må legges til at dette jo nettopp har vært Hausmanias prosjekt: å markere seg i bybildet og å bli identifisert som organisasjon – deres kamp har vært og er kampen for å overleve og kampen for å utvikle seg videre.

Hammersborg Fritidsklubb svarer at barna har «(...) samme behov som andre barn; for sosiale møteplasser og utfordringer. Og i tillegg har de behov for en trygg arena hvor de kan treffe jevnaldrende, fordi de bor i et område hvor de ikke får 'bare være ute' på grunn av et miljø som foreldrene opplever som utrygt. Det er mange små leiligheter i området og begrenset mulighet til å ta med venner hjem».

Barna i Hausmannsområdet har ingen steder å gå så snart de har forlatt bakgården. Med unntak av Ankertorget og skolegården er det ingen, absolutt ingen, plasser og steder som gir barna et uformelt rom å være i. Å vokse opp i Hausmannsområdet innebærer å være avhengig av voksne som bryr seg, som legger til rette og som følger opp. Det er ingen selvfølge at slike voksne finnes. I det denne rapporten ble skrevet har området heldigvis fremdeles en fritidsklubb. Den er viktig, og mange av barna fortalte om den som et hjertested. Men fritidsklubben burde være et supplement. Ikke et substitutt for manglende andre rom, som i dag. Dessuten er det med Klubben som med øya til Ruffen, den er åpen og synlig bare hver tirsdag og torsdag.

Voksne som bryr seg er fundamentalt i barnas hverdag, også i omgangen med fysiske omgivelser. Vaktmester Geir spyler skolegården, men har også gjort en avtale med kommunen om at de lar noe snø ligge igjen på toppen av Kristparken. Så måker han den nedover og gir de minste ungene en akebakke. Det står ikke i noen instruks at det ligger til en vaktmester å gjøre slikt, Geir gjør det utfra eget initiativ, men desto mer sårbart blir tilbudet. Om Geir slutter og andre overtar, er det høyst usikkert om barna fortsatt vil ha noen akebakke.

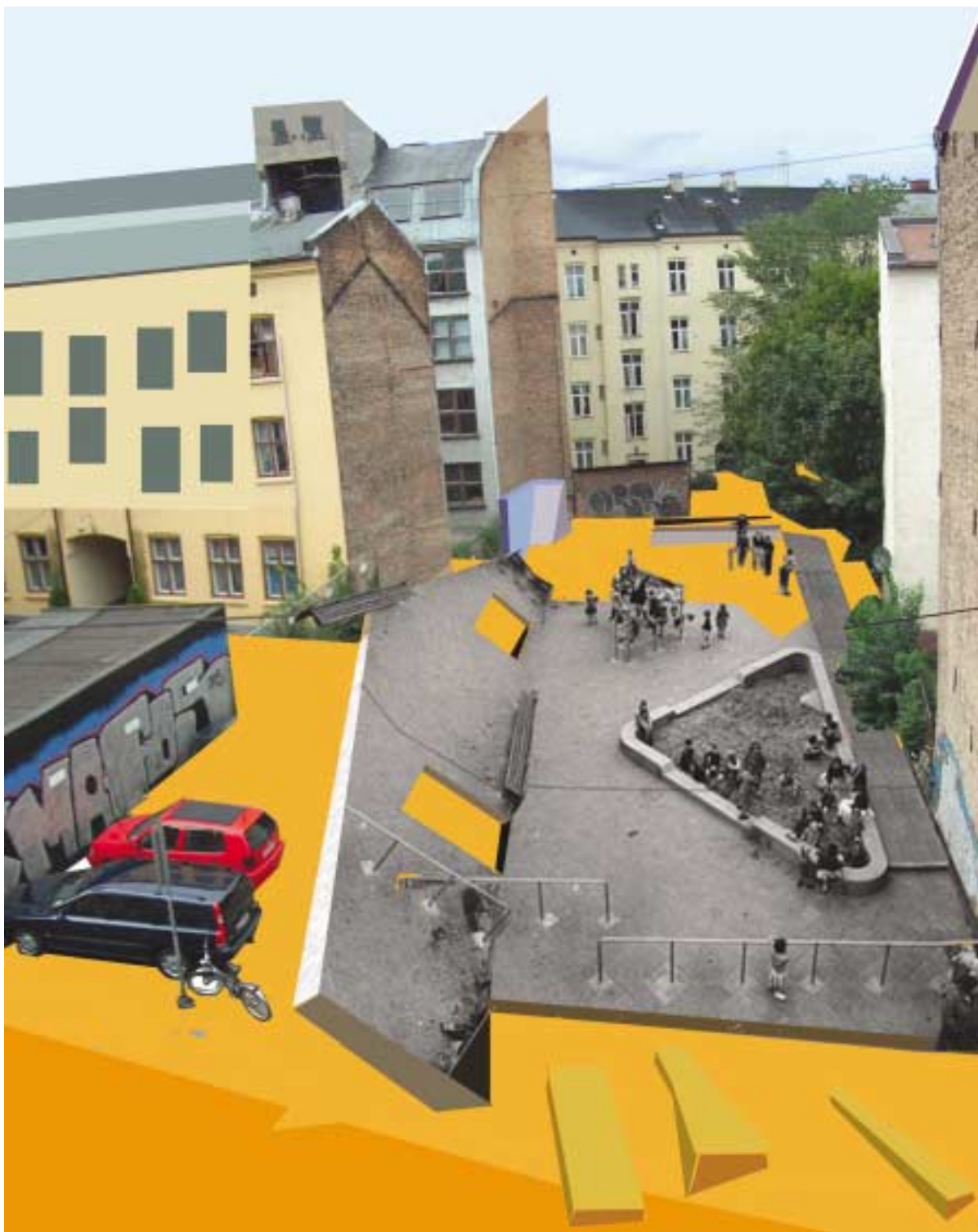
I tillegg til skolegården er det bare Ankertorget som tilbyr en plass med lekeapparater, skala og voksenkontakt på plass. Det er fristende å trekke paralleller til Nederland. Nesten alle som vokste opp i Amsterdam i løpet av 50-, 60- eller 70-tallet, har til felles at de har lekt på en lekeplass tegnet av arkitekten Aldo van Eyck. Fram til 1947 da van Eyck begynte å jobbe for byutviklingsavdelingen i Amsterdam kommune fantes bare noen få private lekeplasser i byen. Boligområder manglet som oftest noen former for fasiliteter for barn og de som var måtte man være medlem for å kunne benytte seg av. Den første plassen van Eyck tegnet, Bertelmanplein, var et eksperiment. Han tegnet lekeapparatene så vel som utformingen av plassen, og resultatet var en suksess. Med meget enkle virkemidler ga han barna i området et sted å være. Metoden ble utviklet videre, og i dag finnes over 700 lekeplasser tegnet av van Eyck i Amsterdam. Mange av dem er svært små, men inneholder likevel de samme grunnelementene og er preget av den samme omtanken i utforming.

Van Eycks lekeplasser i Amsterdam kan tjene til inspirasjon fremdeles. For Hausmannsområdet er det to ting som blir stående som helt sentrale. Det ene er hva som kan gjøres i bakgårdene, og det andre er hva som kan skapes av rom mellom bakgården og Oslo City. Hausmannsområdet trenger mellomrom som er store nok til at det kan spilles fotball, til at man kan springe, sykle i 8-tall eller sitte litt på avstand og betrakte de andre. Hausmannsområdet trenger bedre bakgårder og dessuten noen mellomrom som er mindre enn fotballbanen, men fremdeles interessante. Van Eycks lekeplasser er tegnet med omtanke. For 50 år siden ga han noen rom til barna i Amsterdam, det burde man snart kunne greie i Oslo også.

Mulighetenes land

Hausmannsområdet er et strøk med mye potensiale, som kan bli «svært godt egnet» for barn. Området har ubrukte arealer, stor variasjon i bygningsmassen og kunne ha en hel byfornyelse foran seg. I tillegg til en interessekonflikt med dem som driver sin næring i nabolaget, er den største faren i området hodeløs fortetting. Strøket er ikke tett befolket, med det er i tett bruk av trafikk, butikk og fabrikk – det trenger lys inn i leilighetene, man må kunne lufte dynen, og det må finnes uterom i tilknytning til hjemmet. Samtidig ligger de største mulighetene nettopp i å utnytte den allerede tette strukturen. En barnevennlig by er en mangfoldig by, hvor man tillater å dyrke variasjonen, og ikke lager formale regler for dens utseende. Det må lages byrom – små og store, med forskjellige funksjoner for forskjellige brukere.

Det finnes potensiale for byrom i Kvartal 6 i det man kan bygge opp en plass med direkte adkomst fra omkringliggende boliger. Det er mulig å åpne opp hele kvartalet for gjennomgang til Møllergata, og slik lage nye stier i det ellers så rigide gatenettet. Dette vil være trafikktrygge stier.

Collagen viser Van Eyck's lekeplass satt inn i Mariboegate. Illustrasjonen er ikke ment som noen konklusjon omkring fysisk form, men illustrerer muligheter på små, så vel som store, plasser.

En slik plass ville være med på å bryte ned ensidigheten i tradisjonell karrébebyggelse. Verdien er at man kan innføre et annet offentlig gulv enn gata og det tradisjonelle torget med leiegårdene som aktører på en felles, men offentlig tilgjengelig plass. Barna uttrykker at de liker steder de kan gjemme seg, hvilket godt kan være i den småskalerte verksted-/bakgårdsbebyggelsen som finnes i Hausmannsområdet. Men for å få til det, for å gi barna disse rommene, må noen overvåke utviklingen av situasjonen i hele områder, og ikke nøye seg med byggesaker for hver enkelt tomt. Det er et problem at Plan- og bygningsetaten først og fremst skal levere raske behandlinger av innkomne saker. Det kan vise seg å gå altfor raskt i enkelte, vanskeligere, deler av byen, som i Hausmannsområdet.

Arkitektenes praksis har først og fremst vært knyttet til oppdragsgiver og markedet. Dette blir, om utviklingen fortsetter i samme retning, bare et enda tydeligere fokus i tiden som kommer. De som skal bruke arkitekturen blir hørt dersom de har samme interesser som byggherren, hva enten det er offentlig eller privat. Wilhelm påpeker hvordan det da ikke er til å undres over at barn i en slik sammenheng ikke har noen konstituerende betydning for profesjonen arkitekter (Wilhelm 2002, s. 41).

Vi oppfordrer alle til å følge Hausmannsbarna videre. Vi skulle gjerne sett hvordan de tok bydel versus sentrum i bruk etter hvert som de ble eldre. Byutvikling av i dag preges av at det er transformasjonsområdene som blir boliger og kultur. Altså tas ikke byens randsoner i bruk i like stor grad i dag som tidligere, men gamle industriområder, næringsområder, havneområder og så videre. For bydeler som Bjørvika og Vippetangen ville forståelsen for hvordan sentrumsbarn bruker byen være en fordel. Helst før man igangsatte arbeidet. Slik det er nå, gjennomføres markedsundersøkelser som sier at her kommer ikke barnefamiliene likevel og søknader om dispensasjon sendes. Byrådet er ikke uvillig. Espen Pay i Hav Eiendom sier: «Det er de yngre urbanistene og eldre par med utflyttede barn som vil bo i Bjørvika. De ønsker ikke de største leilighetene». Byråd Horntvedt svarer at hun «har forståelse for argumentene og ser at kravet om både store og rimelige boliger kan være uforenlig». Hun lover å se på saken og utelukker ikke endring i vedtaket om variasjon i boligmassen (Aftenposten 10.08.04). Erfaringer fra Hausmannsområdet viser at barn kommer uansett hva man måtte tro på forhånd eller hva markedsundersøkelsene sier. De unge urbane har en lei tendens til å være i slutten av tjuetåra og all statistikk tilsier at nokså mange av dem vil få barn om kort tid. Når barna kommer ønsker flere å bli boende, men møter problemer med små leiligheter. Grünerløkka og Torshov er de beste eksempler. Dersom leilighetene skal være små, må de ha en fleksibilitet i seg som gjør at man kan bli boende i leiligheten eller i området også med barn. Små leiligheter krever dessuten enda mer av uterommene. Som Fritidsklubben understreker; små leiligheter begrenser mulighetene for å ta med seg venner hjem, og betydningen av at det finnes gode rom utenfor huset (og utenfor den private bakgården eller takterrassen) øker. Erfaringene fra Hausmannsområdet bør vise med all tydelighet at grøntarealer som Akerselva og caféflanørene ikke har det minste å tilby barna.

Barna i Hausmannsområdet trenger steder å være. Det er ingen som har lagt inn barn i planleggingen, og for en stor del overlates deres ve og vel mer eller mindre tilfeldig engasjement fra omkringliggende næringsliv og institusjoner. Megazone forteller at de opplever et behov hos barna «...for å oppleve spenning, samtidig som de har behov (kanskje ikke innrømmet eller bevisst) for trygge omgivelser, og kontakt med andre (spesielt «kule» voksne). Utagering/avreagering er et behov som vi ser øker.»

Drømmen om Prinds Christian Augusts Minde

Johanna Hanai er leder for miljøkorpsset og oppfølgingstjenesten for ungdom. Hun driver den økologiske hagen som finnes inne i dette kvartalet. Hagen er til for beboere fra hele byen og skal bidra til å endre holdninger i økologisk retning.

«Man kan alltid gjøre noe som trekker barn. Det kan alltid bli barnevennlig, men man må gjøre noe. Anker Gym hadde bordtennis før. Da så vi at det kom mange barn. Jeg kan se for meg at mange barn kan bruke Prinds August Minde framover, men det er noen utfordringer der nå. Som at vi ligger midt i sentrum og mye av trafikken trekker oppover. Da tenker jeg på narkomane og liknende. Men man kan ikke si at fordi det er negative elementer der kan man ikke bruke området. Da må man ta dem tilbake».

Johanna Hanai, Grünerløkka Miljøkorps

Aktivitetshuset Prinsen som Kirkens Bymisjon driver for bydelen, har dagtilbud for voksne som ikke kan nyttegjøre seg andre (mer vanlige) tiltak. Dette er ikke et behandlingssted/-tilbud, men en hjelpende hånd. Aktivitetshuset er sosial møteplass, middag med kaffe, aviser og røyk, men også et sted som arrangerer turer, har keramikkverksted med kurs og ovner. Aktivitetshuset signaliserer at de er positive til at flere barn kunne bruke området. Selv bruker de ikke hagen, bare bakgården. Et potensielt problem er at folk kan være rusa eller i dårlig psykisk form og ikke ønsker eller orker barn for tett opp på seg.

Dette stedets særegne kvalitet, er at man her får oppleve et virkelig *stort* byrom. Når man kommer inn bakenfor bygningene i Storgata, åpner det seg opp svære haller og gigantiske flater av upusset tegl. Dette er Oslos unike bakside. Her er det rolig og skjermet, her er ingen viktige

gjennomfartsårer verken for fotgjengere eller bilister. Her finnes kjempestore trær og gigantiske bygulv. Tiden får en annen og roligere puls.

Dersom et slikt sted ble tilrettelagt for rekreasjon, ville det være en stor kompensatorisk gest til innbyggerne i Hausmannsområdet og bydel Sentrum. Området er fredet/vernet og kan ikke bygges igjen av hus. Men det man kan spørre Byantikvaren om, er om det er lov å gjøre endringer i bakkens overflate, og om gulvflatene i denne enorme bakgården kunne gjøres om til ulike «rom». Ulike materialer som vann, jord, hager og grus, kan sammen med nivåforskjeller i bakken skape svært ulike rom som man kan oppholde seg i. Til og med enkelte tak burde la seg sette opp. Dette kan bli et byrom basert på noe annet enn torgets handel, fast-foodens barkraker eller gatas ekspedering. Byrom for opphold, ikke for konsum og shopping, er det strøket trenger. Derfor kan vi ikke la være å fortelle om dette stedets potensial.

Blant klientellet fra Aetats tiltak på tomten kan vi garantere at det finnes voksenpersoner som er fullt kapable til å ha «bemanningsfunksjon» i en slik anderledes bypark. Slik bemanning betyr voksenkontakt og kontroll for barna. Og slike voksenpersoner er det også vi har fjernet fra det offentlige rommet. Steder hvor offentligheten møter privatheten, eller enkeltindividents interesser strider (eller bare møter) med allmenhetens interesser, har nettopp i mange tilfeller vært bemannet. Vi hadde portneren i portnerboligen, vaktmesteren i vaktmesterboligen, parkvakten i parken og dovakten på de offentlige toalettene. I Rotterdam har vi observert inngjerede lekeplasser, bemannet med en voksenperson som solgte kaffe til foreldre som kunne lese avisen. Man kan mene hva man vil om kostnader knyttet til slike tiltak, men man kan ikke se bort fra at ordningen betyr at voksne er til stede i gata. Det betyr også at barn i *urban jungle*, kan finne noen å henvende seg til, og søke hjelp hos.

Noen ublyge anbefalinger

Kort oppsummert trenger barn i by variasjon og mangfold i byrommene, en overgang mellom privat og offentlig tilknyttet hjemmet, trygge oppholdsarealer nær hjemmet, noen få lekeplasser som ikke er helt likt utformet, voksenkontakt, en viss trafikkisikkerhet og noen få steder med fritidsklubb-konsept. Barn søker og ønsker interaksjon med andre barn og andre mennesker som er villige til å gi av og dele sin erfarte kunnskap. Gjennom arbeidet med, og vårt forsøk på å gjøre oss kjent med, premissene for Hausmannsbarnas oppvekst, tillater vi oss å foreslå noen tiltak det bør være mulig å gjennomføre. Vi mener disse på flere plan er nødvendige for å gi barn en verdig tilværelse i byen.

1. Mariboes gate gjøres til «nærmiljø-område» for nabolaget – lek, brødsriver og møteplass. Dårlige solforhold gjør at man kan vurdere å bygge uteleken opp i flere utendørs etasjer – løft ungene opp i ettermiddags og vintersola. Kanskje bør man finne plass for en slags barnekafe eller barnesentral, dette også siden det er kaldt ute om vinteren.

2. De store tomme indre gårdene/ rivningstomtene i kvartal 4 (området innenfor Torggata, Hausmannsgate, Calmeyersgate og Osterhausgate) gis en «Plaza Major-status» for området – en byarena for ungdom og voksne – handel, lek, salg, mat og oppvisning.

3. Prindsens gulvarealer gjøres tilgjengelige for barns lek og møter med voksne. Bakken må behandles plastisk (gis form og ulik materialitet), men arealene bør ikke kunne okkuperes av barns aktiviteter alene. Området bør være et åpent rom hvor man som byboer kan puste ut. Det må drives vakthold og 24-timers overvåkning av området gjennom en type «parkvakt». Det bør i så liten grad som mulig stimuleres til generell/permanent aktivitet for andre enn barn og unge mennesker.

4. Umiddelbar stans av boligprosjektet i Fjerdings i sin nåværende form. Utbyggingen av tomten mellom Øvre og Nedre Vaskegang planlegges med to tynne striper blomsterbed som fellesareal for

tre boligblokker. Dette kvalifiserer ikke som fellesrom for boliger i indre by.

5. Alle nye boligprosjekter må dokumentere og argumentere for sin posisjon i den offentlige byen – de må være forpliktet til å bidra til byrommets ve og vel, og derfor vise på hvilken måte de er deltakere. Dette betyr i praksis at et hvert nytt boligprosjekt må tilby areal eller funksjoner til livet i gata, som ikke er ekskluderende eller betaltjenester.

6. I de tette byrommene, der kampen om plassen er hardest, må det stilles krav til alle nyetableringer av store butikker og kjøpesentre. Eiere og driftsselskaper må tilby aktiviteter og oppholdssteder for barn og unge i nærmiljøet.

7. Det må etableres metoder for å kartlegge barns bruk av byrommene. Kunnskapen om barnas bevegelser må være compatible med kommunens eget kartmateriale, slik at denne informasjonen kan tas direkte inn i planarbeidet. Denne informasjonen må også nå ut til byggherrer, entreprenører og formgivende arkitekter.

8. Det bør opprettes en kunnskapsbase om *Barn i planlegging*, en egen idébank. BR-ordningen må være en viktig leverandør av data til denne kunnskapsbasen. Databasen bør benytte skolene aktivt i innsamlingen av kunnskap, og skolene må få økonomisk kompensasjon for dette arbeidet.

9. BR-ordningen må styrkes gjennom oppgradering av vervets status. Vervet må i hele landet få egen stillingsinstruks, og lønnes og arbeidstidsfestes. BR-representantene i indre by, i «storbyer» og i hovedstad må lønnes i full stilling. Det må legges spesielt til rette for deres arbeid, fordi presset på tomter og fellesarealer er størst, og rommet for barna er minst i disse områdene.

10. Arbeidet med å sikre barn og unges interesser må anerkjennes som det viktigste feltet innenfor samfunnsplanlegging. Dette fordi det krever umiddelbar handling, politisk ryggrad og en eller annen form for «universell overbevisning» – det være seg partiprogrammer, Gud, Velferdsstaten eller egen kosmologi. Det må mobiliseres krefter til å stå mot økonomiske interesser, forurensning, usolidariske holdninger, asosial samfunnsfilosofi og det offentliges uungåelige systemfeil.

The Last Waltz

I Hausmannsområdet er det nå det gjelder. Det er nå fortettingsspørsmålet får sin konsekvens, det er nå det begynner å bli lønnsomt å gjøre investeringer, bygge og utvide og det er nå avgjørelsene må tas om hva som er god og hva som er dårlig fortetting. Det er nå Oslos planleggere og politikere må finne ut om de kan leve med å planlegge en by uten tanke for befolkningens oppvekstvilkår. Hanne Wilhjelm understreker i sin avhandling at reversering er vanskelig. Er det først bygget noe på en tomt, skal det langt mer til for å rive det ned igjen. Denne kartleggingen av hvor mange barn som faktisk bor i strøket (til tross for at det ikke regnes som barnevennlig og egentlig heller ikke har vært planlagt for barn noensinne) bør få varsellampene til å lyse hos noen og enhver. Man kan ikke planlegge uten å ta barna med i betraktningen. Barn kommer uansett, og barn kommer desto mer til områder som Hausmannskvartalene med mindre stabile familiesituasjoner. Det kan være helgebarn, mine barn eller dine barn, men små boenheter er ingen garantist for et barnefritt hjem. Å planlegge for barnefamilier (eller enda verre – for alle andre enn barnefamilier) er en umulighet.

Hausmannsområdet er en kompakt form for by. Den har et helt liv som utspiller seg bakenfor fasadene som ut mot gata. Åpne portrom viser nye fasader med offentlig liv inne i bakgårdene, her skjuler det seg en annen form for by. Denne portromsinvasjonen sikrer møter mellom mennesker som har ulike ærender. Man er tvunget til å lære og takle det ukjente i en intim situasjon, hvilket er en mye mer avansert byform enn det meste av det vi ser i Oslo i dag. Byen gjennomgår en

sterk boligfisering som skal gi vekst og som krever fortetting og ny bruk. I 2002 vedtok byrådet Planleggingsprogram Hausmann. Etter initiativ fra politisk hold utredet man hvilken kapasitet som finnes for ytterligere fortetting av området, og forsøkte å komme tankeløs utbygging i forkjøpet. Programmet anerkjenner at mindre boliger fører til økt flyttefrekvens. Hausmannskvartalene er 60% av boligene 2 roms eller mindre. Den politiske føringen for området legger vekt på utbygging av store boliger/familieboliger²⁹. I programmet har man formulert noen krav til tetthet, hvor høyt det er lov å bygge avhengig av om det er sør eller nordvendt beliggenhet. Kravet til fellesareal er fastslått til å skulle «...så langt mulig oppfylle Oslo kommunes minstekrav.» Felles oppholdsareal på terreng skal utgjøre 8 m² pr bolig – samlet uteareal skal være 15 m² – og det åpnes for bruk av takterrasse. 50% av utearealet bør være solbelyst kl. 15 ved vårjevndøgn. Programmet fastsetter også høyder³⁰ for nybygg. Makshøyde er satt til 7+2 etasjer. I Mariboesgate er det allerede vedtatt en utvidelse av Anker hotell med et 10 etg. høyt nybygg. Hjørnebygget i Jess Carlsenkvartalet er allerede 10 etasjer, og har ingen tilbaketrunkne etasjer.

Dispensasjonene til tross – det finnes en fare ved slike konkrete anbefalinger. Den er at utbyggere fyller maksimumsgrensen av det tillatte arealbruk, volum og høyder, for å sikre økonomisk gevinst, uten å ta ansvar for samspillet trivsel i bolig/ bomiljøet og det offentlige rom. Derfor bør Plan- og bygningsetaten, som forvaltere av byens utvikling og aktør i bybyggingens system, sette i gang en diskusjon om hva Oslos offentlige rom skal være for byens beboere.

Det største problemet er likevel barna og deres forhold til gata. Om vi bygger by bestående av kvartalsfestninger for å hegne om vår kos og trygge hygge, oppdrar vi samtidig våre barn til å oppfatte gata som farlig. Vår arkitektur og byplanlegging er konkret lærdom i å frykte mennesker man ikke kjenner. Ønsker vi virkelig å oppdra barn til å bli redde i gatene? Dette skarpe og unyanserte skillet mellom by (les: offentlig) og bolig (les: privat) er det samme som svak og enkel arkitektur og byplan.

Det er nødvendig med en omtolkning av karrébebyggelsen, fordi dagens byforvaltere og utbyggere kun makter å utvikle forsvarssystemer med samtidens boligarkitektur. Derfor er det nødvendig å gjøre stikk motsatt. Man må trekke det offentlig livet nærmere boligen, man må utvide repertoaret av møteplasser mellom offentlig/privat, by/bolig. Samfunn og mennesker må besitte slik kunnskap for å mestre det samspillet med andre mennesker som oppstår i tett by.

Det er usivilisert å bygge boliger for så å basere seg på kaféliv og kulturarrangementer for å dekke behovet «offentlige» møteplasser. Dette er betaltjenester, som er kontraktsbaserte, programmerte og fullstendig ekskluderende for mennesker i oppvekst, uten penger eller for dem som ikke vil bruke penger. Dette er kjøpesenterets bylogikk, og det burde være fullstendig utelukket å anerkjenne dette som sivil program for en by.

Barn kommer uansett hva utbyggerne måtte ønske seg – og deres oppvekstvilkår er utbygger og planleggeres ansvar. Fremdeles er det politikerne som styrer spillereglene. Det er et politisk valg hvem som blir førende i byutviklingen. Størrelser og omfang på offentlige rom, uteareal og hva hver del av byen tilbyr sine barn, er til syvende og sist et politisk valg. Noen ganger er det kan hende greit å ha i mente at mens de ansvarlige lukker øynene for barn i den tette byen, så er det hundrevis av barn som har sin oppvekst nettopp her, nettopp nå.

KILDER

Bøker/Litteratur

Hart, Daiute, Iltus, Kritt, Rome & Sabo: *Developmental Theory and Children's Participation*, i Social Justice Vol 42, No 3

Jahr, Erika (red.): *Barn drikker ikke Kaffe latte*, Akribes Forlag, 2002

Oslo – Bygd og by i Norge, Gyldendal 1984

Oslo bys historie – Bind 3 – Hovedstaden Christiania, Cappelen 1990

Oslo byleksikon, Kunnskapsforlaget 2000

Finn Holden: *Akergårder i Oslo*, Andresen&Butenschön 2003

Hanne Wilhjelm, Doktoravhandling: *Barn og omgivelser, virkelighet med flere fortolkninger*, Context, Arkitektthøgskolen i Oslo 2002

Rapporter, veiledere, faktapermer

Barnerepresentantenes Faktaperm, Miljøverndepartementet

Hausmannskvartalene i liv, lyst og vekkelse, Byantikvarens rapporter, Oslo kommune, mars 2000

Prosjektrapport #17/1987, *Chr. Krohgs gate, Slåmotgangen, Øvre/Nedre Vaskegang*,

Byantikvarens rapporter, Oslo kommune

Husbankdokument HB 7.B.1.1, pkt. 11.4.3 "Særlige vurderinger ved fortetting i bymessige strøk".

Miljøverndirektoratene, red. Statens Forurensningstilsyn

Plan – og bygningsetaten, Oslo kommune: "Planleggingsprogram Hausmann – rammer for fysisk utvikling og samarbeide om revitalisering av Hausmannsområdet som attraktivt boligområde" 2000

Sommerfelt May og Sæterdal Anne: "10 års erfaring med nærmiljøarbeid i Oslo" NIBR rapport 12, 1988.

Stortingsmelding 17, 1996/1997

Stortingsmelding 31, 2002/2003 (Storbymeldinga)

Støyveilederen, Helse- og velferdsetaten, Oslo kommune

Støydatabasen, Helse- og velferdsetaten, Oslo kommune

TØI-rapport 645/2003, *Samspill Trafikk, miljø og velferd* (Ronny Klæboe)

Wilhjelm, Hanne: *Rikspolitiske Retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planlegging*.

En gjennomgang av evalueringer og forskning. NTNU, 1997

Annet

Baptistkirkens bydelsmøte på Møllergata skole 28. august 2004

Samferdselsetaten, Oslo kommune

Plan- og bygningsloven

Ren teknisk forskrift

Teknisk veiledning

Sosialsenteret, Bydel Grünerløkka

Statistisk Sentralbyrå, *tabell netto innvandring, flytting, eie-leie, Folke- og boligtellings*

Presse, media

Aftenposten: *Travelt i Hausmannskvartalet*, 28.01.03

Aftenposten: *Oslos lunger forsvinner*, 09.06.04

Aftenposten: *Dette må aldri skje igjen*, 10.08.04

Aftenposten: *Vahl skole, problemer i sentrumsskolen*, 3/5-04

Møllastrofen 3.årgang – nr. 1 2004

NRK: *Babykrakket*, 15/8-04

Internett

Husbanken; www.husbanken.no

Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten; www.planogbygningsetaten.oslo.kommune.no

Barnerepresentantenes samling i Trondheim; www.fylkeskommune.no/nt-miljøvern

Norges Byggforskningsinstitutt; www.byggforsk.no

Miljøverndepartementet, www.miljøstatus.no

Norsk senter for Barneforskning NOSEB; www.ntnu.no/noseb/

Mange, mange takk til:

Alle elevene ved Møllergata skole, og spesielt dere som var med på verksted!

Foreldre til elever ved Møllergata skole

Pål Syrrist, rektor Møllergata skole

Geir Nilsen, vaktmester ved Møllergata skole

Björg Mona Lie, viserektor Møllergata skole

Lærere ved Møllergata skole

Pål Havnevik, Megazone

Sturla Tune, Senterledelsen Oslo City

Henning Reinton, Blå

May-Eli Christensen, Showtime

Espen Strand, Olav Thon Gruppen as

Trond Klykken, Hausmania

Rolf Choi Tenold, Prosjekt Streetfootball

Marit Johansen, Hammersborg Fritidsklubb

Helgir Gees Solheim, Seksjonsleder fritidstiltak/barnas representant i plansaker, Bydel

St.Hanshaugen

Johanna Hanai, Grünerløkka Miljøkorps

Farooq Farooqi, Barnerepresentanten i bydel Grünerløkka

Dag Bjørnland, Byantikaren, Oslo Kommune

Bård Langvasslien, Etat for Eiendom og byutvikling, Oslo kommune

Lars Kjetil Storegjerde, Geodata, Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Ivar Andreas Høivik, Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Helge Gisholt, geodata, Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Hans Jacob Roald, Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Une Heggen, Plan og bygningsetaten, Oslo kommune

Anne Gislerud, Utredningsseksjonen, Samferdselsetaten, Oslo kommune

Per Lauvdal, Samferdselsetaten, Oslo kommune

Helene G Berger, parkforvalter, Friluftsetaten, Oslo kommune

Tove Mogstad Slinde, Fylkesmannen Oslo/Akershus

Anette Storm-Thorstensen, Barneombudet

Frode Grindahl, Bolig- og bygningsavdelingen, Kommunal og Regionaldepartementet

Per Gunnar Røe, førsteamanuensis i bygeografi ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Susanne Søholt, Byggforsk

Hanne Wilhjelm, Arkitekthøgskolen i Oslo

May Sommerfelt

Elin Tyse, Naturvernforbundet

Helge Gidske Naper, Oslotrikken

Hilde Rødland, Statistisk Sentralbyrå

FOTNOTER

¹ bolig:urban avsluttes ved utgangen av 2004. For mer informasjon om prosjektet se:

www.norskform.no

² Statistisk Sentralbyrå, Folke- og boligtellingen 3. november 2001, tabell 28 «Folkemengde etter alder, bostedsstrøk og grunnkrets», ble brukt for å beregne antall barn under 15 år. Studieområdet dekker i helhet daværende bydel Grünerløkka-Sofienbegs grunnkretser 0206-0210 (277 barn), og kun smådeler av bydel St.Hanshaugen-Ullevåls grunnkrets 0204 og deler av bydel Sentrums grunnkrets 0205. Med utgangspunkt i antall boliger i grunnkrets 0204 og 0205, prosenttallet for enpersonhusholdninger på hhv. 70,7% og 83% i bydelene, antall boliger i grunnkretsen, i tillegg til lokalkunnskap om konsentrasjoner av barn på bestemte adresser, anslås antallet barn i disse sonene å være i overkant av 10 barn. Derav avrundingen til 290 barn mellom 0-15 år.

³ SSB, Folke- og boligtellingen 3. november 2001, tabell 28 «Folkemengde etter alder, bostedsstrøk og grunnkrets», ble brukt for å beregne antall barn under 15 år. Studieområdet dekker i helhet daværende bydel Grünerløkka-Sofienbegs grunnkretser 0206-0210 (277 barn), og kun smådeler av bydel St.Hanshaugen-Ullevåls grunnkrets 0204 og deler av bydel Sentrums grunnkrets 0205. Med utgangspunkt i antall boliger i grunnkrets 0204 og 0205, prosenttallet for enpersonhusholdninger på hhv. 70,7% og 83% i bydelene, antall boliger i grunnkretsen, i tillegg til lokalkunnskap om konsentrasjoner av barn på bestemte adresser, anslås antallet barn i disse sonene å være i overkant av 10 barn. Derav avrundingen til 290 barn mellom 0-15 år.

⁴ Hjertested: begrep tatt i bruk i Kristiansand, under arbeidet med medvirkningsprosjektet «Nybyen» og arbeidet med å nå fram med innspill fra barn og unge til kommunedelplan for Lund, 2003.

⁵ Av foreldrene i Hausmannsområdet svarte 14 av husstandene at de har en bakgård, hage eller uterom der barna kan leke, mens 8 svarte at de ikke har det. Til sammenligning svarte over 90 % av foreldrene med bolig på Grünerløkka-assen av Akerselva (55 husstander av totalt 59) at de hadde tilgang på en bakgård eller hage der barna kan leke. Disse var også gjennomgående mer fornøyd med bakgårdene sine enn Hausmannsforeldrene.

⁶ Vi har gått inn i alle bakgårdene i området og sett om de var rustet opp slik at de fungerer som rekreasjonsområde for voksne eller lekeområde for barn, kartet viser hvor bakgårdene er rustet opp og hvor de bare fungerer som lagrings- eller parkeringsplass.

⁷ Husbankdokument HB 7.B.1.1, pkt. 11.4.3 "Særlige vurderinger ved fortetting i bymessige strøk".

⁸ Muntlig kilde, saksbehandler i plansaker hos Plan- og bygningsetaten, som ønsker å være anonym.

⁹ Hva som regnes som bakgård vil alltid kunne være diskuterbart. Gårdsrom i handels-, kontor- og industribygg er ikke inkludert.

¹⁰ Beregnet på bakgrunn av grunnkretsene 0206-0210, og antatt boligfordeling i de to delområdene av grunnkrets 0204 og 0205.

¹¹ I karrébebyggelsen er det minimum 1 bedrift per. bakgård i gjennomsnitt. Parkering/ søppel/ kjørefelt: 2,5x5m x 2: 25m2x80 bakgårder. 2000m2 fratrekk i arealet.

¹² Det gjøres oppmerksom på at vi har vært storsinnede med bruk av ordet "tilrettelagt". Sammenliknet med de fleste andre deler av byen hvor det bor folk ville mange av disse bakgårdene neppe gått inn i kategorien.

¹³ Løkke: ubebyggt land under byens handelssentrum, som opprinnelig var ment til matproduksjon/ dyrehold. Med økt press på sentrumsområdene, ble løkkene gradvis tatt i bruk til boligformål av de mindre bemidlede lag av befolkningen. På løkkene gjalt ikke murtvang, og man kunne bygge billigere hus av tre.

¹⁴ 3 ulike selskaper (Olav Thon, Olav Thon Eiendom og Stormgård) i Thon-gruppen eier store deler av Torggata/Brugata; spesielt krysset Osterhausgate/Torggata er nesten utelukkende dominert av disse.

¹⁵ Tallene er hentet fra Folke- og Boligtellingen 2001, Statistisk Sentralbyrå. Hausmannsområdet består av grunnkretsene 0206, 0207, 0208, 0209 og 0210. Deler av grunnkretsene 0204 og 0205 er også innenfor vårt studieområde, men er utelatt fra beregningen. Anslaget på 30 % eiere er

dermed ikke fullstendig, men representerer om lag 90 % av husstandene i vårt studieområdet og vil derfor ikke endres nevneverdig dersom alle husstander inkluderes.

¹⁶ Dette gir ved hard bråbrems en bremselengde på 26m før man klarer å stoppe.

¹⁷ ÅDT = Årsdøgnstrafikk. Det vil si gjennomsnittlig antall biler per døgn pr. år.

¹⁸ Context, Hanne Wilhjelm doktoravhandling, 2002

¹⁹ dBA: veier lydnivå etter hørsel. Hørselen er ikke like følsom for alle frekvenser. Den er best i området for talefrekvensene, dårligere for basslyder og diskantlyder. For at beskrivelsen av lydnivået skal ta hensyn til dette, bruker man et filter, dBA-veiefilteret. Ved bruk av dette filteret summeres lydnivåer i de ulike frekvensene, med størst vekt på de frekvensene hvor vi hører best. Det summerte lydnivået betegnes da dBA.

²⁰ Støydata er hentet fra støydatabasen som driftes og eies av Helse- og velferdsetaten, Oslo kommune. Innendørsverdiene vil avhenge av om det er tre eller murhus, og om det er satt inn spesielle typer vinduer, etc. Utendørsverdiene er gjort ved fasade, og vil avhenge av om beregningene inkluderer lyd fra en eller flere veier.

²¹ Under Baptistiskirkens bydelsmøte på Møllergata skole 28. august 2004.

²² Støy fra anleggsvirksomhet: i Forskrift om begrensnings av støy (9/10-74, 17/9-03) § 12, Kapittel 2 – Særbestemmelser om støy i bygge- og anleggsvirksomhet, tillater man følgende måleverdier i boligområder i kortvarige byggeperioder: dag 0600-1800: 70 dBA; kveld: 1800-2200: 65 dBA; natt: 2200-0600: 55 dBA sommer/60 dBA vinter og det skal være stille tid 2300-0100. Kilde: Støyveilederen, Helse og velferdsetaten Oslo kommune.

²³ NO₂ har betydning for en rekke helseeffekter. Hos sårbare grupper synes NO₂ å være involvert i økt hoste og bronkitt, økt mottakelighet for infeksjoner, økt sykkelighet generelt og muligens økt dødelighet. Nyere forskning viser at NO₂ er involvert i en forsterket allergisk respons. Utsettes forsøkspersoner for allergener, slik som pollen fra gress eller bjørk, så vil NO₂ forsterke den allergiske reaksjonen. Ved eksponering i en tunnel for 300 µg/m³ eller høyere i en halvtime reagerte forsøkspersonene med sterkere respons når de ble utsatt for allergener 4 timer etter tunneloppholdet.

²⁴ Skare gjengitt i Wilhjelm 2002, s. 186.

²⁵ Osterhausgata 16 er ett av de største boligkompleksene i området, og bakgården, som snarere er en bakhage, er desidert blant de største.

²⁶ I foreldreundersøkelsen spurte vi om barna kan gå alene til skolen, og familiene svarte for hvert barn og oppga hvilken klasse de gikk i. Foreldrene oppga at 17 % av førsteklasingene (5 av 29) fikk gå alene til skolen, 52 % av andreklassingene (12 av 23) fikk gå alene og at 82 % av tredjeklassingene (9 av 11) fikk gå alene til skolen. Av barna fra fjerde klasse og oppover fikk alle unntatt en (totalt 56 barn) gå alene til skolen.

²⁷ Gitt at barna bor innenfor skolekretsen.

²⁸ Se mer om undersøkelsen på www.fylkeskommune.no/nt-miljøvern

²⁹ Boligsammensetningen for Hausmannskvartalene skal være: max 30% 2-roms, min 20% 4-roms, min 10% 5-roms, ellers 3-romsleiligheter. 1-roms leiligheter tillates bare unntaksvis.

³⁰ Det tillates 7 etasjer mot Hausmannsgate, med for handlingsrom for inntil 2 etasjer tilbaketrunket mot gate og gård (7+2); 6 etasjer mot nordøst, sydøst og nordvest, med forhandlingsrom for inntil 2 etasjer tilbaketrunket mot gate og gård (6+2); 4 etasjer mot sydvest med forhandlingsrom for inntil 2 etasjer tilbaketrunket mot gate og gård (4+2).

BARN I BY

SPØRREUNDERSØKELSE BLANT FORELDRE OG FORESATTE VED MØLLERGATA SKOLE

Vi ber en av foreldrene eller foresatt vennligst svare på spørsmålene under, og returnere skjemaet til klasselærer innen **torsdag 3. juni**. Dersom flere av barna i husstanden har fått det samme skjemaet med hjem, trenger dere bare svare en gang.

Alle svar vil bli behandlet konfidensielt, og dere som svarer er anonyme.

Denne undersøkelsen er et samarbeid mellom Norsk Form, Husbanken og Møllergata skole, og vi arbeider mot en rapport om barns oppvekstvilkår i tett by. Rapporten legges frem høsten 2004, og vil bli tilgjengelig for foreldre og foresatte ved skolen.

Vennlig hilsen

Pål Syrrist, rektor ved Møllergata skole

Mina Nærland og Guro Voss Gabrielsen, Norsk Form

1. Hvor mange personer bor i din leilighet?

_____ personer

2. Hvor mange barn under 18 år bor i din leilighet?

_____ barn

3. Hvor mange barn i din leilighet er elever på Møllergata skole?

_____ barn på Møllergata skole

4. Hvilken klasse går barnet/ barna i?

☐ 1kl. ☐ 2kl. ☐ 3kl. ☐ 4kl. ☐ 5kl. ☐ 6kl. ☐ 7kl.

5. Hvor mange rom er det i din leilighet? Ikke tell med kjøkken, bad og gang.

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

6. Eier eller leier du leiligheten dere bor i?

☐ Eier
☐ Leier
☐ Annet

7. Bor du på Grünerløkka- eller Hausmannsgatesiden av Akerselva?

☐ Grünerløkka
☐ Hausmannsgate

8. Har dere til en tilgang til en bakgård, hage eller uterom ved huset der barna kan leke utendørs?

☐ Ja
☐ Nei

9. – Hvis du svarte ja på spørsmål 8:

Hvordan liker du bakgården/ hagen/ uterommet der du bor?

☐ Veldig godt
☐ Godt
☐ Middels
☐ Dårlig
☐ Veldig dårlig

10. Kan dine barn gå alene til skolen?

Svar separat for hvert barn hvis du har flere som er elever ved Møllergata skole.

Barn 1 (klasse_____): ☐ Ja ☐ Nei
Barn 2 (klasse_____): ☐ Ja ☐ Nei
Barn 3 (klasse_____): ☐ Ja ☐ Nei
Barn 4 (klasse_____): ☐ Ja ☐ Nei
Barn 5 (klasse_____): ☐ Ja ☐ Nei

11. – Hvis du svarte nei på spørsmål 10:
Hvem følger barnet til og fra skolen?
☐ Foreldre/andre voksne
☐ Storesøsken
☐ Andre barn
12. **Har du planer om å flytte fra bydelen der du bor?**
☐ Ja. Hvis ja, skriv gjerne inn hvorfor _____
☐ Nei
13. **Er det spesielle steder i nærheten av der du bor du drar sammen med dine barn hvor de kan leke?**
Hvis ja, skriv inn gatenavn eller navn på park/sted.
☐ Nei
☐ Ja, vi drar til _____
14. **Hvor ofte tar du med dine barn til steder utenfor hjemmet der de kan leke?**
☐ Hver dag
☐ Flere ganger i uka
☐ Ca 1 gang i uka
☐ En til to gang i måneden
☐ Sjeldnere
15. **Kan barna dine leke ute alene etter skoletid?**
☐ Nei
☐ Ja, men bare i bakgård/hage/tilsvarende beskyttet område
☐ Ja, men ikke krysse trafikkerte veier
☐ Ja, sammen med venner
☐ Ja, de kan leke hvor de vil i vårt nærmiljø
16. – Hvis du svarte ja på spørsmål 15:
Hvor ofte drar ditt barn ut for å leke uten voksne utenom skoletiden?
☐ Hver dag
☐ Flere ganger i uka
☐ Ca 1 gang i uka
☐ En til to gang i måneden
☐ Sjeldnere
17. **Hvordan trives du med å bo i by?**
☐ Veldig godt
☐ Godt
☐ Middels
☐ Dårlig
☐ Veldig dårlig
18. **Er bydelen der du bor bra å vokse opp i for dine barn?**
☐ Veldig godt
☐ Godt
☐ Middels
☐ Dårlig
☐ Veldig dårlig
19. **Er du redd når barnet ditt er ute der dere bor, uten at du eller andre voksne er med?**
☐ Veldig redd
☐ Redd
☐ Redd av og til
☐ Ganske trygg
☐ Helt trygg
20. **Hvor viktig er organiserte aktiviteter etter skoletid, sånn som SFO, fotballtrening eller annen idrett, fritidsklubb, musikkundervisning eller moskeundervisning, for at ditt barns skal trives?**
☐ Veldig viktig
☐ Viktig
☐ Middels viktig
☐ Litt viktig
☐ Ingen betydning

21. **Hvor viktig er parker med gress og trær eller andre grøntområder nær din bolig for at ditt barns skal trives?**
- ☐ Veldig viktig
 - ☐ Viktig
 - ☐ Middels viktig
 - ☐ Litt viktig
 - ☐ Ingen betydning
22. **Hvor viktig er kontroll med trafikken, sånn som brede fortau, trafikklys ved fotgjengeroverganger eller skolepatrolje - for at ditt barn skal trives?**
- ☐ Veldig viktig
 - ☐ Viktig
 - ☐ Middels viktig
 - ☐ Litt viktig
 - ☐ Ingen betydning
23. **Hvor viktig er torg eller plasser der mennesker samles for ditt barns trivsel?**
- ☐ Veldig viktig
 - ☐ Viktig
 - ☐ Middels viktig
 - ☐ Litt viktig
 - ☐ Ingen betydning
24. **Opplever du at trafikken ødelegger for ditt barns trivsel?**
- ☐ Svært mye
 - ☐ Mye
 - ☐ Middels
 - ☐ Litt
 - ☐ Ingen betydning
25. **Mener du at forurensning som søppel, eksos eller støv ødelegger for ditt barns trivsel?**
- ☐ Svært mye
 - ☐ Mye
 - ☐ Middels
 - ☐ Litt
 - ☐ Ingen betydning
26. **Opplever du at kriminalitet og rusmisbruk ødelegger for ditt barns trivsel?**
- ☐ Svært mye
 - ☐ Mye
 - ☐ Middels
 - ☐ Litt
 - ☐ Ingen betydning
27. **Får ditt barn gå lov til å gå flere steder uten voksne dersom barnet har mobiltelefon?**
- ☐ Ja
 - ☐ Nei
28. **På hvilken måte kan du påvirke områdene nær der du bor?**
- ☐ Ved å være politisk aktiv
 - ☐ Ved å være med i lokale foreninger og organisasjoner
 - ☐ Ved å bidra til å holde bygningene og uteområdet vårt i orden
 - ☐ Vi som bor her har ingen mulighet til å påvirke uansett hva vi gjør
 - ☐ Vet ikke/har ingen mening om dette

29. Er du aktiv i organisasjoner som arbeider med bolig, bakgård, park, arkitektur, trafikkspørsmål, reguleringsplaner eller annet knyttet til det fysiske byrommet i ditt nærmiljø?

- ☐ Styre i sameie eller borettslag
- ☐ Bakgårdforening
- ☐ Velforening
- ☐ Kwartalsforening
- ☐ Strøksforeninger
- ☐ Aksjonsgrupper
- ☐ Politiske lokallag
- ☐ Næringsforeninger
- ☐ Bydelspolitikk
- ☐ Utvalg
- ☐ Ikke aktiv i noen organisasjoner

Har dere kommentarer eller kritikk til denne spørreundersøkelsen, eller annet dere vil si, kan dere bruke plassen nedenfor til dette. (dere kan også bruke eget ark)

Takk for hjelpen!

Norsk Form, Oslo, mai 2004

Epilog

Øvingsfelt Østlandet: Oslo City

Fredag ettermiddag i skolegården. To unge lærere sitter på hver sin fluktstol. Ut av oppgang C kommer Sarah og Otile. Arm i arm. Vi skal få være med på buksejakt. På Oslo City. Ikke på shopping, det gjør man bare når man har penger, vi skal spane. Se på, prøve, se om det passer, le, fnise – ha det deilig. For hva er egentlig den store forskjellen på huskeapparater, en fnisete piknik ved Sognsvann eller en fnisete buksejakt på Oslo City?

Til Oslo City etter skolen følges faste ruter. Korteste vei mellom skolen, hjemom for å legge fra seg sekken, gjennom kjøpesenteret Gunerius. De er 11 år gamle og helt rå i trafikken. Mellom trikker, busser og biler krysser de, pauser midt i veien, krysser igjen og hopper unna en syklist. Vi er inne i Gunerius, en passasje. «Det er ikke så mye å handle her da. Er liksom bare den der». De ler og peker på en klesbutikk med bomull av den tjukke joggebukse-typen. Arm i arm trykker de fraværende på en Internett-stand som står i senteret. Det er Sarah som trykker, ikke hardt og ikke ødeleggende, hun bare trykker. Tar på.

Vi fortsetter ut, krysser Lybekkergata, over Stenersgata og kommer inn en sideinngang til Oslo City. I den rullerende døra er tre reklameplakater av frekke damer med vesker til bh og jakker som skjørt. In the urban jungle everything is possible. Døra gir fra seg et lite sukk og Sarah gir den et ekstra dytt, eller gjør hun det. Hun tar på den også, dytter som om hun vet akkurat hvor hardt man kan dytte før den stopper. Dytter uten å tenke, blikket er festet på det som kommer innenfor. Reoler med sjokolade, klokke og klær. De kaster et blikk til venstre, et av de litt fjerne blikkene som bare registrerer, men der tankene egentlig er et helt annet sted. De går fort. Vi hører ikke hva de sier, det er for mye støy, vi må nærmere. Kanskje er det derfor de sjelden går flere enn to på Oslo City. Fordi det er vanskelig å holde et følge på flere samlet?

Det er en svært målrettet spasertur, og Sarah er litt irritert på situasjonen. Hva er det egentlig vi vil? Vi forsøker å forklare at vi er interessert i å se hvordan de bruker Oslo City. Vi inviterer på drikke og mat. De velger sted, kjøper en soft is i beger og en stor cola-slush. Støynivået er formidabelt. Jentene konstaterer at det ikke er mye folk her nå. Noen ganger er det for mye, da kommer de nesten ikke fram. Vi snakker om shopping. Sarah jakter ofte, går og kikker. Moren er med når avgjørelsen skal tas. Fra faren får hun penger, han er langt mindre kritisk til hva hun velger. Hun er på Oslo City et par ganger i uka. Bruker mellom en og tre timer. Store sko. Prøve ny bukse. H&M ca. 350,- annen butikk 1300,-. 4 bukser for the price of one.

Hennes & Mauritz, en verden av klær. Hele vegger dekket av bukser, lengder og lår. Saggere da, spør vi, skal de vise hele underbuksa?

«Nei», men Sarah kan fortelle om en på skolen som henger buksa nedpå....«her», hun viser. Det er langt ned. For langt. «Helt dust». Vi snakker om logoen på underbuksa, de nikker til Bjørn Borg. De har Nokiatelefoner, de kunne hatt Sony Ericsson. Ikke før, men nå.

Jentene tar på ting i butikkene. Har ingen hemninger for å la den ene hånda rote ned i en stabel med T-skjorter som noen står og rydder i. Oslo City er en treningsleir. En testsone for tenåringskrutt.

«Hadde du tørt å gå med dette?» Det er Otile som spør.

Litt ut fra stativet holder hun fram et meget beskjedent stykke oransje stoff.

«Det er ikke skjørt da» konstaterer Sarah i det hun løfter den av knaggen, «det er shorts, men nei, jeg hadde ikke tørt å gå med den». Samtalene går fort. De stopper ikke opp og snakker sammen, men flyter rundt i butikken og snakker i korte setninger. Gestikulerer, løfter fram og går videre. Kikker ikke egentlig etter noe nå. Vi har prøvd buksa som Otile kanskje kunne tenke seg og vi har konstatert at Forafina-buksene til kvadrupel pris ikke passet til Sarah uansett. Det en slags mening i samtalene. Jentene tester ut, bedriver rollespill, øver de seg på å være ungdom og er barnslig fnisende seg i mellom. De er heltinner i eget skuespill. Oslo City er scenen og alle vi andre bare nødvendige statister. En stund etter forlater vi Oslo City og går tilbake den veien vi kom. Gunerius er en fossil, selv vi skjønner det nå. Gunerius glitrer ikke.

Vi står i bakgården til Sarah. Hun unnskylder seg litt «Det er jo ikke så fint her nå da. Ganske mange biler og sånn». Hun peker opp på vinduet sitt. Andre etasje inne i hjørnet. Det er mange biler. Tett i tett. Porten stenger klokka seks. Vi tenker at her er ikke plass til noen ting, men Sarah korrigerer: «Det er det. Man kan spille fotball». Jo, det er sant. Om man klarer å drible de parkerte bilene. I fjerde etasje tvers over gården bor mormor. Tre generasjoner med asfalt i mellom.

«Hvorfor gjør dere egentlig dette?», det er Sarah som spør. Ikke så rart, spørsmålene våre har frambrakt mye undring og latter. Vi sier at det er mange som tenker at det ikke er noe fint å bo her for barn og ungdom. Sarah blir nesten litt sint: «Det er jo fint her da! Jeg vil ikke flytte.» De vinker til oss og runder tre biler før de forsvinner inn døra.